

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE
ZNANOSTI
AK. GOD. 2014./2015.

Dunja Samman

**Prikaz i usporedba arhivističkih i knjižničarskih standarda
za opis gradiva/građe**

Diplomski rad

Mentori:

doc. dr. sc. Ana Barbarić

doc. dr. sc. Arian Rajh

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

Uvod	3
1. Arhivistički standardi za opis arhivskog gradiva	4
1.1. ISAD(G)	5
1.1.1. Razvoj ISAD(G) norme	6
1.1.2. Višerazinski opis	7
1.1.3. Elementi opisa	8
1.2. ISAAR(CPF)	13
1.2.1. Razvoj ISAAR(CPF) norme	14
1.2.2. Arhivistički normirani zapis	14
1.2.3. Elementi normiranog zapisa	15
1.2.4. Povezivanje s arhivskim gradivom i drugim izvorima	20
1.3. EAD	21
1.3.1. Razvoj EAD standarda	21
1.3.2. EAD DTD i EAD Schema	22
1.3.3. EAD elementi	23
2. Knjižničarski standardi za opis knjižnične građe	29
2.1. ISBD	30
2.1.1. Razvoj ISBD standarda	30
2.1.2. Bibliografski opis	32
2.1.3. Elementi opisa	32
2.2. UNIMARC : bibliografski format	42
2.2.1. Razvoj UNIMARC formata	42
2.2.2. Struktura bibliografskog zapisa	44
2.2.3. Polja podataka	44
3. Usporedba arhivističkih i knjižničarskih standarda za opis gradiva i građe	53

3.1. Usporedba ISAD(G) i ISAAR(CPF) normi s objedinjenim ISBD standardom	54
3.2. Usporedba EAD i UNIMARC formata.....	61
3.3. Zaključak usporedbe	69
Zaključak	70
Literatura	71
Dodaci	75
Dodatak A: Primjer opisa prema ISAD(G) normi	75
Dodatak B: Primjer opisa prema ISAAR(CPF) normi	80
Dodatak C: Primjer opisa prema EAD standardu	82
Dodatak D: Primjer opisa prema objedinjenom ISBD standardu	86
Dodatak E: Primjer opisa prema UNIMARC formatu	88
Kazalo tablica	89
Sažetak	90
Summary	90

UVOD

Potreba za međunarodnom suradnjom i razmjenom opisnih informacija uvjetovala je arhivističku i knjižničarsku zajednicu da razviju međunarodne standarde, kako za opis arhivskog gradiva, tako i za opis knjižnične građe. Opisni standardi, koji se temelje na opće prihvaćenim teorijskim načelima, omogućuju jednoznačnu identifikaciju opisivane jedinice, njezino razlikovanje od srodnih ili drugih jedinica, pronalaženje i odabir one jedinice koja najviše odgovara korisničkoj potrebi, te time i jednostavniji pristup gradivu i građi.

Opće smjernice za izradu opisa arhivskog gradiva daje *ISAD(G)* norma, a kako bi arhivistički opis i razumijevanje gradiva bili potpuni, razvijena je i zasebna norma za opis stvaratelja arhivskog gradiva *ISAAR(CPF)*. U izradi standardiziranog opisa knjižnične građe koristi se standard *ISBD*. Njegovo posljednje objedinjeno izdanje nastalo je spajanjem tekstova dosadašnjih sedam specijaliziranih izdanja. Bitni su i strojno čitljivi standardi *EAD* i *UNIMARC bibliografski format* koji služe za kodiranje opisa arhivskog gradiva, odnosno opisa knjižnične građe, a koriste se u svrhu razmjene obavijesti u umreženom okruženju.

Iako arhivi i knjižnice različito pristupaju opisu gradiva i opisu građe, temeljna je pretpostavka da arhivistički i knjižničarski standardi imaju mnoga zajednička obilježja i opisne elemente koji se podudaraju u svojim ciljevima i svrsi. Interoperabilnost i razmjena obavijesti, kooperativno pretraživanje, jedinstvena pristupna točka arhivskom gradivu i knjižničnoj građi, samo su neke od prednosti koje mogu proizaći iz ujednačenosti pristupa opisu arhivskog gradiva i knjižnične građe. Svrha je ovoga rada razjasniti metodologiju opisa prema navedenim standardima te prikazati što je zajedničko, a što različito u opisu arhivskog gradiva i knjižnične građe.

Rad se sastoji od tri cjeline pri čemu su prva i druga cjelina koncipirane na jednak način. U prvoj cjelini prikazat će se standardi za opis arhivskog gradiva, a u drugoj cjelini standardi za opis knjižnične građe. Najprije će se opisati njihov razvoj, općenite karakteristike i struktura te pravila opisa koja standardi propisuju. Zatim će se opširnije definirati elementi opisa od kojih se standardi sastoje. U trećoj cjelini usporedit će se sličnosti i razlike između navedenih standarda. Zasebno će biti prikazana usporedba *ISAD(G)* i *ISAAR(CPF)* standarda sa *ISBD* standardom, a zasebno usporedba strojno čitljivih formata *EAD* i *UNIMARC*. Na kraju će biti predstavljeni zaključci procesa usporedbe.

1. ARHIVISTIČKI STANDARDI ZA OPIS ARHIVSKOG GRADIVA

Arhivistički opis definira se kao „izrada točnog prikaza neke jedinice opisa i njezinih sastavnih dijelova, izborom, raščlambom, rasporedbom i zapisivanjem obavijesti koje omogućuju prepoznavanje, upravljanje, određivanje mjesta i tumačenje arhivskog gradiva, kao i konteksta i sustava uredskoga poslovanja u kojemu je gradivo nastalo.“¹ Sam pojam arhivističkog opisa pojavio se tek 1970-ih godina, a kao koncept počeo se razvijati desetljeće kasnije. Općenito se za arhivistički opis može reći da podrazumijeva uspostavljanje fizičkog, administrativnog i intelektualnog nadzora nad arhivskim gradivom kroz izradu arhivskih obavijesnih pomagala. Osnovna svrha obavijesnih pomagala (kako što su npr. vodiči, inventari, regeste, arhivski popisi i dr.) je pružiti detaljan opis arhivskog gradiva, stoga ona uključuju informacije o arhivskim zapisima, stvarateljima, kontekstu nastanka te prirodi i rasponu gradiva.² Tako se korisnicima omogućuje pristup i korištenje arhivskog gradiva te pronalaženje i razumijevanje informacija koje gradivo sadrži.

Sredinom 1980-ih godina pojavljuju se prve ideje o potrebi međunarodne standardizacije arhivističkog opisa.³ S obzirom da je arhivsko gradivo u svojoj naravi jedinstveno, tadašnja arhivistička zajednica smatrala je da su opisi arhivskog gradiva i njihova obavijesna pomagala jedinstveni. Stoga je u početku postojala određena doza nepovjerenja prema opravdanosti i realističnosti ideje o standardizaciji metodologije arhivističkog opisa. Napredak u računalnoj znanosti i ubrzan razvoj Interneta ukazali su na velike mogućnosti korištenja takve tehnologije u arhivskim institucijama, osobito na mogućnost razmjene arhivističkih opisa između različitih institucija na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Također, zaključeno je da arhivistički opisi, kao prikazi arhivističkih entiteta, sadrže određene zajedničke karakteristike koje je moguće analizirati neovisno o posebnim karakteristikama svakog arhivističkog entiteta. Time se kroz formalnu analizu mogu razvijati više ili manje apstraktni, odnosno općeniti, modeli i pravila arhivističkog opisa. Razvoj međunarodnih standarda za opis arhivskog gradiva krajem 1980-ih godina inicirao je *International Council on Archives – ICA* (hrv. *Međunarodno arhivsko vijeće*) u pokušaju da se izgradi što općenitiji model prikaza arhivističkih entiteta. Kao osnovni princip

---

¹ ISAD(G) : opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva / odobrilo Povjerenstvo za norme opisa arhivskoga gradiva, Stockholm, 19.-22. rujna 1999. 2. izd. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2001. Str. 14.

² Obavijesna pomagala. // ARHiNET : arhivski informacijski sustav.

Dostupno na: <http://arhinet.arhiv.hr/pages/SearchIndexPage.aspx?Id=21>. (31.8.2014.).

³ Vitali, S. The development of international descriptive standards and the second edition of ISAD(G). // Canadian Journal of Information and Library Science = Revue canadienne des sciences de l'information et de bibliothéconomie 25, 4(2000), str. 19.

prepoznata je hijerarhijska priroda arhivističkog opisa koja prati hijerarhijske razine arhivskih jedinica (kao što su fond, podfond, serija, podserija, predmet, pojedinačni komad). Iz toga proizlaze principi arhivističkog opisa: opis od općeg prema posebnome, prilagodba obavijesti razini opisa, povezivanje opisa sa obavijestima na višoj razini te neponavljanje obavijesti na nižim razinama.⁴

Danas se osnovni arhivistički postupci (kao što su npr. zaštita i čuvanje, sređivanje i opis te korištenje arhivskog gradiva) odvijaju prema načelima i standardima arhivske struke. Pravilnik o evidencijama u arhivima (NN 90/2002) propisuje da se arhivsko gradivo u Hrvatskoj opisuje sukladno *Općoj međunarodnoj normi za opis arhivskoga gradiva (ISAD(G))* i *Međunarodnoj normi arhivističkoga normiranoga zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji (ISAAR(CPF))* koja služi za izradu opisa stvaratelja gradiva.⁵ Uz ova dva međunarodna standarda u postupku arhivističkog opisa koriste se i međunarodna norma za opis funkcija pravnih osoba koje su vezane uz stvaranje i upravljanje arhivskim gradivom (*ISDF*) te međunarodna norma za opis ustanova s arhivskim gradivom (*ISDIAH*). Predviđeno je da se ISDF i ISDIAH norme koriste kao dopuna i dodatak ISAD(G) i ISAAR(CPF) standardima, stoga u ovom radu one neće biti obrađene. Kako bi se omogućila razmjena informacija o arhivskom gradivu u umreženom okruženju, razvijen je *EAD* standard. EAD se temelji na ISAD(G) normi za opis arhivskog gradiva te osigurava standardizaciju arhivističkog opisa u kodiranim arhivskim obavijesnim pomagalima. Osim EAD-a, razvijen je i *EAC* standard koji se temelji na ISAAR(CPF) normi, te omogućuje kodiranje i razmjenu informacija o stvarateljima arhivskog gradiva. EAC neće biti obrađen u ovom radu.

1.1. ISAD(G)

International Standard for Archival Description (General) – ISAD(G) (hrv. *Opća međunarodna norma za opis arhivskog gradiva*) je norma koja daje opće smjernice za izradu opisa arhivskog gradiva. Predviđena je za korištenje usporedno s postojećim nacionalnim normama za opis arhivskog gradiva ili kao temelj za izradu istih. Norma se može primijeniti na svaki opis arhivskih zapisa, bez obzira na narav ili opseg opisivane arhivske jedinice te bez obzira na oblik ili nosač arhivskog zapisa. Ipak, pravila i smjernice iz ove norme ne

---

⁴ Isto, str. 19-21.

⁵ Pravilnik o evidencijama u arhivima. // Narodne novine, 90(2002), čl. 22. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/309234.html>. (17.8.2014.).

odnose se na opis posebnih vrsta gradiva (kao što su npr. kartografsko gradivo, zvučno gradivo ili slično), te ono zahtijeva poseban opis za koje su mjerodavni drugi postojeći priručnici. Ciljevi ISAD(G) norme su: osigurati izradu dosljednih, uporabivih i razumljivih opisa; olakšati pronalaženje i razmjenu obavijesti o arhivskom gradivu; omogućiti razmjenu normativnih podataka; i omogućiti objedinjavanje opisa iz različitih arhiva u jedinstveni informacijski sustav. Stoga ova norma identificira i definira dvadeset i šest opisnih elemenata koji se mogu međusobno kombinirati, te na taj način tvoriti opis arhivističkog entiteta, pri čemu se sadržaj i struktura obavijesti sadržanih u elementima oblikuju sukladno postojećim nacionalnim pravilima.⁶

1.1.1. RAZVOJ ISAD(G) NORME

1989. godine *Međunarodno arhivsko vijeće (ICA)* osnovalo je *Ad Hoc Povjerenstvo* za razvoj arhivističkih opisnih standarda koje će, između ostalog, biti odgovorno i za pripremu ISAD(G) norme.⁷ Sljedeće godine podgrupa tog *Ad Hoc Povjerenstva za norme opisa* započela je raspravu o prvom konceptu ISAD(G)-a. Svoj rad temeljila je na postojećim nacionalnim standardima za arhivistički opis. Nacrt koji se sastojao od općenitih pravila u naredne je dvije godine ispravljan i nadopunjavan. Godine 1992. službeno je prihvaćen na sjednici *Povjerenstva* te je odaslan široj arhivističkoj zajednici kako bi se na temelju njezinih prijedloga izradila konačna verzija. Prva inačica standarda objavljena je 1994. godine i već u uvodu toga prvog izdanja bila je najavljena njegova revizija.⁸

1996. godine na Međunarodnom arhivskom kongresu u Pekingu *Ad Hoc Povjerenstvo za norme opisa* postalo je stalnim odborom *Međunarodnog arhivskog vijeća* te je kao prvi zadatak svojeg programa postavilo reviziju standarda. Iz tog razloga upućen je poziv međunarodnoj arhivskoj zajednici da dostavi prijedloge i primjedbe na prvo izdanje, na temelju kojih će se standard izmijeniti i nadopuniti. Zaprimljene primjedbe sabrane su u radni dokument na temelju kojega je izrađen prvi nacrt revidiranog ISAD(G)-a, a koji je potom usavršavan putem dopisivanja. *Međunarodno arhivsko vijeće* objavilo ga je 2000. godine kao

---

⁶ ISAD(G) : opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva. Nav. dj., str. 11.

⁷ Vitali, S. Nav. dj., str. 21.

⁸ ISAD(G) : general international standard archival description : final ICA approved version / adopted by the Ad Hoc Commission on Descriptive Standards, Stockholm, Sweden, 21-23 January 1993. Ottawa : International Council on Archives, 1994. Dostupno na: <http://web.mclink.it/MD1431/sito/isaargrp/isad%28g%29e.html>. (16.8.2014).

drugo, revidirano i nadopunjeno izdanje te je ono trenutno važeći međunarodni standard za opis arhivskog gradiva. Sljedeće godine u izdanju Hrvatskog državnog arhiva objavljen je i hrvatski prijevod ISAD(G)-a.⁹

1.1.2. VIŠERAZINSKI OPIS

Opisu arhivskog gradiva prethodi postupak sređivanja kojim se uspostavlja fizički poredak zapisa prema unaprijed utvrđenom klasifikacijskom planu. Postupak sređivanja arhivskog gradiva prati hijerarhijske razine arhivskih jedinica. To mogu biti fond, podfond, serija, podserija, predmet i pojedinačni komad. Svakoj razini sređivanja arhivskog gradiva odgovara određena razina arhivističkog opisa s različitim stupnjevima pojedinosti. Taj princip naziva se *višerazinski opis*. Fond predstavlja najvišu razinu opisa te može biti opisan kao cjelina ili u dijelovima na podređenim razinama opisa. Stoga osim na razini fonda, mogu postojati i opisi na razini podfonda, serije, podserije, predmeta te opisi na razini pojedinačnog komada. Tako se dobiva skup hijerarhijski povezanih opisa koji svoje potpuno značenje dobivaju promatrani tek u kontekstu opisa cjeline fonda.

Iz principa višerazinskog opisa proizlaze četiri osnovna pravila u opisu arhivskog gradiva. Prvo pravilo je *opis od općega ka posebnome*. Ono propisuje da se na razini opisa fonda daju obavijesti o fondu kao cjelini, a na razini podređenih dijelova obavijesti o opisivanim dijelovima. Dobiveni opisi zatim se prikazuju u hijerarhijskom odnosu koji ide od fonda prema podređenim razinama. Drugo pravilo je *prilagodba obavijesti razini opisa* prema kojemu se u opisu navode samo one obavijesti koje se odnose na opisivanu razinu. Treće pravilo je *povezivanje opisa* sa obavijestima na višoj razini opisa te utvrđivanje razine opisa kako bi se jasno odredilo mjesto jedinice u hijerarhiji opisa. Četvrto pravilo je pravilo *neponavljanja obavijesti*. One obavijesti koje su već navedene na višim razinama ne navode se i na nižima s razlogom da se izbjegne njihovo ponavljanje u hijerarhijski povezanim opisima arhivskog gradiva.¹⁰

---

⁹ ISAD(G) : opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva. Nav. dj., str. 7-9.

¹⁰ Isto, str. 16.

1.1.3. ELEMENTI OPISA

Kako je spomenuto u uvodu ovoga poglavlja, ISAD(G) norma identificira dvadeset i šest opisnih elemenata koji međusobnim spajanjem čine opis nekog arhivističkog entiteta. Ti su elementi podijeljeni u sedam područja opisa. To su:

1. područje identifikacije,
2. područje konteksta,
3. područje sadržaja i ustroja,
4. područje uvjeta dostupnosti i korištenja,
5. područje dopunskih izvora,
6. područje napomena i
7. područje kontrole opisa.

Iako se svih dvadeset i šest elemenata može koristiti pri opisu arhivističkog entiteta, svega ih se šest smatra osnovnima te je njihova upotreba nužna za međunarodnu razmjenu opisa arhivskog gradiva. U osnovne elemente ubrajaju se *Identifikacijska oznaka(e)/Signatura(e)*, *Naslov*, *Naziv stvaratelja*, *Vrijeme nastanka gradiva*, *Količina i nosač jedinice opisa* i *Razina opisa*. Korištenje ostalih opisnih elemenata ovisi o naravi opisivane jedinice.¹¹

1.1.3.1. Područje identifikacije

Područje identifikacije prvo je od sedam opisnih područja i ono donosi obavijesti koje su nužne kako bi se jedinica opisa mogla identificirati. Uključuje pet opisnih elemenata. To su: *Identifikacijska oznaka(e)/Signatura(e)*, *Naslov*, *Vrijeme nastanka gradiva*, *Razina opisa* te *Količina i nosač jedinice opisa (količina, opseg, veličina)*.

Identifikacijska oznaka(e)/Signatura ima za cilj jedinstveno identificirati jedinicu koja se opisuje te omogućiti vezu s opisom koji tu jedinicu prikazuje. Ovaj element nužno mora sadržavati oznaku zemlje prema posljednjoj verziji ISO 3166 standarda, oznaku arhiva sukladnu odgovarajućoj nacionalnoj normi te jednoznačnu identifikacijsku oznaku (npr. signaturu, kontrolni broj ili sl.). Na taj način omogućuje se međunarodna razmjena obavijesti o arhivskom opisu.¹²

---

¹¹ Isto, str. 11-13.

¹² Isto, čl. 3.1.1.

Naslov imenuje jedinicu opisa. Razlikuju se formalni (izvorni) naslov i nadomjesni naslov. U opisu se moraju navesti izvorni naslov ili sažeti nadomjesni naslov, i to prema pravilima višerazinskog opisa i sukladno nacionalnim propisima. Predugi izvorni naslov može se skratiti ukoliko je potrebno i moguće. Što se tiče nadomjesnih naslova, na višim razinama opisa uključuje se naziv stvaratelja gradiva, a na nižima razinama npr. ime autora dokumenta, pojam koji označava vrstu opisivanog gradiva ili izraz koji opisuje funkciju, djelatnost, predmet, mjesto ili temu.¹³

Vrijeme nastanka gradiva može se navesti kao pojedinačan nadnevak ili kao raspon godina koji sadrži prvu i posljednju godinu nastanka gradiva. Dvije su vrste nadnevaka. To mogu biti nadnevak primitka gradiva u tijeku poslovanja ili nadnevak kada su dokumenti nastali. Mogu se navesti i drugi nadnevcu u skladu s nacionalnim propisima. Vrijeme nastanka gradiva je obavezan element osim u slučaju kada se radi o jedinici opisa tekućih zapisa u pisarnicama.¹⁴

Razina opisa označuje razinu opisivane jedinice u strukturi fonda, što je izrazito bitno obilježje. Jedinice arhivskog gradiva mogu biti fond, podfond, serija, podserija, predmet ili komad.¹⁵

Količina i nosač jedinice opisa (količina, opseg, veličina) donosi podatke o fizičkom ili logičkom opsegu te nosaču opisivane jedinice. Količina se izražava arapskim brojkama i mjernim jedinicama. Također, može se navesti i u obliku dužnih metara (d/m).¹⁶

1.1.3.2. Područje konteksta

Područje konteksta donosi obavijesti o porijeklu i sačuvanosti jedinice opisa. Uključuje četiri elementa. To su: *Naziv stvaratelja*, *Upravna povijest/Biografski podaci*, *Povijest arhivskog fonda* te *Način preuzimanja ili predaje*. Za ovo područje opisa normativan je i ISAAR(CPF) standard.

Naziv stvaratelja jedini je obavezni element koji ne pripada području identifikacije. Navodi se normirani oblik naziva organizacije/a ili pojedinca/pojedinaca koji su odgovorni za nastanak, prikupljanje i čuvanje opisivanog arhivskog gradiva.¹⁷

---

¹³ Isto, čl. 3.1.2.

¹⁴ Isto, čl. 3.1.3.

¹⁵ Isto, čl. 3.1.4.

¹⁶ Isto, čl. 3.1.5.

¹⁷ Isto, čl. 3.2.1.

Upravna povijest / Biografski podaci je element koji donosi dodatne obavijesti o stvaratelju/stvarateljima jedinice opisa. Sažeto se prikazuju svi važni podaci o postanku, razvoju i djelovanju ustanove ili o životu i radu pojedinca/pojedinaca stvaratelja gradiva. Na taj način omogućuje se smještanje arhivskog gradiva u kontekst nastanka te njegovo bolje razumijevanje.¹⁸

Povijest arhivskog fonda donosi obavijesti o promjenama vlasništva, odgovornosti i čuvanja jedinice opisa ili obavijest o slučaju kada je povijest gradiva nepoznata. U ovom elementu važno je naznačiti i zahvate u gradivo, zajedno s njihovim nadnevcima. Cilj ovoga pravila je osigurati vjerodostojnost, integritet i tumačenje zapisa.¹⁹

Način preuzimanja ili predaje je element u kojemu se navodi izvor iz kojega je jedinica preuzeta te nadnevak i način preuzimanja jedinice ili obavijest o slučaju kada je izvor preuzimanja nepoznat. Može se pridodati i broj ili oznaka akvizicije.²⁰

1.1.3.3. Područje sadržaja i ustroja

Područje sadržaja i ustroja sadrži obavijesti o predmetu i sređenosti opisivane jedinice. Uključuje četiri elementa: *Sadržaj, Odabiranje, izlučivanje i rokovi čuvanja, Dopune te Plan sređivanja.*

Sadržaj je element u kojemu se sažeto opisuju vremenski i zemljopisni okvir nastanka jedinice opisa te njezin sadržaj. Na taj način korisnicima se omogućuje procjena značenja jedinice opisa.²¹

Odabiranje, izlučivanje i rokovi čuvanja su element u kojemu se bilježe svi planirani i izvedeni postupci vrednovanja, odabira i izlučivanja gradiva na onoj razini koja se opisuje te, ako je moguće, i osoba koja je za njihovu provedbu odgovorna.²²

Dopune uključuju obavijesti o predviđenim daljnjim preuzimanjima i drugim dopunama jedinice opisa. Mogu sadržavati i procjenu o količini i učestalosti budućih preuzimanja.²³

---

¹⁸ Isto, čl. 3.2.2.

¹⁹ Isto, čl. 3.2.3.

²⁰ Isto, čl. 3.2.4.

²¹ Isto, čl. 3.3.1.

²² Isto, čl. 3.3.2.

²³ Isto, čl. 3.3.3.

Plan sređivanja pruža obavijesti o unutarnjoj strukturi, poretku i/ili klasifikacijskom/ razredbenom sustavu opisivane jedinice te obavijesti o metodama korištenim pri postupku sređivanja. Ukoliko se radi o opisu elektroničkog zapisa, bilježe se i podaci o arhitekturi sustava. Sve obavijesti iz ovog elementa mogu se navesti i u elementu *Sadržaj*.²⁴

1.1.3.4. Područje uvjeta dostupnosti i korištenja

Područje uvjeta dostupnosti i korištenja donosi obavijesti bitne za pristup arhivskom gradivu. Uključuje pet elemenata: *Uvjeti dostupnosti*, *Uvjeti objavljivanja ili umnožavanja*, *Jezik/pismo u gradivu*, *Tvarne značajke i tehnički uvjeti* te *Obavijesna pomagala*.

Uvjeti dostupnosti su element u kojemu se navode zakonski ili pravni status, ugovor, propis ili politika koji utječu na ograničavanje ili dostupnost jedinice opisa. Ukoliko je moguće, naznačuje se i rok nakon kojeg arhivsko gradivo postaje dostupno.²⁵

Uvjeti objavljivanja ili umnožavanja su element u kojemu se navode sve obavijesti koje se tiču ograničenja vezanih uz objavljivanje ili umnožavanje jedinice opisa čije je korištenje dopušteno. To mogu biti obavijesti poput onih o autorskim pravima.²⁶

Jezik / pismo u gradivu su element u kojemu se navodi svaki posebni jezik, abeceda, pismo, sustav simbola (šifri) ili kratica koji su korišteni u jedinici opisa. Također, mogu se uključiti i odgovarajuće ISO oznake za jezik ili pismo.²⁷

Tvarne značajke i tehnički uvjeti uključuju obavijesti o svim tvarnim značajkama i tehničkim uvjetima koji utječu na korištenje opisivane jedinice. To mogu biti obavijesti poput onih o uvjetima čuvanja te podaci o softveru i/ili hardveru koji su potrebni za pristup jedinici opisa.²⁸

Obavijesna pomagala su element koji pruža podatke o svim obavijesnim pomagalima koja sadrže informacije o kontekstu i sadržaju opisivane jedinice, a koja se nalaze u posjedu arhiva ili stvaratelja. Može uključivati i obavijesti o preslikama obavijesnih pomagala.²⁹

---

²⁴ Isto, čl. 3.3.4.

²⁵ Isto, čl. 3.4.1.

²⁶ Isto, čl. 3.4.2.

²⁷ Isto, čl. 3.4.3.

²⁸ Isto, čl. 3.4.4.

²⁹ Isto, čl. 3.4.5.

1.1.3.5. Područje dopunskih izvora

Ovo područje sadrži obavijesti o onom gradivu koje je u bitnom odnosu s jedinicom opisa. Tu spadaju sljedeći elementi: *Postojanje i mjesto čuvanja izvornika*, *Postojanje i mjesto čuvanja preslika*, *Dopunski izvori* te *Bibliografija*.

Postojanje i mjesto čuvanja izvornika su element koji navodi obavijesti o postojanju, mjestu čuvanja, dostupnosti i/ili uništenju izvornika, u onom slučaju kada je jedinica koja se opisuje preslika izvornog gradiva. Navodi se i identifikacijska oznaka izvornika.³⁰

Postojanje i mjesto čuvanja preslika su element koji navodi obavijesti o postojanju, mjestu čuvanja i dostupnosti preslike, u onom slučaju kada jedinica koja se opisuje pripada izvornom gradivu. Navodi se i identifikacijska oznaka preslike.³¹

Dopunski izvori navode obavijesti o jedinici opisa, bez obzira nalaze li se u istom arhivu ili drugim ustanovama, a koje su s tom jedinicom povezane porijeklom ili nekim drugim vezama. Pri tome se sažeto prikazuje i narav veze.³²

Bibliografija pruža obavijesti o svim publikacijama koje se odnose na jedinicu opisa ili su nastale na temelju njezina korištenja, proučavanja ili raščlambe. Također uključuje i obavijesti o izdanjima objavljenog gradiva ili faksimila.³³

1.1.3.6. Područje napomena

Napomena je jedini element ovog područja opisa. Sadrži posebne i druge bitne obavijesti koje se ne mogu navesti u elementima ostalih područja opisa.³⁴

1.1.3.7. Područje kontrole opisa

Područje kontrole opisa ima za cilj pojasniti kako i kada je opis izrađen te tko ga je izradio. Stoga uključuje sljedeće elemente: *Napomena arhivista*, *Pravila ili propisi* te *Nadnevak izrade opisa*.

---

³⁰ Isto, čl. 3.5.1.

³¹ Isto, čl. 3.5.2.

³² Isto, čl. 3.5.3.

³³ Isto, čl. 3.5.4.

³⁴ Isto, čl. 3.6.1.

Napomena arhivista donosi obavijesti o tome kako je opis izrađen te tko ga je izradio. Navode se izvori korišteni pri izradi opisa te podatak o arhivistu, odnosno sastavljaču opisa.³⁵

Pravila ili propisi su element koji uključuje međunarodna, nacionalna i/ili lokalna pravila i propise na kojima se zasniva izrada arhivističkog opisa.³⁶

Nadnevak izrade opisa je element koji osim nadnevka samog nastanka opisa, može uključivati i nadnevke njegove preinake.³⁷

1.2. ISAAR(CPF)

International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families – ISAAR(CPF) (hrv. *Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji*) je norma koja daje smjernice za izradu arhivističkih normiranih zapisa za pravne osobe, fizičke osobe i obitelji koje stvaraju arhivsko gradivo i njime upravljaju. Predviđena je za korištenje usporedno s postojećim nacionalnim normama arhivističkog opisa ili kao temelj za izradu nacionalnih normi. Ciljevi ISAAR(CPF) norme su: pomoći u izradi normiranih pristupnica u opisima (pristup gradivu na temelju opisa konteksta nastanka gradiva); olakšati korisnicima razumijevanje značenja i važnosti gradiva; identificirati stvaratelje gradiva te odnose između različitih stvaratelja, kao i odnose između stvaratelja i gradiva; te omogućiti razmjenu tih opisa između ustanova, sustava i mreža. Opis stvaratelja i konteksta, koji je razdvojen od opisa samog arhivskog gradiva, omogućuje povezivanje obavijesti o gradivu istog stvaratelja koje se čuva u više različitih arhiva ili drugih ustanova. Važnost ovakvog načina opisa osobito dolazi do izražaja kada mogućnost dijeljenja i povezivanja obavijesti o arhivskom gradivu istog stvaratelja postoji na međunarodnoj razini. Kako bi opis stvaratelja arhivskog gradiva bio moguć potrebno je cjelovito dokumentirati i konstantno održavati kontekst u kojemu su spisi nastali i u kojemu su se koristili, pri čemu su osobito bitne informacije o njihovu podrijetlu.³⁸

---

³⁵ Isto, čl. 3.7.1.

³⁶ Isto, čl. 3.7.2.

³⁷ Isto, čl. 3.7.3.

³⁸ ISAAR (CPF) : međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji / priredilo Povjerenstvo za norme opisa, prihvaćeno u Canberri, Australija, 27.-30. listopada 2003. 2. izd. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006. Str. 9.

1.2.1. RAZVOJ ISAAR(CPF) NORME

Podgrupa *Ad Hoc Povjerenstva za norme opisa* sastala se 1993. godine kako bi raspravljala o pitanjima vezanim uz normiranje pristupnica u arhivističkom opisu. Prepoznavši važnost kontrole oblika i sadržaja pristupnica, od kojih je ime stvaratelja arhivskog gradiva jedno od najvažnijih te vrste, podgrupa je predložila razvoj zasebnog međunarodnog arhivističkog standarda. Nakon opsežnog istraživanja izrađen je nacrt dokumenta kojega se potom ispravilo i nadopunilo na sjednici *Ad Hoc Povjerenstva* u Haagu 1994. godine. Nacrt je prosljeđen međunarodnoj arhivističkoj zajednici kako bi se na temelju dobivenih primjedbi i prijedloga oblikovao konačan dokument. Godine 1996. *Međunarodno arhivsko vijeće* objavilo je prvo izdanje ISAAR(CPF)-a.³⁹

Revizije na prvom izdanju započelo je *Povjerenstvo za norme opisa* 2000. godine u okviru svojeg programa rada za četverogodišnje razdoblje. Ponovno su prikupljene primjedbe i mišljenja različitih nacionalnih povjerenstava, organizacija i pojedinaca, te je na temelju podnesaka izrađen prvi nacrt izmijenjene norme. Sljedećih godina dokument je pročišćavan na plenarnim sjednicama *Povjerenstva*, a međunarodna arhivska zajednica još jednom je pozvana da izloži svoje mišljenje o predloženoj izmjeni. Nakon što je od strane *Povjerenstva* odobrena konačna verzija, 2004. godine objavljeno je drugo, prošireno, izmijenjeno i trenutno važeće izdanje ISAAR(CPF)-a. Između ostalog ono donosi dodatno poglavlje u kojemu se opisuje kako se arhivistički normirani zapisi mogu povezati s arhivskim gradivom, odnosno opisima arhivskog gradiva koji su u skladu s ISAD(G)-om. Hrvatski prijevod norme objavljen je u izdanju Hrvatskog državnog arhiva 2006. godine.⁴⁰

1.2.2. ARHIVISTIČKI NORMIRANI ZAPIS

Normirani zapis definira se kao „normirani oblik imena povezan s ostalim obavijesnim elementima koji identificiraju i opisuju entitet čije je to ime i koji može

---

³⁹ ISAAR(CPF) : international archival authority record for corporate bodies, persons and families : final ICA approved version / prepared by the Ad Hoc Commission on Descriptive Standards, Paris, France, 15.-20. November 1995. Ottawa : International Council on Archives. 1996. Str. 3. Dostupno na: [http://www.icacds.org.uk/eng/ISAAR\(CPF\).pdf](http://www.icacds.org.uk/eng/ISAAR(CPF).pdf). (24.8.2014.).

⁴⁰ ISAAR (CPF) : međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji. Nav. dj., str. 7.

upućivati na druge normirane zapise.⁴¹ Arhivistički normirani zapis sukladan ISAAR(CPF) normi ima za svrhu opis stvaratelja arhivskog gradiva, pri čemu je stvaratelj svaka pravna osoba, fizička osoba ili obitelj koja stvara, prima, i/ili čuva te koristi dokumente u tijeku obavljanja svoje djelatnosti.

Arhivistički normirani zapis ima nekoliko vidova korištenja. Upotrebljava se za opis stvaratelja arhivskog gradiva kao jedinica u sustavu arhivističkog opisa i/ili se koristi za kontrolu izrade i uporabe pristupnica u arhivističkim opisima. U potonjem se vidu približava bibliotečnom normiranom zapisu. Iako oba oblika pomažu u izradi normiranih pristupnica u opisima, arhivistički normirani zapis podupire širu skupinu zahtjeva. Ti zahtjevi proizlaze iz potrebe bilježenja svih obavijesti o stvaratelju i kontekstu nastanka gradiva. Stoga arhivistički normirani zapis sadržava više obavijesti od bibliotečnog. Osim navedenog, arhivistički normirani zapis koristi se i za bilježenje odnosa između različitih stvaratelja gradiva, odnosa između stvaratelja i gradiva koje oni stvaraju te odnosa između stvaratelja i drugih izvora koji o njima govore ili koji su nastali njihovim djelovanjem. Također, može se koristiti i za kontrolu oblika naziva i identiteta stvaratelja gradiva navedenog u pristupnici, koji je u vezi s jedinicom arhivističkog opisa.⁴²

U sustavu arhivističkog opisa normirani se arhivistički zapisi mogu povezivati s opisima arhivskog gradiva te s drugim odgovarajućim izvorima obavijesti. Na taj način arhivsko se gradivo dovodi u vezu s kontekstom njegova nastanka.⁴³

1.2.3. ELEMENTI NORMIRANOG ZAPISA

ISAAR(CPF) norma identificira dvadeset i sedam elemenata opisa koji međusobnim spajanjem čine arhivistički normirani zapis. Ti su elementi organizirani u četiri područja obavijesti. To su:

1. područje identifikacije,
2. područje opisa,
3. područje veza i
4. područje kontrole.

---

⁴¹ Isto, str. 12.

⁴² Isto, str. 9-12.

⁴³ Isto, čl. 6.

Iako se svih dvadeset i sedam elemenata može koristiti pri izradi arhivističkog normiranog zapisa, svega ih se četiri smatraju obveznima. U obvezne se elemente ubrajaju *Vrsta entiteta*, *Normirani oblik(ci) naziva*, *Vrijeme djelovanja* i *Oznaka normiranog zapisa*. Upotreba ostalih elemenata ovisi o prirodi opisivanog arhivističkog entiteta te zahtjevima sustava ili mreže u čijem se okviru normirani arhivistički zapis izrađuje. O istome ovisi hoće li zapis biti prikazan u tekstualnom ili strukturiranom formatu. Elementi propisani ovom normom predstavljaju vrstu obavijesti koja može biti uključena u normirani arhivistički zapis, a sam sadržaj obavijesnih elemenata određuje se prema konvencijama i/ili pravilima ustanove koja taj zapis izrađuje.⁴⁴

1.2.3.1. Područje identifikacije

Područje identifikacije donosi obavijesti kojima se stvaratelj gradiva jednoznačno identificira te definira normirane pristupnice za zapis. Uključuje šest opisnih elemenata. To su: *Vrsta entiteta*, *Normirani oblik(ci) naziva*, *Usporedni oblici naziva*, *Normirani oblici naziva prema drugim pravilima*, *Drugi oblici naziva* i *Oznake za pravne osobe*.

Vrsta entiteta je obvezni element kojim se utvrđuje da li je entitet koji se opisuje u normiranom zapisu (dakle stvaratelj) pravna osoba, fizička osoba ili obitelj.⁴⁵

Normirani oblik(ci) naziva također su obvezan element, a pomoću njega se izrađuje normirana pristupnica. Cilj te pristupnice je jednoznačno identificirati pravnu osobu, fizičku osobu ili obitelj. Bilježi se normirani oblik naziva ili imena stvaratelja u skladu s relevantnim nacionalnim i međunarodnim konvencijama i pravilima. Potrebno je koristiti i kvalifikatore (dodatne obavijesti) koji pomažu razlikovanju normiranog naziva opisivanog entiteta od sličnih normiranih naziva drugih entiteta.⁴⁶

Usporedni oblici naziva su oni oblici naziva koji se pojavljuju u normiranim zapisima na drugim jezicima ili pismima. Pravilo nalaže da se navode svi usporedni oblici, u skladu s relevantnim nacionalnim i međunarodnim konvencijama i pravilima te da se uključe i svi potrebni podelementi i/ili kvalifikatori.⁴⁷

---

⁴⁴ Isto, str. 13-14.

⁴⁵ Isto, čl. 5.1.1.

⁴⁶ Isto, čl. 5.1.2.

⁴⁷ Isto, čl. 5.1.3.

Normirani oblici naziva prema drugim pravilima su element u kojemu se navode normirani oblici naziva stvaratelja, a koji su izrađeni prema konvencijama ili pravilima različitim od onih korištenih pri izradi normiranog zapisa. Također, ovdje je potrebno navesti i pravila i/ili naziv ustanove u kojoj su takvi oblici normiranog naziva izrađeni.⁴⁸

Drugi oblici naziva su svi ostali nazivi pod kojima je entitet opisa poznat. Navode se druge inačice istog naziva, ostala imena pravnih osoba, ostala osobna i obiteljska imena te imena i naslovi osoba i obitelji koji stoje ispred ili iza tih imena.⁴⁹

Oznake za pravne osobe mogu biti bročane ili slovno-bročane oznake koje identificiraju pravnu osobu. Ako je moguće upućuje se na tijelo ili sustav po kojem je oznaka utvrđena.⁵⁰

1.2.3.2. Područje opisa

Ovo područje donosi relevantne obavijesti kojima se opisuje povijest, uloga, kontekst i djelovanje pravne ili fizičke osobe ili obitelji. Uključuje osam elemenata. To su *Vrijeme djelovanja*, *Povijest*, *Mjesta*, *Pravni položaj*, zatim *Funkcije*, *zanimanja*, *djelatnosti* te elementi *Nadležnosti/Izvori ovlasti*, *Unutarnji ustroj/Genealogija* i *Opći kontekst*.

Vrijeme djelovanja je obvezni element u kojemu se bilježi vrijeme djelovanja pravne ili fizičke osobe ili obitelji koja se opisuje. Za pravne osobe navode se datumi osnutka, utemeljenja, donošenja zakonskih propisa i prestanka rada. Za fizičke osobe navode se datumi rođenja i smrti ili najznačajniji nadnevcu iz njihova života. Ovaj element bilježi se isključivo kao zaseban element.⁵¹

Povijest je element u kojemu se u narativnom obliku ili u obliku kronološkog pregleda sažeto iznosi najvažnija povijest opisivanog entiteta. Element može uključivati i obavijesti o spolu, nacionalnosti, obiteljskim, vjerskim ili političkim opredjeljenjima.⁵²

Mjesta su element u kojemu se bilježe najznačajnija mjesta i/ili područja mjesne nadležnosti, sjedišta pravne osobe, mjesta boravka ili prebivališta i sva ostala mjesta koja su u vezi s opisivanim entitetom. Bilježe se i nadnevcu, kao i priroda veze s entitetom.⁵³

---

⁴⁸ Isto, čl. 5.1.4.

⁴⁹ Isto, čl. 5.1.5.

⁵⁰ Isto, čl. 5.1.6.

⁵¹ Isto, čl. 5.2.1.

⁵² Isto, čl. 5.2.2.

⁵³ Isto, čl. 5.2.3.

Pravni položaj bilježi se prilikom opisa pravne osobe. Ako je potrebno navodi se i vrsta pravne osobe te razdoblje u kojem je osoba taj položaj uživala.⁵⁴

Funkcije, zanimanja, djelatnosti koje je obavljala pravna ili fizička osoba ili obitelj naznačuju se u ovom elementu zajedno s vremenskim razdobljem te, prema potrebi, i s opisom prirode takve funkcije, zanimanja ili djelatnosti.⁵⁵

Nadležnosti/Izvori ovlasti uključuju sve dokumente, zakonske akte, odluke ili isprave na kojima se temelje ovlasti, funkcije i odgovornosti opisivanog entiteta. Naznačuju se i područja aktivnosti te razdoblje trajanja ili promjene nadležnosti.⁵⁶

Unutarnji ustroj/Genealogija je element u kojemu se za pravne osobe opisuje unutarnji administrativni ustroj, zajedno s nadnevcima svih važnijih promjena ustroja. Za obitelji se izrađuje rodoslovno stablo, zajedno s odgovarajućim nadnevcima.⁵⁷

Opći kontekst uključuje sve značajne obavijesti o općem društvenom, kulturnom, povijesnom, gospodarskom ili političkom kontekstu u kojemu je opisivani entitet djelovao.⁵⁸

1.2.3.3. Područje veza

Područje veza ima za cilj opisati veze entiteta s drugim pravnim i fizičkim osobama te obiteljima. Uključuje sljedeće elemente: *Nazivi/oznake povezanih pravnih osoba, pojedinaca ili obitelji, Vrsta veze, Opis veze* te *Nadnevcima veze*.

Nazivi/oznake povezanih pravnih osoba, pojedinaca ili obitelji su element u kojemu se za povezane entitete bilježe normirani oblici naziva te sve odgovarajuće jedinstvene oznake, uključujući i oznaku njihovog normiranog zapisa.⁵⁹

Vrsta veze koja se bilježi u ovom elementu mora biti najopćenitija vrsta veze koja postoji između opisivanog entiteta i drugih pravnih i fizičkih osoba ili obitelji. Koriste se vrste veze koje su propisane nacionalnim pravilima i/ili konvencijama ili sljedeće navedene vrste: hijerarhijska, vremenska, obiteljska i asocijativna veza.⁶⁰

---

⁵⁴ Isto, čl. 5.2.4.

⁵⁵ Isto, čl. 5.2.5.

⁵⁶ Isto, čl. 5.2.6.

⁵⁷ Isto, čl. 5.2.7.

⁵⁸ Isto, čl. 5.2.8.

⁵⁹ Isto, čl. 5.3.1.

⁶⁰ Isto, čl. 5.3.2.

Opis veze koji se daje u ovom elementu je precizan opis prirode veze između opisivanog entiteta i drugih srodnih entiteta. Također, ovdje se mogu bilježiti i narativni opis povijesti i/ili prirode odnosa.⁶¹

Nadnevci veze utvrđuju vrijeme trajanja veze opisivanog entiteta s drugim pravnim i fizičkim osobama ili obiteljima. Mogu se zabilježiti datum početka veze ili datum nasljeđivanja te datum prekida veze.⁶²

1.2.3.4. Područje kontrole

Područje kontrole jednoznačno identificira arhivistički normirani zapis te bilježi obavijesti o tome kada ga je, kako i koja ustanova izradila i čuvala. Uključuje devet opisnih elemenata. To su *Oznaka normiranog zapisa*, *Oznaka ustanove*, *Pravila i/ili konvencije*, *Status*, *Razina podrobnosti*, zatim *Nadnevci nastanka izmjena i brisanja* te elementi *Jezici i pisma*, *Izvori* i *Napomene o održavanju*.

Oznaka normiranog zapisa je obvezni element arhivističkog normiranog zapisa i cilj mu je jednoznačno identificirati normirani zapis. Oznaka se bilježi sukladno lokalnim i/ili nacionalnim konvencijama. Ukoliko se radi o zapisu koji se koristi na međunarodnoj razini, tada se bilježi oznaka zemlje u kojoj zapis izrađen, sukladno posljednjoj verziji ISO 3166 standarda. Ukoliko je zapis izradila međunarodna organizacija, tada se umjesto oznake zemlje navodi oznaka organizacije.⁶³

Oznaka ustanove identificira ustanovu koja je odgovorna za izradu, izmjenu i diseminaciju normiranog zapisa. Bilježi se cjelovit normirani oblik naziva ustanove ili se oznaka ustanove navodi u skladu s nacionalnom ili međunarodnom normom za oznake ustanova.⁶⁴

Pravila i/ili konvencije su element u kojemu se bilježe nazivi i izdanja (ili nadnevci izdanja) svih nacionalnih i međunarodnih konvencija ili pravila korištenih prilikom izrade normiranog zapisa. Također, navode se i uputnice na svaki sustav datiranja koji je korišten prilikom oblikovanja nadnevaka u normiranom zapisu.⁶⁵

---

⁶¹ Isto, čl. 5.3.3.

⁶² Isto, čl. 5.3.4.

⁶³ Isto, čl. 5.4.1.

⁶⁴ Isto, čl. 5.4.2.

⁶⁵ Isto, čl. 5.4.3.

Status je element u kojemu se bilježi trenutni status normiranog zapisa. Navodi se i naznaka o tome radi li se o nacrtu, konačnoj, izmijenjenoj ili izbrisanoj inačici zapisa.⁶⁶

Razina podrobnosti odnosi se na broj detalja od kojih se normirani zapis sastoji. Prema podrobnosti zapis može biti minimalan, djelomičan ili potpun. Ukoliko ne postoje nacionalne smjernice za određivanje razine podrobnosti, uzima se da je minimalan onaj zapis koji se sastoji od četiri obvezna elementa, a potpun onaj koji se sastoji od svih relevantnih elemenata opisa prema ISAAR(CPF)-u.⁶⁷

Nadnevci nastanka, izmjena i brisanja su element koji donosi obavijest o nadnevku izrade normiranog zapisa te svih nadnevaka njegove izmjene.⁶⁸

Jezici i pisma koji su korišteni prilikom izrade arhivističkog normiranog zapisa navode se u ovom elementom. Prema potrebi bilježe se i odgovarajuće ISO oznake za jezik ili pismo.⁶⁹

Izvori su element u kojemu se bilježe svi izvori podataka koji su se koristili prilikom izrade arhivističkog normiranog zapisa.⁷⁰

Napomene o održavanju sadrže sve podatke o izradi, izmjeni i održavanju normiranog arhivističkog zapisa. Mogu se bilježiti i imena osoba odgovornih za njegovu izradu.⁷¹

1.2.4. POVEZIVANJE S ARHIVSKIM GRADIVOM I DRUGIM IZVORIMA

Kako bi se arhivsko gradivo moglo dovesti u vezu sa njegovim stvarateljem i općenito s kontekstom u kojem je nastalo, potrebno je povezati normirane zapise s opisima arhivskog gradiva. Vezu je također moguće uspostaviti i prema ostalim izvorima obavijesti o gradivu. U tu svrhu ISAAR(CPF) propisuje bilježenje slijedećih elementa: potrebno je navesti *Oznake i naslove povezanih izvora* koji jednoznačno identificiraju arhivsko gradivo ili drugi izvor obavijesti, utvrditi *Vrstu povezanih izvora* na koje se upućuje, utvrditi *Prirodu veze* između stvaratelja i povezanog izvora, te navesti *Nadnevke povezanih izvora i/ili veza* uključujući i

---

⁶⁶ Isto, čl. 5.4.4.

⁶⁷ Isto, čl. 5.4.5.

⁶⁸ Isto, čl. 5.4.6.

⁶⁹ Isto, čl. 5.4.7.

⁷⁰ Isto, čl. 5.4.8.

⁷¹ Isto, čl. 5.4.9.

značaj tih nadnevak. Ovi se elementi mogu zabilježiti u strukturiranom ili narativnom obliku.⁷²

1.3. EAD

Encoded Archival Description – EAD je međunarodni standard za kodiranje arhivskih obavijesnih pomagala koja se koriste u umreženom okruženju. Cilj EAD-a je omogućiti pristup i dijeljenje informacija o arhivskom gradivu različitih institucija s bilo kojeg mjesta i u bilo koje vrijeme. Kao strojno čitljivi format koji je temeljen na ISAD(G) međunarodnom standardu za opis arhivskog gradiva, EAD omogućuje standardizaciju arhivističkog opisa u obavijesnim pomagalima unutar ili između arhiva, odnosno repozitorija, te omogućava razmjenu informacija o arhivskom gradivu između računala i između korisnika. EAD se bazira na sintaksi SGML, odnosno XML jezika za označavanje. Iako fokus standarda nije na prikazu već na strukturi sadržaja arhivističkog opisa, EAD pruža i mehanizme koji podržavaju prikaz u različitim formatima. To mogu biti različiti oblici web prikaza, kao i tradicionalni oblici obavijesnih pomagala poput vodiča, inventara ili različitih popisa. Pravila strukture kodiranog arhivističkog opisa određuju EAD DTD ili EAD Schema. Osim prema ISAD(G) standardu za sadržaj, EAD elementi mogu se mapirati i prema drugim standardima strukture (kao što su npr. Dublin Core ili MARC), te se na taj način povećava fleksibilnost i interoperabilnost podataka koji čine arhivističke opise.⁷³

1.3.1. RAZVOJ EAD STANDARDA

Razvoj EAD standarda započeo je 1993. godine kao projekt na sveučilištu Berkeley u Kaliforniji. Cilj tog projekta bio je razviti nevlasnički, strojno čitljivi standard arhivističkog opisa koji će biti sličan MARC standardima. Takav standard omogućio bi arhivima i drugim informacijskim ustanovama da popišu i opišu svoje fondove i zbirke te kreiraju strojno čitljiva obavijesna pomagala. Kao temelj novoga formata odabran je SGML jezik za označavanje. Uz suradnju manjeg broja arhivista, voditelj Berkeley-evog projekta Daniel Pitti

---

⁷² Isto, čl. 6.

⁷³ Design principles for enhancements to EAD. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/eaddesgn.html>. (2.9.2014.).

razvio je model DTD-a za obavijesna pomagala pod nazivom FINDAID DTD. U daljnji razvoj projekta 1995. godine uključuje se “*Bentley team*” kojeg je činila grupa stručnjaka za standarde arhivističkog opisa te potom i *Society of American Archivist – SAA* (hrv. *Društvo američkih arhivista*). U to je vrijeme smišljen i novi naziv standarda, *Encoded Archival Description*. Početkom 1996. godine objavljen je prototip EAD DTD-a, a krajem iste godine i njegova revidirana verzija. Nakon dodatnih modifikacija i revizija, 1998. godine objavljeno je prvo izdanje EAD-a, verzija 1.0 koja se bazirala na novom XML standardu. Do 2002. godine standard je ponovno revidiran kako bi se uskladio s ISAD(G) standardom te kako bi se uklonili nedostaci verzije 1.0. Novo izdanje objavljeno je pod nazivom EAD 2002 verzija.⁷⁴

Od 2010. godine standard se nalazi u procesu nove revizije. Godine 2013. objavljena je njegova beta verzija, a treće, potpuno izdanje očekuje se krajem 2015. godine. EAD razvija i održava *Društvo američkih arhivista* u suradnji s *Kongresnom knjižnicom SAD-a*.⁷⁵

1.3.2. EAD DTD I EAD SCHEMA

DTD (document type definition) je skup pravila koja određuju strukturu nekog SGML ili XML dokumenta. Prilikom oblikovanja dokumenta DTD definira popis dopuštenih elementa i njihov mogući sadržaj, popis dopuštenih atributa elemenata te entitete koji se mogu koristiti. Oznaka DTD-a prema kojem je dokument oblikovan navodi se u zaglavlju dokumenta. Korištenje DTD-a kreatoru omogućuje ispravno oblikovanje dokumenta, a korisniku točnu interpretaciju njegova sadržaja. Shema kodiranja obavijesnih pomagala prema EAD 2002 verziji temelji se na DTD-u koji je dizajniran tako da funkcionira i kao SGML i kao XML DTD. Tri su osnovna zadatka koje EAD DTD ispunjava. Kao prvo, DTD razlaže sadržaj obavijesnog pomagala na kategorije informacija, odnosno podatkovna polja, koja se nazivaju elementima. Ti se elementi koriste kako bi se opisalo arhivsko gradivo. Svaki element je imenovan, definiran i opisan u EAD-ovom popisu oznaka. Kao drugo, EAD DTD identificira i definira svojstva koja se mogu pridružiti elementima. Ta svojstva ili karakteristike, koje dodatno opisuju elemente, nazivaju se atributima. Također, DTD određuje strukturu EAD dokumenta objašnjavajući odnose između elemenata, specificirajući

---

⁷⁴ Development of the Encoded Archival Description DTD. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/eaddesgn.html>. (2.9.2014.).

⁷⁵ EAD revision. // Society of American Archivists. Dostupno na: <http://www2.archivists.org/groups/technical-subcommittee-on-encoded-archival-description-ead/ead-revision>. (2.9.2014.).

na kojem se mjestu u dokumentu koji elementi mogu upotrijebiti te opisujući kako se elementi mogu modificirati uz pomoć atributa.⁷⁶ Zbog navedenog, struktura arhivističkog opisa kodiranog prema EAD-u može se razlikovati od strukture obavijesti u tiskanom obavijesnom pomagalu koje je služilo kao izvor sadržaja tog opisa.

Kao alternativa i svojevrsni nasljednik DTD-a razvijena je i XML Schema koja također opisuje strukturu XML dokumenta. XML Schema definira elemente koji se mogu pojaviti u dokumentu i njihove attribute, elemente koji se mogu ugnježditi, uključujući njihov poredak i broj, određuje da li je element prazan ili može sadržavati tekst, definira tip podataka za elemente i attribute te "defaultne" i fiksne vrijednosti za elemente i attribute.⁷⁷ EAD 2002 Schema dostupna je u dvije sintakse: Relax NG ili RNG te W3C Schema ili XSD.⁷⁸

1.3.3. EAD ELEMENTI

EAD se sastoji od 146 oznaka, odnosno elemenata od kojih svaki nosi svoj naziv. Naziv elementa je puno ime elementa koje opisuje njegovo značenje i svrhu. Najčešće ga čine cjelovita riječ ili fraza koja je pisana velikim početnim slovom. Svaki je element predstavljen posebnom oznakom (eng. *tag*) koju čini kratak, mnemonički oblik naziva elementa. Oznake se pišu malim početnim slovima unutar izlomljenih zagrada i kao takve se koriste u strojno čitljivim kodiranim dokumentima. Postoje početne i završne oznake koje najavljuju početak ili kraj elementa, a između njih se smješta tijelo elementa. Većini elemenata može biti pridružen jedan ili više atributa. Ti atributi odražavaju svojstva elementa i mogu poprimati različite vrijednosti ovisno o kontekstu u kojem se pojavljuju. Naziv i vrijednost atributa upisuju se unutar početne oznake elementa. Za svaki element unaprijed je definirano koje attribute može poprimiti i što njegovo tijelo smije sadržavati. Sadržaj elementa mogu činiti tekst, ili drugi ugniježđeni elementi, ili tekst i drugi ugniježđeni elementi, ili element može biti prazan (primjerice da sadržava samo atribut). Također, za svaki je element

---

⁷⁶ EAD tag library for version 1.0 : introduction. // EAD tag library for version 1.0. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/tglib1998/tlintro.html>. (4.9.2014.).

⁷⁷ XML Schema tutorial : introduction to XML Schema. // W3Schools. Dostupno na: http://www.w3schools.com/schema/schema_intro.asp. (3.12.2014.).

⁷⁸ EAD 2002 Schema. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/eadschema.html>. (3.12.2014.).

unaprijed definirano unutar kojih se roditeljskih, nadređenih elemenata smije pojaviti.⁷⁹

1.3.3.1. Struktura dokumenta i elementi najviše razine

Arhivsko obavijesno pomagalo izrađeno u EAD-u može se ugrubo podijeliti u dva segmenta. Prvi segment pruža informacije o samom obavijesnom pomagalu, a čine ga dva elementa u kojima su ugniježđeni drugi podređeni elementi. To su *EAD Header* i *Front Matter*. Drugi segment pruža informacije o arhivskom gradivu koje se opisuje i sastoji se od jednog elementa. To je *Archival Description*, a u njemu su ugniježđeni elementi arhivističkog opisa. Sva tri elementa sadržana su u nadređenom, roditeljskom elementu, pod nazivom *Encoded Archival Description*.

<ead> ili *Encoded Archival Description* je element najviše razine kojim se definira zasebna instanca dokumenta kodiranog EAD DTD-om. Obuhvaća cijelo obavijesno pomagalo te parom svojih oznaka naznačuje njegov početak i kraj. Kako je već spomenuto, uključuje tri podređena elementa i to ovim redoslijedom: obvezni *EAD Header*, opcionalni *Front Matter*, i obvezni *Archival Description*. Osim EAD DTD-a postoji i zaseban DTD pod nazivom EAD Group koji omogućuje spajanje više različitih <ead> elemenata, to jest kodiranih obavijesnih pomagala, u jedan dokument. Na taj način mogu se povezivati opisi arhivskog gradiva istog stvaratelja koje se nalazi u različitim ustanovama.⁸⁰

<eadheader> tj. *EAD Header* je obvezni element više razine koji obuhvaća sve bibliografske i druge opisne informacije o kodiranom dokumentu, odnosno o samom obavijesnom pomagalu. Temelji se na TEI (*Text Encoding Initiative*)⁸¹ *header* elementu i svrha mu je osigurati ujednačenost metapodataka različitih tipova digitalnih dokumenata. Može sadržavati četiri elementa, i to ovim redoslijedom: obvezni <eadid>, obvezni <filedesc>, opcionalni <profiledesc>, i opcionalni <revisiondesc>. Ovi elementi i njihovi podelementi pružaju jedinstvenu identifikacijsku oznaku obavijesnog pomagala, bibliografske informacije kao što su autor i naslov obavijesnog pomagala, zatim informacije

---

⁷⁹ Tag library convention. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/tglib/tlc.html>. (4.9.2014.).

⁸⁰ Encoded Archival Description tag library version 2002. // prepared and maintained by the Encoded Archival Description Working Group of the Society of American Archivists and the Network Development and MARC Standard Office of the Library of Congress. The Society of American Archivists, 2002. Str. 115. Dostupno i na: http://www2.archivists.org/sites/all/files/EAD2002TL_5-03-V2.pdf. (30.7.2014.).

⁸¹ *Text Encoding Initiative* je konzorcij koji sustavno razvija i održava standarde za prikaz teksta u digitalnom obliku.

o kodiranju obavijesnog pomagala kao što su jezik i kreator dokumenta, te informacije o važnijim revizijama dokumenta.⁸²

<frontmatter> tj. *Front Matter* je opcionalni element više razine koji predstavlja naslovnu stranicu obavijesnog pomagala i dolazi prije samog arhivističkog opisa. Za razliku od <eadheadera> u kojem je redosljed podelemenata unaprijed određen, <frontmatter> je zamišljen tako da mu redosljed informacija varira ovisno od preferencija ustanove koja izrađuje kodirano obavijesno pomagalo. Elementi koje može ugnježdjivati su <div> i <title page>. Oba elementa su opcionalna. Element <div> može sadržavati tekstualne odlomke poput uvoda ili predgovora, zahvala te uputa za uporabu obavijesnog pomagala. Element <title page> grupira bibliografske informacije o kodiranom obavijesnom pomagalu i može sadržavati šesnaest elemenata. Osobito se izdvajaju elementi <title proper> kojeg čini naslov obavijesnog pomagala, <subtitle> kojeg čini podnaslov, <author> koji sadrži informaciju o osobi ili ustanovi koja je izradila obavijesno pomagalo, <sponsor> koji sadrži informaciju o osobi ili ustanovi koja je sponzorirala pripremu i distribuciju obavijesnog pomagala ili je pomogla pri obradi arhivskog gradiva koje se u tom pomagalu opisuje, <publisher> koji sadrži informaciju o izdavaču obavijesnog pomagala, <date> koji sadrži nadnevak izrade obavijesnog pomagala, <address> koji sadrži informaciju o lokaciji ustanove koja je izradila obavijesno pomagalo ili koja može dati dopuštenje za pristup i korištenje pomagala, <bibseries> koji sadrži informaciju o nakladničkoj cjelini u kojoj je objavljeno obavijesno pomagalo, i <edition> koji sadrži informaciju o izdanju kodiranog obavijesnog pomagala.⁸³

<archdesc> tj. *Archival Description* je element više razine koji donosi arhivistički opis, a osim samog sadržaja, konteksta i opsega arhivske jedinice, uključuje i administrativne te druge obavijesti koje olakšavaju korištenje gradiva. Informacije koje sadrži organizirane su hijerarhijski u podelementima tako da opisuju arhivsku jedinicu na višoj razini, a potom i njezine komponente na nižim razinama. Na taj način omogućuje se najprije uvid u cjelinu, a zatim i detaljan uvid u opis komponenti te jedinice. Element <dsc> koji se ugnježđuje u <archdesc> sadrži opis jedinica na nižim hijerarhijskim razinama. Podatkovni elementi koji su dostupni na <archdesc> razini ponavljaju se i na podređenim razinama unutar <dsc> elementa, te se informacije nasljeđuju s jedne hijerarhijske razine na drugu. Tako su principi višerazinskog arhivističkog opisa ostvareni i u kodiranju obavijesnih pomagala. Element <archdesc> ima osobito važan obvezni atribut *level* koji označava hijerarhijsku razinu opisivane arhivske jedinice te odgovara ISAD(G) elementu *Razina opisa*. Svojstva koja *level*

---

⁸² Encoded Archival Description tag library version 2002. Nav. dj., str. 119-120.

⁸³ Isto, str. 146.

može poprimiti su: collection, fonds, class, recordgrp, series, subfonds, subgrp, subseries, file, item i otherlevel. Zanimljiv je još i atribut *type* koji služi za određivanje vrste obavijesnog pomagala (npr. inventar ili neki drugi oblik).⁸⁴

1.3.3.2. Elementi arhivističkog opisa sadržani u <archdesc> elementu

Element <archdesc> kao nositelj arhivističkog opisa može uključivati dvadeset i devet vrsta elemenata. Od bitnih se izdvajaju <did>, <bioghist>, <scopecontent> i već spomenuti <dsc>, te će oni u ovom poglavlju biti detaljnije obrađeni. Ostali podelementi i informacije o opisivanom gradivu koje <archdesc> može uključivati su: <accessrestrict> uvjeti pristupa, <accruals> predviđene nadopune, <acqinfo> uvjeti preuzimanja, <altformavail> preslike, <appraisal> postupak vrednovanja, <arrangement> postupak sređivanja, <bibliography> bibliografija korištenih radova te onih radova koji govore o opisivanom gradivu, <controlaccess> pristupnice, <custodhist> imatelji gradiva prije njegova preuzimanja, <dao> i <daogrp> kao poveznice na digitalni surogat, <descgrp> za grupiranje srodnih elemenata (npr. prema područjima opisa ISAD(G) norme), <fileplan> klasifikacijski/razredbeni sustav korišten pri sređivanju gradiva, <index> kazalo ili popis ključnih riječi, <note> napomene, <odd> dodatni opisni podaci, <originalsloc> mjesto čuvanja izvornika, <otherfindaid> alternativna obavijesna pomagala, <phystech> fizički uvjeti pohrane, čuvanja i korištenja, <prefercite> preferirani oblik referenciranja, <processinfo> općenite informacije o svim arhivskim postupcima nad opisivanim gradivom, <separatedmaterial> dopunski izvori koji su provenijencijom povezani s jedinicom opisa, <relatedmaterial> dopunski izvori koji su drugim vezama povezani s jedinicom opisa, <runner> za oblikovanje tiskanog ili elektroničkog obavijesnog pomagala (zaglavlje, podnožje, vodeni žig) te <userrestrict> uvjeti korištenja.⁸⁵

<did> tj. *Descriptive Identification* je obvezni element koji pruža temeljne informacije za opisivano gradivo kao cjelinu. Stoga se navodi prije <bioghist>, <scopecontent> i <dsc> elemenata koji sadrže detaljniji opis gradiva. <did> grupira elemente kojima se, pomoću kratkih i jasnih obavijesti, tvori osnovni opis arhivske jedinice. Takvo grupiranje omogućuje da isti podatkovni elementi i struktura budu dostupni na svakoj razini opisa u EAD hijerarhiji.

---

⁸⁴ Isto, str. 41-42.

⁸⁵ EAD elements by tag name. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: http://www.loc.gov/ead/tglib/element_index.html. (7.9.2014.).

Kao bitni elementi opisa izdvajaju se: <container> podaci o tehničkoj jedinici koja sadrži gradivo, <origination> informacije o pojedincu ili organizaciji zaslužnoj za stvaranje ili prikupljanje gradiva, <physdesc> podaci o fizičkim karakteristikama gradiva (npr. dimenzije, vrsta, oblik), <physloc> podaci o smještaju gradiva (npr. prostorija, spremišni ormar, oznaka police), <repository> podaci o ustanovi zaduženoj za pružanje intelektualnog pristupa gradivu, <unitdate> nadnevak stvaranja gradiva, <unitid> jedinstvena identifikacijska oznaka gradiva (kao što su kontrolni broj, inventarni broj, klasifikacijska oznaka i sl.) i <unittitle> naslov jedinice opisa. Osim ovih podatkovnih elemenata, <did> može ugnježdživati i dva općenita podelementa, a to su <abstract> koji nosi kratak pregled jedinice opisa te <note> odnosno napomene. Također može sadržavati i <head> koji označava naslov odjeljka, <dao> i <daogrp> koji donose poveznicu na digitalni surogat, <langmaterial> koji donosi podatak o jezicima korištenim u jedinici opisa, i element <materialspec> koji sadrži dodatne podatke karakteristične za pojedine oblike gradiva.⁸⁶

<bioghist> tj. *Biography or History* je element koji pruža podatke o stvaratelju arhivskog gradiva. To mogu biti značajne informacije o životu pojedinca ili obitelji, ili administrativna povijest pravne osobe, a mogu se zabilježiti u narativnom obliku i/ili obliku kronološkog pregleda. Na taj način gradivo se smješta u kontekst njegova nastanka. Ukoliko se opisuje složeno arhivsko gradivo (kao npr. zbirka obiteljskih spisa) za koje su potrebni zasebno naslovljeni odjeljci, u ovaj element mogu se, jedan unutar drugoga, ugnježdživati i dodatni <bioghist> elementi. Unutar samih <bioghist> elemenata, povijest stvaratelja bilježi se u tekstualnim odlomcima koje najavljuje element paragrafa <p>, a tekstu može biti pridružena i kronologija koju najavljuje element <chronlist>. Svaki <chronlist> može sadržavati više kronoloških jedinica, od kojih svaka uparuje datum (ili vremenski raspon) <date> sa kratkim opisom događaja <event>. Element <bioghist> također može sadržavati i podelemente poput <address> s informacijom o važnim mjestima iz povijesti stvaratelja, <blockquote> koji naznačuje prošireni navod, <dao> i <daogrp> koji donose digitalni surogat opisivane jedinice, <head> kao naslov odjeljka, <list> koji podatke oblikuje u popis, <table> koji podatke oblikuje u tablicu, i <note> odnosno napomenu.⁸⁷

<scopecontent> tj. *Scope and Content* u narativnom obliku opisuje sadržaj arhivskog gradiva. Ovaj element često donosi obavijesti o obliku i poretku zapisa u gradivu te spominje važne organizacije, pojedince, događaje, mjesta i predmete o kojima se u gradivu govori. Svrha mu je pomoći korisnicima u odabiru gradiva koje je potencijalno relevantno za njihovo

---

⁸⁶ Isto.

⁸⁷ Isto.

istraživanje. Kada se opisuje složeno arhivsko gradivo i kada su potrebni različito naslovljeni odjeljci, u element se mogu ugnježdjivati dodatni <scopecontent> podelementi (npr. kada se prvi odlomak opširnog sadržaja zasebno želi prikazati kao njegov sažetak i sl.). Unutar samog <scopecontent> elementa tekst sadržaja upisuje se u paragrafe koje naznačuje <p>. Također može uključivati i podelemente <address>, <arrangement>, <chronlist>, <list>, <note>, <table> te elemente <head>, <blockquote>, <dao> i <daogrp>. Element <scopecontent> odgovara ISAD(G) elementu *Sadržaj*.⁸⁸

<dsc> tj. *Description of Subordinate components* je element koji sadrži opis jedinica niže hijerarhijske razine. Te podređene jedinice mogu biti prikazane u više različitih oblika ili razina detaljnosti opisa, što određuje obvezni atribut *type*. Vrijednosti koje taj atribut može poprimati su „analyticover“ za opis serije ili podserije, „in-depth“ za detaljniji popis jedinica koje serija ili podserija sadrži, „combined“ za opis serije koji je popraćen popisom jedinica sadržanih u seriji, i „othertype“ za sve druge oblike. Podelementi koje može ugnježdjivati su: <address>, <chronlist>, <list>, <note>, <p>, <table>, <head>, <thead> tj. element za naslov tablice, <blockquote> i drugi <dsc> elementi. Također može sadržavati elemente <c> i <c01> koji služe za prikaz komponenti nižih razina te pružaju informacije o njihovom sadržaju, kontekstu i opsegu. Svaka komponenta ugnježdjuje svoju podređenu komponentu te se može dijeliti sve do razine komada, tj. do dvanaeste razine komponenti ili elementa <c012>.⁸⁹

---

⁸⁸ Isto.

⁸⁹ Isto.

2. KNJIŽNIČARSKI STANDARDI ZA OPIS KNJIŽNIČNE GRAĐE

U stručnoj obradi knjižnične građe razlikujemo formalnu obradbu ili katalogizaciju te stvarnu ili sadržajnu obradbu. Stvarna obrada podrazumijeva razvrstavanje knjižnične građe prema sadržajnim obilježjima građe i ona nije tema ovoga rada. S druge strane, katalogizacija je obrada prilikom koje se knjižnična građa opisuje tako da se popisuju njezina formalna obilježja sa svrhom izrade kataloga ili bibliografije. Stoga u opisu knjižnične građe razlikujemo kataložni i bibliografski opis.⁹⁰ Kataložni opis definira se kao skup podataka koji su potrebni da se identificira jedinica knjižnične građe što je kataložna jedinica u abecednom katalogu zastupa, kao i djelo što ga jedinica knjižnične građe sadrži.⁹¹ Iako su od 1980-ih godina kataložni i bibliografski opis ujednačeni, građa koja ulazi u nacionalnu tekuću bibliografiju dodatno se obrađuje prema pravilima za bibliografski opis. Tako bibliografski zapis, za razliku od kataložnog zapisa, sadržava veći broj elemenata opisa građe. Općenito se može reći da opis knjižnične građe omogućuje identifikaciju jedinica knjižnične građe, razlikovanje od ostalih jedinica građe te njihovu organizaciju na način koji korisniku omogućuje pronalaženje, pristup, odabir i razumijevanje građe.

1970-ih godina *IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions*, hrv. *Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova*) je započela s razvojem programa pod nazivom *Univerzalna bibliografska kontrola* (eng. *Universal Bibliographic Control – UBC*). Taj se program zasniva na međunarodnoj suradnji i razmjeni bibliografskih zapisa, a nastao je kao rezultat niza prijedloga i pokušaja da se na svjetskoj razini standardiziraju bibliografski, odnosno kataložni postupci. Ideja programa Univerzalne bibliografske kontrole, kojoj se začetak može pronaći u zaključcima *Pariške konferencije* iz 1961. godine, bila je da se publikacije katalogiziraju u zemlji iz koje potječu i nakon toga se objave u nacionalnoj bibliografiji. Izrađeni bibliografski zapisi potom se daju na raspolaganje knjižnicama drugih zemalja za katalogizaciju istih publikacija. Za realizaciju tako zamišljenog programa, uz međunarodno ujednačavanje postupaka oko izbora i oblika odrednica i redalica, nužno je bilo i međunarodno ujednačavanje kataložnog, odnosno bibliografskog opisa⁹² te razvijanje i održavanje standardiziranog formata za strojno čitljivo

---

⁹⁰ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. [Prema tiskanom izd. iz 1994.]. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm>. (9.9.2014.).

⁹¹ Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1 : odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986. Str. 13.

⁹² Verona, E. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. // *Informatologia Yugoslavica* 8, 1/4(1976), 11. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/verona.htm>. (9.9.2014.).

katalogiziranje. U tu svrhu IFLA je razvila *Međunarodni standardni bibliografski opis – ISBD i Univerzalni format za strojno čitljivo katalogiziranje – UNIMARC*.

Značaj ovih standarda vidljiv je i u hrvatskoj kataložnoj praksi. U postupku kataložnog opisa u hrvatskim se knjižnicama, osim *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone, primjenjuju *ISBD* standardi za bibliografski opis, format za strojno čitljivo katalogiziranje *Priručnik za UNIMARC: bibliografski format* te niz drugih smjernica i uputa za bibliografsku obradbu i katalogizaciju.

2.1. ISBD

International Standard Bibliographic Description – ISBD (hrv. *Međunarodni standardni bibliografski opis*) je IFLA-in skup pravila i propisa koji se koristi u izradi standardiziranog opisa knjižnične građe. „Osnovna je svrha ISBD-a donijeti propise za usklađenu deskriptivnu katalogizaciju širom svijeta kako bi se omogućila međunarodna razmjena bibliografskih zapisa među nacionalnim bibliografskim središtima te putem međunarodne knjižnične i informacijske zajednice [...]“⁹³ ISBD-om se utvrđuju elementi podataka i redosljed njihova bilježenja u opisu knjižnične građe, a za prepoznavanje i prikaz elemenata koristi se propisana interpunkcija. Posljednje, suvremeno izdanje pod nazivom *Objedinjeno izdanje ISBD-a* objavila je izdavačka kuća *De Gruyter Saur* u srpnju 2011. godine. Objedinjeno izdanje spaja tekst sedam specijaliziranih ISBD-a (za omeđene publikacije, serijske publikacije i drugu neomeđenu građu, kartografsku građu, tiskane muzikalije, neknjižnu građu, stare omeđene publikacije, računalne datoteke i drugu elektroničku građu), te se kao takvo može koristiti za opis svih vrsta knjižnične građe u različitim vrstama knjižničnih kataloga.

2.1.1. RAZVOJ ISBD STANDARDA

1969. godine u Kopenhagenu je pod IFLA-inim pokroviteljstvom održan *Međunarodni sastanak kataložnih stručnjaka* koji je označio početak nastanka i razvoja

---

⁹³ McGarry, D. Razvoj ujednačenoga međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa. // Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verone, Zagreb, 17. - 18. studenoga 2005. : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007., str. 70.

ISBD-a. Na sastanku je donesena odluka o izradi međunarodnih standarda kojima bi se definirali oblik i sadržaj bibliografskog opisa različitih vrsta knjižnične građe. Kao prvi od standarda, 1971. godine objavljen je preliminarni *Međunarodni standardni bibliografski opis omeđenih publikacija: ISBD(M)*, a njegova prerađena izdanja objavljena su 1974. i 1978. godine. *Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija: ISBD(S)* objavljen je 1974. godine, a njegovo prerađeno izdanje 1977. godine. Iste godine uslijedili su i *Međunarodni standardni bibliografski opis neknjižne građe: ISBD(NBM)*, *Međunarodni standardni bibliografski opis kartografske građe: ISBD(CM)* i *Opći međunarodni standardni bibliografski opis: ISBD(G)* koji je zamišljen kao osnova za pojedine specijalizirane ISBD-e kako se ne bi međusobno previše razlikovali. Godine 1980. objavljena su dva nova standarda, *Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija: ISBD(A)* i *Međunarodni standardni bibliografski opis tiskanih muzikalija: ISBD(PM)*. Godine 1981. osnovana je *Grupa za pregled i preradbu ISBD-a* kojoj je osnovni cilj bio usklađivanje četiri najstarija ISBD-a. Godine 1987. objavljena su prerađena izdanja ISBD(M)-a, ISBD(NBM)-a i ISBD(CM)-a, te 1988. godine i ISBD(S)-a. Potom je 1990. godine objavljen *Međunarodni standardni bibliografski opis računalnih datoteka: ISBD(CF)*. Prerađena izdanja ISBD(A)-a i ISBD(PM)-a objavljena su 1991. godine te ISBD(G)-a 1992. godine, a ISBD(CF) je 1997. godine preimenovan u *Međunarodni standardni bibliografski opis elektroničke građe: ISBD(ER)*. Nakon objavljivanja *FRBR*⁹⁴ studije 1998. godine, započelo je usklađivanje specijaliziranih ISBD-a i ISBD(G)-a prema obveznim podatkovnim elementima objavljenima u *FRBR* studiji. 2002. godine objavljeno je prerađeno izdanje ISBD(M)-a i ISBD(S)-a, koji je uz to preimenovan u *Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe: ISBD(CR)*, a 2004. godine prerađen je i ISBD(G).⁹⁵

2003. godine na 69. IFLA-inoj općoj konferenciji u Berlinu osnovana je Studijska grupa za razvoj ISBD-a. Svrha Studijske grupe bila je uskladiti postojeće ISBD-e spajanjem propisa koji se odnose na sve vrste građe, uz istodobno postojanje posebnih propisa koji se odnose na specifične vrste građe.⁹⁶ 2006. godine IFLA je donijela konačnu odluku da se objedini sedam specijaliziranih ISBD-a, te da se objavi ujednačeno izdanje. Slijedeće godine objavljeno je preliminarno objedinjeno izdanje ISBD-a uz kojeg su tijekom 2009. godine kao dodaci objavljeni dokument sa *Skupinom 0: Oblik sadržaja i vrsta medija* te poseban dokument s cjelovitim primjerima. Novo objedinjeno izdanje objavljeno je u srpnju 2011.

---

⁹⁴ *Functional Requirements for Bibliographic Data*, hrv. *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa*.

⁹⁵ McGarry, D. Nav. dj., str. 68-69.

⁹⁶ Isto, str. 69.

godine kao tiskana i elektronička knjiga, a iste godine prepravljen je i objavljen dodatak s cjelovitim primjerima. U veljači 2013. godine nadopunjena je i ispravljena inačica dokumenta s cjelovitim primjerima te je objavljena kao dodatak objedinjenom ISBD-u.⁹⁷

2.1.2. BIBLIOGRAFSKI OPIS

ISBD određuje uvjete za opis i identifikaciju različitih vrsta objavljenih izvora koji se mogu naći u fondovima knjižnica. To mogu biti tiskana građa, kartografska građa, zvučni zapisi, pokretne i nepokretne slike, tiskane muzikalije, elektronička građa, viševrsni izvori, građa laka za čitanje, građa koja se objavljuje za ograničeno raspačavanje te građa koja se prodaje na zahtjev. Osim što određuje podatkovne elemente, ISBD također određuje i redoslijed njihova bilježenja, kao i sustav interpunkcije opisa. Elementi mogu biti: a) obvezni i kao takvi se moraju uključiti u svaki opis temeljen na ISBD-u, b) obvezni pod uvjetom da su podaci koji su potrebni za te elemente dostupni (nalaze se u izvoru), c) obvezni pod uvjetom da su primjenjivi (mogu biti važni za korisnike kataloga), i d) neobvezni, odnosno izborni. Svakom elementu opisa prethodi i/ili ga slijedi propisani interpunkciji simbol. Osnovu za opis bilo koje vrste građe čini glavni izvor, te se iz njega preuzimaju potrebni podaci. Glavni izvor je onaj koji pruža najpotpunije, najjasnije i najmjerodavnije podatke za opis, najbliskiji je jedinici građe koju se opisuje te je najtrajniji. Za svaku je skupinu točno utvrđen redoslijed propisanih izvora. Ostala pravila koja utvrđuje ISBD su jezik i pismo opisa, skraćivanje i skraćenice, pisanje riječi velikim početnim slovom (uz pravopisna pravila), simboli, tiskarske pogreške i nepravilnosti u izvoru koji služi za opis.⁹⁸

2.1.3. ELEMENTI OPISA

Objedinjeno izdanje ISBD-a identificira i definira pedeset i tri elementa za opis knjižnične građe, kao i njihove kvalifikatore koji ih dodatno proširuju i pojašnjavaju. Elementi su razvrstani u 9 područja, odnosno skupina opisa. Za svako područje opisa

---

⁹⁷ Radovčić, M.; Barbarić, A. ISBD – od prošlosti k budućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013), str. 218-220.

⁹⁸ ISBD : International Standard Bibliographic Description / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated ed. Berlin ; Boston : De Gruyter Saur, 2011. Čl. A1-A10.

propisana je također i odgovarajuća interpunkcija, zatim jezik i pismo na kojima se elementi navode te izvori podataka i njihov preporučeni redoslijed. Područja opisa su slijedeća:

- skupina 0 : oblik sadržaja i vrsta medija,
- skupina 1 : stvarni naslovi i podaci o odgovornosti,
- skupina 2 : izdanje,
- skupina 3 : podaci specifični za vrstu građe,
- skupina 4 : izdavanje, proizvodnja, raspačavanje itd.,
- skupina 5 : materijalni opis,
- skupina 6 : nakladnička cjelina i višedijelna omeđena građa,
- skupina 7 : napomena i
- skupina 8 : identifikator jedinice građe i uvjeti dostupnosti.

Skupina 0 novina je objedinjenog ISBD-a. S obzirom da je dotadašnja upotreba različitih ISBD-a za pojedine vrste građe, značila upotrebu različitih *općih oznaka građe* te je za objedinjeno izdanje postojao problem njezina smještaja, nazivlja i neobvezatnosti, stoga je predloženo da se ovo pitanje riješi novom, zasebnom skupinom koja će prethoditi skupini 1.⁹⁹

2.1.3.1. Skupina 0 : oblik sadržaja i vrsta medija

Svrha ovog područja opisa je na samom početku označiti oblik/e u kojima je sadržaj izvora izražen i tip/ove medija, odnosno nosača izvora, kako bi korisnici kataloga mogli identificirati i odabrati onaj izvor koji najviše odgovara njihovoj potrebi. Skupina donosi dva elementa, a to su *Oblik sadržaja* i *Vrsta medija*. Oba su elementa obvezna.

Oblik sadržaja je, kao što mu samo ime govori, element koji određuje oblik, odnosno oblike, u kojima je sadržaj izražen. Može ga predstavljati jedan ili više izraza, a ISBD-om su propisani slijedeći: skup podataka, slika, pokret, viševrtni oblici sadržaja, glazba, objekt, drugi oblik sadržaja, program, zvukovi, izgovorena riječ, i tekst. *Obliku sadržaja* može se pridružiti jedno ili više *Obilježje sadržaja*. *Obilježje sadržaja* je obvezan kvalifikator koji određuje vrstu, osjetilnu narav, dimenzionalnost te prisutnost ili odsutnost pokreta.¹⁰⁰

---

⁹⁹ Barbarić, A. Skupina 0 ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković i Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 26-28.

¹⁰⁰ ISBD. Nav. dj., čl. 0.1.

Vrsta medija je element koji donosi podatak o tipu/tipovima nosača koji služe za pohranu i prijenos sadržaja jedinice građe. To se također odnosi i na podatke o uređaju, odnosno opremi potrebnoj za prikaz i korištenje tog sadržaja.¹⁰¹

2.1.3.2. Skupina 1 : stvarni naslovi i podaci o odgovornosti

Skupina stvarnih naslova i podataka o odgovornosti je obvezna skupina koja sadrži četiri elementa. To su: *Glavni stvarni naslov*, *Usporedni stvarni naslov*, *Podnaslov*, te *Podaci o odgovornosti*.

Glavni stvarni naslov je uvijek prvi element skupine 1, čak i kada mu u propisanom izvoru prethode drugi podaci. Obvezan je ukoliko je dostupan. Čini ga naslov jedinice građe (tj. predložka) u onom obliku u kojem se pojavljuje u propisanom izvoru podataka te uključuje sve alternativne naslove. Ukoliko se radi o elektroničkom izvoru, naziv datoteke uzima se kao *glavni stvarni naslov* samo u slučaju da je to jedini naslov koji postoji unutar same datoteke, na spremnici, u dokumentaciji ili drugoj popratnoj građi. *Glavni stvarni naslov* može postojati u više oblika koji uključuju: samo termin koji ukazuje na vrstu djela ili njegov sadržaj, ili generički izraz; ime osobe ili naziv korporativnog tijela; inicijal, akronim ili logotip; alternativni naslov kao dio glavnog stvarnog naslova, uz riječ koja ih povezuje; brojke ili slova; zajednički stvarni naslov i podređeni stvarni naslov; može uključivati i podatke o odgovornosti te podatke iz drugih elemenata ukoliko čine jezičnu cjelinu.¹⁰²

Usporedni stvarni naslov je naslov na jeziku i/ili pismu drugačijem od onoga u glavnom stvarnom naslovu te koji, kao takav, čini ekvivalent glavnog stvarnog naslova u glavnom izvoru podataka. Bilježi se kada je potreban za identifikaciju ili u slučaju u kojem je taj usporedni naslov važan za korisnike kataloga. Jedinica građe može imati jedan ili više usporednih stvarnih naslova, a njihovi oblici odgovaraju onima glavnog stvarnog naslova.¹⁰³

Podnaslov može uključivati riječ, frazu ili skupinu znakova koji se pojavljuju zajedno sa ili su podređeni glavnom stvarnom naslovu, usporednom stvarnom naslovu/naslovima ili naslovima pojedinačnih djela koje jedinica građe sadrži. Takvi podaci dodatno pojašnjavaju ili nadopunjuju glavni stvarni naslov, odnose se na prirodu ili sadržaj izvora ili djela koje izvor sadrži, i ukazuju na motiv ili prilike proizvodnje jedinice građe. To uključuje

---

¹⁰¹ Isto, čl. 0.2.

¹⁰² Isto, čl. 1.1.

¹⁰³ Isto, čl. 1.2.

podnaslove i nadnaslove iz glavnog izvora, kao i podatke o odgovornosti, naziv izdavača i ostale detalje koji se odnose na druge opisne elemente, a koji s podnaslovom čine jezičnu cjelinu.¹⁰⁴

Podaci o odgovornosti su oni podaci koji se odnose na identifikaciju ili funkciju pojedinca, odnosno korporativnog tijela koje je odgovorno za ili je pridonijelo ostvarenju intelektualnog ili umjetničkog sadržaja djela koje opisivana jedinica sadrži. To može biti jedna ili više riječi, fraza ili grupa znakova. Također, može sadržavati detalje koji se odnose na druge opisne elemente (npr. naslov ili podatak o izdanju) kada s njima čini jezičnu cjelinu. Element je obavezan kada su ti podaci dostupni i kada se odnose na primarnu odgovornost.¹⁰⁵

2.1.3.3. Skupina 2 : izdanje

Skupina izdanja obuhvaća pet elemenata. To su: *Podatak o izdanju*, *Usporedni podatak o izdanju*, *Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje*, *Dodatni podatak o izdanju*, i *Podatak o odgovornosti koji se odnosi na dodatni podatak o izdanju*.

Podatak o izdanju je riječ, fraza ili grupa znakova koji ukazuju na to da je opisivana jedinica dio nekog izdanja. Takav podatak obično sadrži riječi “izdanje” ili njoj srodnu riječ, zajedno s rednim brojem, ili pojam koji ukazuje na razliku u odnosu na druga izdanja. Također, to mogu biti i podaci vezani uz druge elemente opisa, ali koji s podatkom o izdanju čine jezičnu cjelinu. Ukoliko su navedeni podaci dostupni, element je obavezan.¹⁰⁶

Usporedni podatak o izdanju je ekvivalent *podatku o izdanju* na drugom jeziku i/ili pismu. Ukoliko se takav podatak pojavljuje na više jezika i/ili pisama, tada se bilježi podatak na jeziku i pismu glavnog stvarnog naslova. Također, kriterij za izbor jezika ili pisma može biti grafička istaknutost, ili se bilježi onaj podatak koji se prvi pojavljuje.¹⁰⁷

Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje sadrži informacije o pojedincima, odnosno korporativnim tijelima te informacije o njihovim funkcijama i odgovornostima koje imaju za izdanje opisivane jedinice građe. Ukoliko su takvi podaci dostupni, ovaj je element obavezan. Može se navesti i usporedni podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Isto, čl. 1.3.

¹⁰⁵ Isto, čl. 1.4.

¹⁰⁶ Isto, čl. 2.1.

¹⁰⁷ Isto, čl. 2.2.

¹⁰⁸ Isto, čl. 2.3.

Dodatni podatak o izdanju je onaj formalni podatak koji označuje da je opisivani izvor izdanje unutar nekog drugog izdanja ili da je izdanje izvora ekvivalentno prvom navedenom izdanju. To može biti i podatak koji označuje da jedinica građe donosi značajne sadržajne razlike u odnosu na druge otiske iz šireg izdanja kojem pripada. Element je obavezan ukoliko su navedeni podaci dostupni. Mogu se bilježiti i usporedni dodatni podaci o izdanju.¹⁰⁹

Podatak o odgovornosti koji se odnosi na dodatni podatak o izdanju navodi su obavezno ukoliko su takve informacije dostupne. Mogu se navesti i usporedni podaci, i to onim redoslijedom kojim se pojavljuju u opisivanom izvoru.¹¹⁰

2.1.3.4. Skupina 3 : podaci specifični za vrstu građe

Skupina 3 sadrži podatke koji su jedinstveni za određenu vrstu građe, odnosno vrstu izvora. To su kartografska građa, notirana glazba i serijske jedinice građe. Za svaku od tih vrsta izvora postoje zasebne odredbe koje se odnose na jezik i/ili pismo, raspored podelemenata i interpunkciju. Ukoliko postoji podatak o drugoj vrsti izvora, koji se može navesti u drugom području opisa, on će se tako i navoditi. Elementi opisa su: *Matematički podaci* (za kartografsku građu), *Podatak o glazbenom formatu* (za notiranu glazbu) i *Brojčani podaci* (za serijske jedinice građe). Ako je opisivana jedinica kombinacija građe i vrste izvora, tada je skupina 3 ponovljiva.

Matematički podaci uključuju tri podelementa s informacijama koje se odnose na kartografsku građu. To su: *podatak o mjerilu*, *podatak o projekciji* te *podatak o koordinatama i ravnodnevici*. *Podatak o mjerilu* izražava se kao reprezentativni razlomak u odnosu (1:) i može mu prethoditi izraz “mjerilo”. Obavezan je ukoliko je primjenjiv. *Podatak o projekciji* čini naziv projekcije ili fraza koja opisuje svojstva projekcije. *Podatak o koordinatama i ravnodnevici* je obavezan ukoliko je dostupan i primjenjiv. Koordinate su podaci o geografskoj širini i dužini koji određuju krajnje granice područja prikazanog na karti. Mogu im se pridodati podaci o ravnodnevici ili epohi.¹¹¹

Podatak o glazbenom formatu je obavezan element ukoliko su potrebni podaci dostupni. Čini ga izraz ili fraza koja predstavlja poseban glazbeni format jedinice građe koji

---

¹⁰⁹ Isto, čl. 2.4.

¹¹⁰ Isto, čl. 2.5.

¹¹¹ Isto, čl. 3.1.

ga razlikuje od drugih formata. Sadrži dva podelementa, a to su sam *podatak o glazbenom formatu* te *usporedni podatak o glazbenom formatu* koji se navodi kada podaci u izvoru postoje na više jezika i/ili pisama.¹¹²

Brojčani podaci se sastoje od brojčane oznake i/ili kronološke oznake s prvog i/ili posljednjeg sveščića ili dijela serijske jedinice građe. Element je obvezan osim kada izvor podataka nije dostupan niti za prvi niti za posljednji sveščić. U tom slučaju element se izostavlja. Ukoliko postoje i usporedni brojčani sustavi, također se mogu navesti. Alternativni brojčani sustav uvijek se navodi. Kada serijska jedinica građe usvoji novi redoslijed brojčanih oznaka, a nije potrebno izraditi novi opis, tada se taj novi redoslijed navodi nakon prvobitnog.¹¹³

2.1.3.5. Skupina 4 : izdavanje, proizvodnja, raspačavanje itd.

Skupina 4 obuhvaća šest elemenata koji donose podatke o izdavanju, proizvodnji, raspačavanju i objavljivanju opisivane jedinice, što uključuje i informacije o njezinoj fizičkoj izradi. Elementi su: *Mjesto izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja*; *Nakladnik, proizvođač i/ili raspačavatelj*; *Godina izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja*; *Mjesto tiskanja ili izrade*; *Tiskar ili izrađivač*; *Godina tiskanja ili izrade*.

Mjesto izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja je obvezan element. Sadrži naziv mjesta koje je u propisanom izvoru podataka povezano s imenom/nazivom izdavača, proizvođača ili raspačavatelja. U slučaju da oni nisu imenovani tada se kao naziv uzima ono mjesto u kojem je izvor izdan ili raspačavan. Ukoliko je potrebno, kao dodatak se može bilježiti naziv veće geografske jedinice (npr. naziv zemlje, države ili sl.), a u okruglim zagradama i puna adresa izdavača, proizvođača ili raspačavatelja. Bilježe se i usporedni podaci.¹¹⁴

Nakladnik, proizvođač i/ili raspačavatelj je obvezan element. Odnosi se na ime pojedinca ili naziv korporativnog tijela koje je odgovorno za izdavanje, proizvodnju i/ili raspačavanje ili objavljivanje izvora. U opis se mogu unijeti i nazivi drugih nakladnika ili

---

¹¹² Isto, čl. 3.2.

¹¹³ Isto, čl. 3.3.

¹¹⁴ Isto, čl. 4.1.

proizvođača, ako su takvi navedeni u izvoru. Navode se i funkcije pojedinaca ili tijela, osim ako se odnose isključivo na djelatnosti nakladništva. Mogu se bilježiti i usporedni podaci.¹¹⁵

Godina izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja je element koji se obvezno navodi. Ako se ne može odrediti, tada se navodi godina autorskog prava (*copyrighta*) ili godina tiskanja uz podatak koji naznačuje o kakvoj se godini radi. Ako se niti takva godina ne može odrediti, tada se navodi približna godina izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja, i to u uglatim zagradama.¹¹⁶

Elementi *Mjesto tiskanja ili izrade* te *Tiskar ili izrađivač* navode se u opisu u slučaju da se takvi podaci nalazi u izvoru, a nisu poznati niti *mjesto izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja* niti ime/naziv *nakladnika, proizvođača i/ili raspačavatelja*.¹¹⁷

Godina tiskanja ili izrade može se navesti kao element koji slijedi ime/naziv *tiskara ili izrađivača* ili kao zaseban element kojemu se dodaje riječ ili fraza koja ga objašnjava. Ne ponavlja se ako je takva godina već navedena umjesto nepoznate godine izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja.¹¹⁸

2.1.3.6. Skupina 5 : materijalni opis

Ova skupina donosi materijalni opis onakve jedinice građe kakvu ju je objavio izdavač. Ako je poznato da je jedinica prošla neki oblik modifikacije, tada se ti podaci unose u skupinu napomena. Elementi koje skupina 5 uključuje su *Opseg, Druge materijalne pojedinosti, Dimenzije, i Podatak o popratnoj građi*.

Opseg je element u kojemu se bilježi naziv i broj fizičkih jedinica od kojih se izvor sastoji, a kada je potrebno može uključivati i druge mjerne jedinice opsega. Broj fizičkih jedinica od kojih se izvor sastoji bilježi se arapskim brojkama uz posebnu oznaku građe. Nakon toga, u zatvorenim okruglim zagradama, bilježi se broj i vrsta podjedinica izvora te ako je prikladno i vrijeme trajanja. Kada se izvor sastoji od niza numeriranih stranica, listova, stupaca, araka, sličica itd., u opisu se bilježi broj posljednje numerirane stranice, lista, stupca, arka, sličice itd. Ako je izvor objavljen u snopićima koji se povezuju u fizičke cjeline, tada se

---

¹¹⁵ Isto, čl. 4.2.

¹¹⁶ Isto, čl. 4.3.

¹¹⁷ Isto, čl. 4.4.-4.5.

¹¹⁸ Isto, čl. 4.6.

bilježi broj i izraz koji odgovara konačnom obliku, uz napomenu da se radi o izvoru objavljenom u snopićima.¹¹⁹

Druge materijalne pojedinosti opisuju različite fizičke karakteristike izvora, osim dimenzija te onih svojstava koja su obuhvaćena posebnom oznakom građe. Navode se ovim redoslijedom: sastav građe tj. podaci o materijalu od kojeg je izvor napravljen, zatim podaci o ilustracijama (uključujući njihov broj i podatak o posebnim vrstama ilustracija), podaci o prisutnosti boja (za tekst popraćen ilustracijama, vizualne i elektroničke jedinice građe), omjer smanjenja za mikrooblike, podaci o prisutnosti ili odsutnosti zvuka te druge tehničke posebnosti.¹²⁰

Dimenzije većine izvora navode se u centimetrima tako da se zaokružuju na slijedeći cijeli broj. Podaci o širini filmske ili magnetne vrpce navode se u milimetrima. Za tiskanu tekstnu građu i notiranu glazbu navodi se visina hrpta. Za dvodimenzionalne izvore navode se visina i širina, a za trodimenzionalne i dubina. Ako se radi o jedinici građe sfernog oblika, navodi se polumjer. Za elektroničke jedinice građe navode se visina i širina spremnice.¹²¹

Podatak o popratnoj građi odnosi se na fizički izdvojen dio opisivane jedinice građe koji je objavljen u isto vrijeme kada i opisivana jedinica te je namijenjen za istovremenu uporabu s tom jedinicom. Podatak se može bilježiti bilo u obliku izraza koji se pojavljuju u izvoru, bilo riječju ili frazom koja ukazuje na prirodu građe ili odgovarajućom posebnom oznakom građe. Može uključivati i kratak materijalni opis popratne građe.¹²²

2.1.3.7. Skupina 6 : nakladnička cjelina i višedijelna omeđena građa

Skupina 6 navodi se kada opisivani izvor pripada većoj bibliografskoj jedinici, kao što su nakladnička cjelina ili višedijelna omeđena građa. Ako izvor pripada većem broju nakladničkih cjelina, sadržavat će podatke za svaku od njih. Elementi koje skupina uključuje su: *Glavni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe*, *Usporedni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe*, *Podnaslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe*, *Podatak o odgovornosti koji se odnosi na nakladničku*

---

¹¹⁹ Isto, čl. 5.1.

¹²⁰ Isto, čl. 5.2.

¹²¹ Isto, čl. 5.3.

¹²² Isto, čl. 5.4.

cjelinu ili višedijelnu omeđenu građu, Međunarodni standardni broj nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe, Numeracija nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe.

*Glavni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe odgovara glavnom stvarnom naslovu u bibliografskom opisu veće bibliografske jedinice kada je ona opisana kao serijska jedinica građe ili višedijelna omeđena građa prema odredbama skupine 1. Element je obvezan ukoliko su potrebni podaci dostupni.*¹²³

*Usporedni stvarni naslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe je ekvivalent glavnom stvarnom naslovu nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe na drugim jezicima i/ili pismima na kojima se pojavljuje u propisanom izvoru podataka. Navodi se ukoliko je potreban za identifikaciju ili bi mogao biti važan za korisnike kataloga. Ako se glavni stvarni naslov nakladničke cjeline sastoji od zajedničkog i podređenih naslova, mogu se navesti i usporedni zajednički stvarni naslov te usporedni podređeni stvarni naslovi.*¹²⁴

*Podnaslov nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe navodi se kada se pojavljuje u propisanom izvoru podataka te kada je potreban za identifikaciju veće bibliografske jedinice ili se smatra važnima za korisnike kataloga. Ako postoje, mogu se navesti podaci o usporednim podnaslovima. Također, dodatni podaci o izdanju koji se odnose na nakladničku cjelinu ili kolo mogu se bilježiti ako su potrebni za identifikaciju cjeline.*¹²⁵

*Podatak o odgovornosti koji se odnosi na nakladničku cjelinu ili višedijelnu omeđenu građu navodi se na slijedeći način. Ako je glavni stvarni naslov nakladničke cjeline generički, mora se navesti prvi podatak o odgovornosti. U ostalim slučajevima prvi i slijedeći podaci o odgovornosti navode se kada je to potrebno za identifikaciju veće bibliografske jedinice ili je važno za korisnike kataloga. Mogu se bilježiti i usporedni podaci o odgovornosti.*¹²⁶

*Međunarodni standardni broj nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe navodi se obvezno ako je takav podatak dostupan, a prethodi mu njegova oznaka. Ako se glavni stvarni naslov sastoji od zajedničkog i podređenog stvarnog naslova, tada se međunarodni standardni broj zajedničkog stvarnog naslova bilježi u skupini 7.*¹²⁷

Numeracija nakladničke cjeline ili višedijelne omeđene građe koja se odnosi na opisivanu jedinicu, navodi se onako kako se pojavljuje u propisanom izvoru podataka. Koriste se arapske brojke. Kada numeracija sadrži i rimske i arapske brojke, tada se preuzima

---

¹²³ Isto, čl. 6.1.

¹²⁴ Isto, čl. 6.2.

¹²⁵ Isto, čl. 6.3.

¹²⁶ Isto, čl. 6.4.

¹²⁷ Isto, čl. 6.5.

doslovno. Ako se glavni stvarni naslov sastoji od zajedničkog i podređenog stvarnog naslova, tada se numeracija zajedničkog stvarnog naslova izostavlja i može se navesti u skupini 7.¹²⁸

2.1.3.8. Skupina 7 : napomena

Skupina napomena sadrži sve opisne podatke koji bi mogli biti važni za korisnike bibliografskih zapisa, a nisu navedeni u nekom drugom području opisa. Napomene pobliže određuju i nadopunjuju opise ostalih skupina ISBD-a, a mogu se odnositi na bilo koji aspekt opisa jedinice građe, čak i onaj koji ne odgovara niti jednoj skupini. Također, mogu prikazivati bibliografsku povijest izvora i njegove veze s drugim izvorima. Razlikuju se: *Napomene o obliku sadržaja i vrsti medija i napomene za posebne vrste građe; Napomene o stvarnim naslovima i podacima o odgovornosti; Napomene o izdanju i bibliografskoj povijesti jedinice građe; Napomene o podacima specifičnima za vrstu građe; Napomene o izdavanju, proizvodnji, raspačavanju itd.; Napomene o materijalnom opisu; Napomene o nakladničkoj cjelini i višedijelnoj omeđenoj građi; Napomene o sadržaju; Napomene o identifikatoru jedinice građe i uvjetima dostupnosti; Napomene o sveščiću, dijelu, iteraciji, itd. koji su osnova za opis; Druge napomene koje se odnose na posebnosti određene vrste građe ili su važne za korisnike kataloga; i Napomene o opisivanom primjerku.*¹²⁹

2.1.3.9. Skupina 8 : identifikator jedinice građe i uvjeti dostupnosti

Ovo područje opisa uključuje elemente koji se odnose na identifikacijski broj opisivanog izvora i podatke o njegovoj dostupnosti. To su: *Identifikator jedinice građe, Ključni naslov* (za neomeđenu građu), i *Uvjeti dostupnosti*. Jedinica građe može imati više identifikatora, stoga se ovo područje može ponavljati, ukoliko se to smatra bitnim za korisnike. Pri tome se identifikator koji osobito opisuje jedinicu građe navodi prvi.

Identifikator jedinice građe može biti svaki (međunarodni) standardni broj ili alfanumerička oznaka koja se odnosi na opisivanu jedinicu, kao što su npr. ISBN, ISSN, ISMN ili oznaka koju je dodijelio izdavač. Oznaka se navodi ako je poznata i ako se smatra

---

¹²⁸ Isto, čl. 6.6.

¹²⁹ Isto, čl. 7.

važnom za korisnike kataloga. Bilježi se u skladu s relevantnim standardom, a može joj biti pridodan kvalifikator koji ju pobliže određuje, tumači i ispravlja.¹³⁰

Glavni naslov može ali ne mora biti identičan glavnom stvarnom naslovu jedinice neomeđene građe, a dodjeljuje ga *Mreža ISSN*. Bilježi se samo onda kada je naveden i ISSN na koji se taj ključni naslov odnosi.¹³¹

Uvjeti dostupnosti odnose se na podatak o cijeni, ako je jedinica namijenjena za prodaju, a ako nije tada se navode podaci o drugim uvjetima dostupnosti.¹³²

2.2. UNIMARC : BIBLIOGRAFSKI FORMAT

U okviru programa Univerzalne bibliografske kontrole IFLA je razvila i format *UNIMARC: univerzalni format za strojno čitljivo katalogiziranje*. UNIMARC omogućuje opis knjižnične građe prema ISBD standardima, a osnovna mu je svrha „[...] omogućiti međunarodnu razmjenu bibliografskih podataka u strojno čitljivom obliku između nacionalnih bibliografskih ustanova.“¹³³ Opseg formata UNIMARC je odrediti označitelje sadržaja (za omeđene publikacije, serijske publikacije i drugu neomeđenu građu, kartografsku građu, zvučne snimke, grafiku, projiciranu filmsku građu i video-građu, staru i rijetku građu, arhivsku građu te elektroničku građu) koji se pridaju bibliografskim zapisima u strojno čitljivom obliku te odrediti logički i materijalni format zapisa. UNIMARC ne propisuje oblik, sadržaj i strukturu zapisa podataka za pojedini sustav, već donosi preporuke o obliku i sadržaju podataka kada se oni razmjenjuju. Također, UNIMARC se može koristiti i kao model za razvoj novih strojno čitljivih formata.¹³⁴

2.2.1. RAZVOJ UNIMARC FORMATA

UNIMARC bibliografski format spada u obitelj *MARC* (MACHINE-Readable Cataloguing) formata. *MARC* su skupina digitalnih formata koja se koristi za opis knjižnične

---

¹³⁰ Isto, čl. 8.1.

¹³¹ Isto, čl. 8.2.

¹³² Isto, čl. 8.3.

¹³³ UNIMARC : bibliografski format / [autorizirani prijevod IFLA [i. e.] International Federation of Library Associations and Institutions ; hrvatski prijevod formata iz 1999. osuvremenila Marijana Tomić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009. Str. 7.

¹³⁴ Isto.

građe u strojno čitljivom katalogiziranju. Prvi MARC formati razvijeni su tijekom 1960-ih godina u *Kongresnoj knjižnici* u SAD-u. Do 1971. godine MARC formati postali su nacionalni standard za razmjenu bibliografskih zapisa u SAD-u, a 1973. postali su i međunarodni standard te su kasnije poslužili kao model za razvoj drugih nacionalnih MARC formata.¹³⁵ Prvo izdanje UNIMARC bibliografskog formata, pod nazivom *UNIMARC: Universal MARC format*, predložila je i razvila *Radna grupa za označitelje sadržaja IFLA-e* 1977. godine. Format je zamišljen tako da je svaka nacionalna bibliografska ustanova odgovorna za prevođenje bibliografskih zapisa iz svojeg nacionalnog formata u UNIMARC format te za preuzimanje UNIMARC zapisa od drugih nacionalnih bibliografskih ustanova i njihovo prevođenje u nacionalni format.¹³⁶ Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu prihvatila je 1980. godine UNIMARC kao format za razmjenu bibliografskih zapisa te kao interni format za razvoj svoje baze podataka.¹³⁷ Iste godine IFLA je izdala novo izdanje UNIMARC formata preuredivši ga u skladu s primjedbama korisnika i osuvremenivši u skladu s novim izdanjima ISBD-a. Kako bi korisnici formata dobili dodatna objašnjenja o njegovoj upotrebi IFLA je 1983. godine objavila i *Priručnik za UNIMARC* koji su izradili stručnjaci *Britanske knjižnice* i *Kongresne knjižnice*. Namjena priručnika bila je olakšati izradu programa za prevođenje iz nacionalnih MARC formata u UNIMARC, i obrnuto, te omogućiti stručnjacima koji izrađuju nacionalne MARC formate točniju specifikaciju novog formata u odnosu na UNIMARC. Godine 1987. objavljeno je prerađeno izdanje tog priručnika pod nazivom *UNIMARC Manual*. Novi priručnik sadrži promjene i dopune u skladu s tada posljednjim izdanjima ISBD-a, te se stoga smatra trećim izdanjem UNIMARC formata. Drugo izdanje priručnika, odnosno četvrto izdanje UNIMARC-a, objavljeno je 1994. godine pod nazivom *UNIMARC Manual: bibliographic format*.¹³⁸ Slijedeća osuvremenjena izdanja objavljena su 1996., 1998., 2000., 2002., i 2005. godine, a posljednje, aktualno izdanje objavljeno je u obliku knjige 2008. godine.¹³⁹

---

¹³⁵ MARC standards. // Wikipedia : The Free Encyclopedia. Dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/MARC_standards. (22.9.2014.).

¹³⁶ Willer, M. UNIMARC u teoriji i praksi. Rijeka : Naklada Benja, 1996., str. 16.

¹³⁷ Skender, D.; Willer, M. Rezultati uvođenja informacijske tehnologije u NSB. // Multinacionalna konferencija Tehnološki i društveni aspekti informacija i komunikacija „Informacijske tehnologija i komunikacija. Informacijske tehnologija i produktivnost u informacijskoj djelatnosti“. / urednici M: Kržak i J. Škvorc. Zagreb : IRCIHE, Referalni centar Sveučilišta u Zagrebu, 1985. Str. 137-140.

Citirano prema: Willer, M. Nav. dj., str. 17.

¹³⁸ Willer, M. Nav. dj., str. 26-28.

¹³⁹ UNIMARC formats and related documents. // IFLA [i. e.] International Federation of Library Associations and Institutions. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/unimarc-formats-and-related-documentation>. (22.9.2014.).

2.2.2. STRUKTURA BIBLIOGRAFSKOG ZAPISA

UNIMARC format bazira se na ISO 2709 standardu koji određuje strukturu bibliografskog zapisa. Prema tom standardu, svaki se bibliografski zapis koji je namijenjen razmjeni u strojno čitljivom obliku mora sastojati od *oznake zapisa*, *kazala* i *polja podataka* promjenjive dužine. *Oznaka zapisa* sadrži općenite informacije koje su potrebne za obradu zapisa. Nalazi se na početku zapisa, obvezna je i nije ponovljiva. Sastoji se od podatkovnih elemenata koji su određeni mjestom znaka unutar oznake. Mjesta su numerirana od 0 do 23, s obzirom da cijela *oznaka zapisa* mora sadržavati 24 znaka. Nakon *oznake zapisa* slijedi *kazalo*. Svaka stavka u *kazalu* odgovara pojedinom *polju podataka* u zapisu te se sastoji od tri dijela. Čine ih numerička oznaka, zatim broj koji ukazuje na dužinu *polja podataka* te broj koji ukazuje na početni položaj znaka *polja podataka* u odnosu na položaj prvog *polja podataka* u zapisu. Nakon *kazala* slijede *polja podataka* koja sadrže bibliografske podatke, odnosno opisne elemente koji moraju biti formulirani u skladu s odredbama ISBD standarda. *Polja podataka* detaljnije su obrađena u narednom poglavlju.¹⁴⁰

2.2.3. POLJA PODATAKA

UNIMARC format identificira dvije stotine i dva polja podataka¹⁴¹ koja međusobnim spajanjem čine bibliografski zapis. Polja su određena indikatorima koji dodatno objašnjavaju sadržaj polja. Mogu se sastojati od bilo kojeg broja potpolja te mogu biti ponovljiva i neponovljiva, ovisno o osobinama podataka koje sadrže. Svako polje najavljuje oznaka koja se sastoji od tri brojke. Potpolja su najavljena oznakom koja se sastoji od dva znaka. Prvi znak je omeđivač, on je uvijek isti i prikazan je znakom \$. Drugi znak je kôd potpolja koji može biti brojčani ili slovni. Ne postoji točno propisan redoslijed kojim se navode polja i potpolja u zapisu, međutim u poljima koja slijede odredbe ISBD-a podaci se bilježe redoslijedom određenim u ISBD-u, što utječe i na redoslijed potpolja. Također, za određena potpolja postoje preporuke koje se tiču njihova položaja. Interpunkcija ISBD-a se, za one elemente koji odgovaraju skupinama i elementima ISBD-a, izostavlja na graničnim

---

¹⁴⁰ UNIMARC manual : bibliographic format / edited by Alan Hopkinson. 3rd ed. München : K. G. Saur, 2008. Str. 12-35. Dostupno i na: https://eprints.mdx.ac.uk/2748/1/UNIMARC-2008-final2_18.07.08.doc. (2.10.2014.).

¹⁴¹ UNIMARC bibliographic, 3rd edition : updates 2012. // IFLA [i. e.] International Federation of Library Associations and Institutions. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/unimarc-bibliographic-3rd-edition-updates-2012?og=33>. (7.10.2014).

dijelovima potpolja, uz manji broj iznimki. Interpunkcija u drugim dijelovima zapisa navodi se prema pravilima ustanove koja izrađuje zapis. Polja podataka grupirana su u 10 kategorija, odnosno područja opisa, koja se nazivaju blokovima. To su:

- 0-- blok za identifikaciju,
- 1-- blok kodiranih podataka,
- 2-- blok glavnog opisa,
- 3-- blok napomena,
- 4-- blok za povezivanje,
- 5-- blok srodnih naslova,
- 6-- blok sadržajne analize i bibliografske povijesti,
- 7-- blok podataka o odgovornosti,
- 8-- blok međunarodne upotrebe i
- 9-- blok za nacionalnu upotrebu.

Polja mogu biti obvezna ili opcionalna. Polja koja su obvezna u svim bibliografskim zapisima su: *001 Identifikator zapisa*, *100 Opći podaci za obradu*, *200 Stvarni naslov i podaci o odgovornosti* (pri čemu je obvezno potpolje *\$a Glavni stvarni naslov*) te *801 Polje izvora podataka*. Postoje i polja koja su obvezna samo za određene vrste građe.¹⁴²

2.2.3.1. 0-- Blok za identifikaciju

Blok 0-- sadrži brojeve koji su potrebni za jednoznačnu identifikaciju bibliografskog zapisa i jedinice na koju se taj zapis odnosi. Uključuje dvadeset i dva polja. Polje *001 Identifikator zapisa* obvezno je za sve zapise, a sadrži oznaku koja je jednoznačno povezana sa zapisom, kao što je to npr. kontrolni broj zapisa ustanove koja taj zapis izrađuje. Ostala polja navode se ukoliko su potrebni podaci dostupni. To mogu biti *Postojani identifikator zapisa* kojeg bibliografskom zapisu dodjeljuje ustanova koja ga izrađuje, koristi ili objavljuje (ne odnosi se na predložak koji služi za opis), zatim *Identifikator verzije* koji sadrži datum i vrijeme posljednje izmjene zapisa, *Međunarodni standardni knjižni broj (ISBN)*, *Međunarodni standardni serijski broj (ISSN)*, *Identifikator jedinstvenosti za starije monografske publikacije*, *Međunarodni standardni broj muzikalija (ISMN)*, *Identifikator članka*, *Međunarodni standardni broj izvještaja (ISRN)*, *Međunarodni standardni kôd za*

---

¹⁴² UNIMARC manual : bibliographic format. Nav. dj., str. 13-28.

*snimke (ISRC), Ostali standardni identifikatori, Broj nacionalne bibliografije, Broj obveznog primjerka, Broj službene publikacije, Postojani identifikator zapisa drugih sustava, Kontrolni brojevi drugih sustava, Glazbeni incipit, CODEN broj kojeg je neomeđenim publikacijama dodjeljivala Međunarodna CODEN služba, Nakladnički broj, Jedinstveni kôd proizvoda (UPC) te Međunarodni broj proizvoda (EAN).*¹⁴³

2.2.3.2. 1-- Blok kodiranih podataka

Blok 1-- sadrži kodirane elemente podataka nepromjenjive dužine. Ako bibliografska ustanova ne osigura sve kodirane informacije za određeno polje, ono se može izostaviti, osim u slučaju kada je obvezno. Blok uključuje dvadeset i četiri polja za opis, od kojih je uvijek obvezno polje *100 Opći podaci za obradu*. To je polje primjenjivo na zapise o građi pohranjenoj na bilo kojem mediju. Obvezno sadrži podatke o datumu unosa u datoteku, jeziku katalogiziranja i skupu znakova, a također se mogu navesti i godine izdavanja, vrsta godine izdavanja, pismo stvarnog naslova, kôd za namjenu, kôd za transliteraciju, kôd za službene publikacije i slično. Ako opisivana jedinica sadrži jezično djelo tada je obvezno i polje *101 Jezik jedinice građe*. Osim na samu jedinicu, to se polje odnosi i na jezik sastavnih dijelova jedinice, jezik njezinih naslova te na jezik izvornog djela u slučaju da je opisivana jedinica prijevod. Od ostalih polja može se bilježiti *Zemlja izdavanja ili proizvodnje*, koja osim kôdova za zemlju/e može sadržavati i kôdove mjesta izdavanja. Također, ovaj blok uključuje dvadeset i jedno polje koje sadrži kodirane informacije o posebnim bibliografskim aspektima jedinice koja se opisuje i njezinim fizičkim karakteristikama. Takvi elementi podataka korisni su u pretraživanju i pronalaženju odgovarajuće jedinice te u svrhu upravljanja. Informacije o fizičkim karakteristikama mogu se dovesti u vezu i s drugim dijelovima UNIMARC zapisa, kao što su na primjer polja iz bloka 2-- o materijalnom opisu i posebnim skupinama građe. Za pojedine vrste građe obvezna polja iz ovoga bloka su *120 opća obilježja kartografske građe, 123 mjerilo i koordinate za kartografsku građu* te *125 kodirani podaci za zvučne snimke i tiskane muzikalije*. Ostala polja kodiranih podataka odnose se na: *tekstualnu građu i omeđene publikacije, materijalna obilježja tekstualne građe, serijske publikacije i drugu neomeđenu građu, vizualne projekcije, videosnimke i film, grafiku, trodimenzionalne umjetnine i realije, materijalna obilježja kartografske građe,*

---

¹⁴³ Isto, str. 36-87.

*geodetsko, mrežno i okomito mjerilo te analizu posebne oznake građe za kartografsku građu, vremensko razdoblje sadržaja jedinice, materijalna obilježja zvučne snimke, trajanje zvučne snimke i tiskanih muzikalija, glazbene izvedbe i partiture, materijalna obilježja mikrooblika, elektroničku građu, opća obilježja starih omeđenih publikacija, posebna svojstva primjeraka starih omeđenih publikacija i medij izvedbe. Prilikom opisa jedinice, koriste se ona polja koja su potrebna za opis određene vrste, odnosno određenih vrsta građe.*¹⁴⁴

2.2.3.3. 2-- Blok glavnog opisa

Blok 2-- uključuje polja i potpolja koja odgovaraju skupinama, odnosno elementima kataložnog opisa propisanog ISBD standardom. Izuzetak su napomene i identifikacijske oznake koje se bilježe u drugim blokovima UNIMARC-a. U bloku 2-- definirano je jedanaest polja. Polje *200 Stvarni naslov i podaci o odgovornosti* uvijek je obvezno polje te odgovara skupini 1 u ISBD-u. Sadrži naslov i sve ostale podatke o naslovu te podatke o odgovornosti koji se odnose na naslov, uključujući usporedne naslove i usporedne podatke o odgovornosti. Uključuje potpolje *\$a Glavni stvarni naslov* koje se obvezno bilježi u svakom zapisu. Sljedeće je polje *Izdanje* koje odgovara skupini 2 u ISBD-u te donosi podatke o izdanju, dodatne i usporedne podatke te podatke o odgovornosti koji se odnose na izdanje. Naredna tri polja odgovaraju elementima skupine 3 u ISBD-u. Prvo je polje *206 Skupina posebne građe: kartografska građa – matematički podaci*, obvezno je za zapise o jedinicama kartografske građe, a donosi podatke o mjerilu, projekciji, koordinatama i ravnodnevicima. Zatim *Skupina posebne građe: Serijske publikacije i druga neomeđena građa – numerički podaci*, polje koje donosi informacije o numeraciji i/ili datiranju prvog i posljednjeg sveska serijske publikacije. Te *Skupina posebne građe: posebni podaci za tiskane muzikalije* koje donosi informacije o glazbenom obliku tiskane ili rukopisne muzikalije. Sljedeće je polje *Izdavanje, raspačavanje itd.* koje odgovara skupini 4 u ISBD-u, donosi podatke o mjestu izdavanja i/ili raspačavanja, nakladniku i/ili raspačavatelju i njegovoj adresi te o godini izdavanja i/ili raspačavanja. Također se koristi pri opisu rukopisne građe, a bilježi se kao mjesto i nadnevak rukopisa te ime prepisivača ili skriptorija. Polje *Predviđeni datum izdavanja* koristi se pri izradi CIP zapisa i drugih sličnih zapisa koji se unaprijed izrađuju na temelju informacija koje pruža nakladnik. Polje *Materijalnog opisa* sadrži podatke o fizičkim karakteristikama opisivane jedinice, kao što su posebna oznaka građe i opseg, dimenzije, druge materijalne pojedinosti te

---

¹⁴⁴ Isto, str. 88-104.

podaci o popratnoj građi. Ovo polje odgovara skupini 5 u ISBD-u. Zatim slijedi polje *Nakladničke cjeline* koje odgovara skupini 6 u ISBD-u. Uključuje skupni stvarni naslov te sve druge podatke vezane uz naslov, kao i podatke o odgovornosti koji se odnose na nakladničku cjelinu te usporedne naslove i podatke koji se u opisivanoj jedinici pojavljuju na drugim jezicima i/ili pismima. Za elektroničku građu obvezno je polje *230 Skupina posebne građe: svojstva elektroničke građe*, a sadrži potpolje s podacima koji se odnose na karakteristike datoteke, poput oznake i opsega datoteke. Posljednje je polje *Organizacija i raspored građe u zbirci* koje, osim podataka o organizaciji i rasporedu građe, donosi i podatke o položaju opisivane jedinice u hijerarhijskim razinama arhivističkog opisa.¹⁴⁵ Detaljnije definicije i informacije o upotrebi elemenata mogu se pronaći u opisu ISBD standarda.

2.2.3.4. 3-- Blok napomena

Blok 3-- sadrži izraze u narativnom obliku koji pobliže određuju i nadopunjuju opis bilo kojeg aspekta koji se tiče materijalnih karakteristika ili sadržaja jedinice. Uključuje trideset i šest polja. Osim napomena koje odgovaraju blokovima polja UNIMARC-a izdvajaju se i: *Opća napomena*, *Napomena o posebnoj oznaci građe ili vrsti publikacije*, *Napomena o opisivanom primjerku*, *Napomena o povijesti primjerka*, *Napomena o postupcima zaštite*, *Napomena o osobama odgovornim za izradu jedinice*, *Napomena o izvođačima*, *Napomena o izvorniku*, *Napomena o reprodukciji*, *Napomena o učestalosti izlaženja*, *Napomena o sadržaju*, *Kratki sadržaj ili sinopsis*, *Preferirani navod opisane građe*, *Napomena o korisnicima kojima je namijenjena publikacija*, *Lokacija izvornika/preslike*, *Napomena o vrsti elektroničke građe*, *Napomena o zahtjevima računalnog sustava* te *Napomena o podacima za nabavu*. Za elektroničku je građu obvezno polje *304 Napomena o stvarnom naslovu i podacima o odgovornosti*.¹⁴⁶

---

¹⁴⁵ Isto, str. 261-297.

¹⁴⁶ Isto, str. 299.

2.2.3.5. 4-- Blok za povezivanje

Polja iz bloka 4-- sadrže podatke potrebne za identifikaciju drugih bibliografskih jedinica koje se nalaze u određenoj vezi s opisivanom jedinicom. Podaci moraju biti dovoljni da se identificira zapis jedinice na koju se povezuje ili ako takav ne postoji, onda se mora moći identificirati sama bibliografska jedinica. Stoga je potrebno navesti barem identifikator zapisa, ako zapis postoji, zatim stvarni naslov te podatke o odgovornosti za povezanu bibliografsku jedinicu. Za kartografsku građu potrebni su i matematički podaci. U bloku je definirano četrdeset polja, koja su grupirana prema vrsti zapisa na kojeg se povezuje. Ukoliko se radi o *Nakladničkoj cjelini, priložima, itd.*, koriste se polja koja mogu povezati na *nakladničku cjelinu* kojoj jedinica pripada, *kolo* kojem jedinica pripada, *izvor dijela ili posebnog otiska, dio ili poseban otisak, prilog* opisivanoj jedinici, *matičnu publikaciju, publikaciju* koja je bila *izdana s* opisivanom jedinicom te jedinicu koja *osuvremenjuje* ili je *osuvremenjena* opisivanom jedinicom. Polja za *Prethodne jedinice* koriste se kada se opisivana jedinica želi povezati sa prethodnom jedinicom iz serijske publikacije, a polja za *Sljedeće jedinice* kada se povezuje s narednom. Tako opisivana jedinica može biti *nastavak* ili *se nastavlja, nadomještati* ili je *nadomještena* te *preuzimati* ili je *preuzeta* od druge jedinice i slično. Polja za *Druga izdanja* uključuju *novo izdanje u istome* ili *drugome mediju, prijevod, izvornik, iduće izdanje u istome mediju* te *reprodukciju*. Polja za *Razine* prikazuju hijerarhijski položaj povezane jedinice kao *skupa, podskupa, dijela* ili *analitičkog dijela*. Također, postoje i polja za *Druge veze*.¹⁴⁷

2.2.3.6. 5-- Blok srodnih naslova

Blok srodnih naslova sadrži dodatne stvarne naslove koji se pojavljuju na predlošku opisivane jedinice, a razlikuju se od glavnog stvarnog naslova i usporednog stvarnog naslova iz bloka 2--. Definirana su dvadeset i četiri polja koja su grupirana u odnosu na vrstu naslova. Razlikuju se *Jedinstveni naslovi, Usporedni i sporedni stvarni naslovi* te *Drugi srodni naslovi*. Između jedinstvenih naslova izdvajaju se polja *Jedinstveni stvarni naslov, Skupni stvarni naslov* te *Jedinstvena uobičajena odrednica*. *Jedinstveni stvarni naslov* odabire bibliografska ustanova za djelo koje se pojavljuje pod različitim naslovima kako bi služio za

---

¹⁴⁷ Isto, str. 365-368.

identifikaciju tog djela u katalogizaciji. *Skupni stvarni naslov* odnosi se na naslov pod kojim se združuju sabrana ili izabrana djela jednog autora, a *Jedinstvena uobičajena odrednica* je ona pod kojom se združuju djela sličnog oblika ili vrste. Od usporednih i sporednih stvarnih naslova izdvajaju se polja *Usporedni stvarni naslov*, *Prednji stvarni naslov*, *Omotni stvarni naslov*, *Stvarni naslov na sporednoj naslovnoj stranici*, *Stvarni naslov nad tekstom*, *Tekući stvarni naslov*, *Hrpteni stvarni naslov* te *Ostali sporedni stvarni naslovi*. Od drugih srodnih naslova važniji su *Prethodni naslov*, *Ključni naslov* te *Skraćeni naslov* za serijske publikacije i drugu neomeđenu građu, zatim *Prošireni stvarni naslov*, *Dodatni stvarni naslov koji daje katalogizator*, *Prijevod naslova koje daje katalogizator*, *Stvarni naslov djela* i ostali.¹⁴⁸

2.2.3.7. 6-- Blok sadržajne analize i bibliografske povijesti

Blok 6-- uključuje dvadeset i jedno polje koje sadrži podatke za stručnu i predmetnu identifikaciju opisivane jedinice te podatke koji se odnose na bibliografsku povijest jedinice. Polja su grupirana kao *Predmetne odrednice*, *Bibliografska povijest*, *Predmetna analiza* te *Klasifikacija*. Od predmetnih odrednica razlikuju se *Osobna*, *Korporativna*, *Obiteljsko ime*, *Autor/naslov*, *Stvarni naslov*, *Tematska*, *Zemljopisna*, zatim *Oblik*, *žanr i/ili materijalna obilježja kao predmetna odrednica*, *Slobodno oblikovane predmetne odrednice*, *Predmetna kategorija* te *Zaštitni znak* i *Hijerarhijsko strukturirani zemljopisni naziv kao predmetna odrednica*. Bibliografska povijest uključuje polje *Pristupnica prema mjestu i datumu izdavanja, izvedbe, itd.* te polje koje sadrži podatke o *Mjestu i datumu porijekla jedinice građe*. Predmetna analiza uključuje polja koja donose kôdove za *Zemljopisno područje* i *Vremensko razdoblje* koje djelo pokriva te polje s podacima za predmetno indeksiranje izrađeno prema *PRECIS* sustavu. Za klasifikacijske oznake koje se dodjeljuju opisivanoj jedinici rezervirana su polja *Univerzalna decimalna klasifikacija (UDC)*, *Deweyeva decimalna klasifikacija (DDC)*, *Klasifikacija Kongresne knjižnice (LCC)* te polje za oznake *Drugih klasifikacijskih sustava*.¹⁴⁹

---

¹⁴⁸ Isto, str. 424-437.

¹⁴⁹ Isto, str. 474.

2.2.3.8. 7-- Blok podataka o odgovornosti

Blok podataka o odgovornosti sadrži sedamnaest polja koja su grupirana kao *Osobna imena*, *Obiteljska imena*, *Nazivi korporativnih tijela* te *Jedinstvene uobičajene odrednice za pravne i religijske tekstove*, a odnose se na sve one koji imaju neki oblik odgovornosti za opisivanu jedinicu. Odgovornost može biti *primarna*, *alternativna* i *sekundarna*. Primarna odgovornost odnosi se na osobu, obitelj ili tijelo koje je najviše odgovorno za stvaranje opisivane jedinice, a pojavljuje se kao prvi podatak uz stvarni naslov. Alternativna odgovornost odnosi se na sve ostale osobe, obitelji i tijela koji su imali jednakog udjela u stvaranju jedinice kao i onaj primarno odgovorni. Sekundarna odgovornost definira se vrlo široko i obuhvaća sve one koji su na neki način povezani s jedinicom, kao što su to urednici, nakladnici, proizvođači, raspačavatelji, prevoditelji, ilustratori i drugi. Svi se podaci navode u onome obliku u kojem se bilježe u odrednici.¹⁵⁰ Osim navedenoga, blok sadrži i polja koja se odnose na bilo koji oblik *Provenijencije i/ili vlasništva* osobe, obitelji ili korporativnog tijela nad opisivanom jedinicom. Također, u blok je uključeno i polje *Ime – entitet odgovoran za djelo* koje se navodi u nestrukturiranom obliku te polje *Zaštitni znakovi* pod kojima se objavljuju određene vrste građe.¹⁵¹

2.2.3.9. 8-- Blok međunarodne upotrebe

Blok međunarodne upotrebe sadrži polja koja ne odgovaraju niti jednom prethodnom bloku, a potrebna su za razmjenu strojno čitljivih zapisa između nacionalnih bibliografskih ustanova. Međunarodnim dogovorom definirano je sedam polja, između kojih je *801 Polje izvora podataka* uvijek obvezno. To polje sadrži podatke o ustanovi koja je kreirala zapis, podatke o ustanovi koja ga je prevela u strojno čitljivi oblik, te podatke o svim ustanovama koje su zapis izmijenile ili su na neki drugi način sudjelovale u njegovoj razmjeni. Navode se zemlja i mjesto ustanove, nadnevc, kôd kataložnih pravila te drugi kôdovi. Polje *Ured za ISSN* sadrži kôdnu oznaku ISSN ureda koji je nadležan za dodjelu ISSN broja i ključnog naslova. Polje *Opća katalogizatorova napomena* služi za bilježenje bibliografskih, povijesnih i drugih informacija o zapisu. Također, definirana su i polja *Ustanova koja posjeduje jedinicu*

---

¹⁵⁰ Isto, str. 528-529.

¹⁵¹ UNIMARC bibliographic, 3rd edition : updates 2012. Nav. dj.

*građe, Lokacija i mjesna signatura, Elektronička lokacija i podaci za pristup te Podaci koji nisu konvertirani iz izvornog formata.*¹⁵²

2.2.3.10. 9-- Blok za nacionalnu upotrebu

Blok 9-- rezerviran je za nacionalnu upotrebu u knjižničnim ustanovama koje koriste lokalni format baziran na UNIMARC formatu. Polja, njihovi identifikatori i potpolja nisu određeni te mogu sadržavati sve informacije koje su isključivo od lokalnog značaja. Stoga je preporučeno da se oni isključuju iz međunarodne razmjene.¹⁵³

---

¹⁵²UNIMARC manual : bibliographic format. Nav. dj., str. 567-573.

¹⁵³ Isto, str. 587.

3. USPOREDBA ARHIVISTIČKIH I KNJIŽNIČARSKIH STANDARDA ZA OPIS GRADIVA I GRAĐE

Namjera ovog dijela rada je prikazati što je zajedničko, a što različito arhivističkim i knjižničarskim standardima za opis arhivskog gradiva, odnosno knjižnične građe. Kako cjelovita usporedba standarda ne bi bila moguća s obzirom na velik broj elemenata opisa i ograničenost obujma diplomskog rada, tako će se ovaj dio rada usmjeriti na općenite karakteristike i ključne elemente koji su potrebni za temeljni opis gradiva, odnosno građe, s osobitim naglaskom na elemente koji su obvezni. Usporedba se ponajprije koncentrira na slijedeće aspekte: identifikacija opisivane jedinice, razine, veze i odnosi, materijalni opis, sadržaj i kontekst te dostupnost i pristup. Elementi koji pokrivaju nabrojena područja omogućuju korisnicima arhivskog gradiva i knjižnične građe da pronađu i točno odrede jedinicu koja zadovoljava njihovu potrebu te da ju nabave i koriste. Uz to, uspoređeni elementi opisa omogućuju razmjenu zapisa između arhivskih i knjižničnih ustanova. Poglavlje usporedbe je sadržajno podijeljeno na tri potpoglavlja. U prvom potpoglavlju bit će uspoređene arhivističke norme ISAD(G) za opis arhivskog gradiva i ISAAR(CPF) za opis stvaratelja arhivskog gradiva s objedinjenim izdanjem knjižničarskog standarda ISBD-a za bibliografski opis. U slijedećem potpoglavlju bit će uspoređeni EAD standard za kodiranje obavijesnih pomagala i UNIMARC format za strojno čitljive zapise. U oba će potpoglavlja najprije biti uspoređene opće karakteristike standarda koje se odnose na svrhu, ciljeve i opseg standarda, a potom i karakteristike koje se odnose na strukturu, interpunkciju i propisan redoslijed. Zatim slijedi glavni dio usporedbe koji donosi sličnosti i razlike u područjima i elementima opisa. Najprije će biti prikazan broj područja i elemenata opisa za svaki standard, a zatim će biti uspoređeni bitni elementi po područjima opisa. Uz svako potpoglavlje bit će prikazane i usporedne tablice za područja i elemente koji se međusobno poklapaju u potpunosti ili barem djelomično. Posljednje potpoglavlje ovoga dijela rada donosi rezultate i zaključke vezane uz proces usporedbe.

3.1. USPOREDBA ISAD(G) I ISAAR(CPF) NORMI S OBJEDINJENIM ISBD STANDARDOM

ISAD(G) i objedinjeno izdanje ISBD-a su standardi koji donose opće smjernice za opis arhivskog gradiva, odnosno za opis knjižnične građe. Kao takvi, oba imaju za cilj omogućiti jednoznačnu identifikaciju arhivskog gradiva tj. knjižnične građe, kako na lokalnoj i nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. Također, cilj im je osigurati pretraživanje, pronalaženje i razumijevanje arhivskog gradiva ili knjižnične građe čime se olakšava njihova dostupnost. Standardiziranost omogućuje i razmjenu obavijesti i zapisa iz različitih izvora te njihovo objedinjavanje u jedinstvene arhivističke i knjižnične informacijske sustave.

Iako ISAD(G) sadrži opća pravila za opis arhivskog gradiva, bez obzira na oblik ili nosač zapisa, ipak je za potpuni opis posebnih vrsta gradiva (kao što su npr. kartografsko ili zvučno gradivo i sl.) potrebno primijeniti i priručnike sa smjernicama koje se odnose na opis tih posebnih vrsta gradiva. Za razliku od toga, novo objedinjeno izdanje ISBD standarda omogućuje opis svih vrsta knjižnične građe koje se nalaze u fondovima knjižnica. Dosadašnji specijalizirani ISBD standardi, od kojih se svaki odnosio na opis pojedine vrste knjižnične građe, sada su spojeni u jedan općevažeći standard te je pri tome osobito važna novo pridodana skupina 0 u objedinjenom ISBD-u. Elementi ove skupine omogućuju da se već na samome početku opisa knjižnične građe naznači oblik sadržaja opisivane jedinice građe i vrsta medija koji služe za pohranu i prijenos tog sadržaja. Također, skupina 3 donosi podatke koji su specifični za posebne vrste građe kao što su kartografska građa, notirana glazba i serijske jedinice građe.

Kao jedno od izrazitih obilježja opisivanja arhivskog gradiva izdvaja se spomenuta tehnika višerazinskog opisa. Stoga se arhivistički standard ISAD(G) temelji na posebnim teorijskim načelima kojima se osigurava poštivanje strukture fonda i njegovih hijerarhijski podređenih jedinica. Za razliku od opisa knjižnične građe, opis arhivskog gradiva prema ISAD(G) standardu slijedi načelo opisivanja od općeg ka posebnome te stoga u arhivističkom opisu mogu postojati različite razine koje imaju različite stupnjeve pojedinosti. Tako se za razliku od opisa knjižnične građe, arhivsko gradivo može opisati i prikazati i kao cjelina, i kao njezini sastavni dijelovi, a oboje je važno za cjelovit prikaz i razumijevanje gradiva.

Kako bi opis arhivskog gradiva bio potpun potrebno je prikazati i kontekst njegova nastanka. Stoga se u arhivističkom opisu osim ISAD(G) norme koristi i ISAAR(CPF) norma za opis stvaratelja arhivskog gradiva, odnosno izradu arhivističkih normiranih zapisa. Osim

ujednačene identifikacije stvaratelja, ovim standardom omogućeno je bolje razumijevanje nastanka i sadržaja gradiva, pristup gradivu na temelju konteksta nastanka te time i povezivanje gradiva istog stvaratelja koje se često nalazi u različitim arhivskim ustanovama. Arhivistički normirani zapisi slični su bibliotečnim normiranim zapisima jer pomažu u izradi normiranih pristupnica u opisima, međutim, normirani arhivistički zapis sadržava više obavijesti od bibliotečnog. Kako u bibliotekarstvu postoje i zasebne smjernice za izradu autoriziranih zapisa, a one nisu dio ovoga rada, tako će ISAAR(CPF) biti uspoređen sa objedinjenim izdanjem ISBD-a u onome dijelu područja i elemenata opisa ISBD-a koji se odnose na podatke o odgovornosti i odgovarajuće napomene.

ISAD(G) i ISAAR(CPF) norme strukturirane su na isti način. ISAD(G) norma sastoji se od 7 opisnih područja u propisanom redoslijedu, koja identificiraju i definiraju 26 elemenata za opis arhivskog gradiva. ISAAR(CPF) norma se sastoji od 4 opisna područja u propisanom redoslijedu, koja uključuju 27 elemenata za opis stvaratelja arhivskog gradiva. Poglavlja koja opisuju područja i elemente su numerirana i to isključivo u svrhu citiranja, stoga numeraciju nije potrebno koristiti za označavanje elemenata. Svako poglavlje koje opisuje element sastoji se od četiri dijela. To su naziv elementa, cilj i svrha elementa, pravilo ili pravila koja se primjenjuju za taj element te, ako je potrebno, i ilustrativni primjeri koji objašnjavaju primjenu pravila. Uz svaki primjer naznačena je i razina opisa na koju se taj primjer odnosi. Obje ove arhivističke norme razlikuju isključivo obvezne elemente, koji omogućuju međunarodnu razmjenu obavijesti, te izborne elemente. ISAD(G) definira 6 obveznih elemenata, a ISAAR(CPF) 4 obvezna elementa.

Za razliku od toga, objedinjeno izdanje ISBD-a sastoji se od sveukupno 9 opisnih skupina, u odgovarajućem redoslijedu, koja uključuju 53 elementa za opis knjižnične građe. ISBD propisuje da elementi mogu biti uvijek obvezni i kao takvi se moraju uključiti u svaki opis, zatim da mogu biti obvezni pod određenim uvjetom (podaci potrebni za te elemente su dostupni ili su elementi važni za korisnike) te izborni. Strogo obveznih elemenata je 5, a uvjetno obveznih 23. Većinu elemenata u opisu može slijediti njihov paralelni element na drugom jeziku i/ili pismu. Također, određen broj ISBD elemenata može se ponavljati. Za opis knjižničnog gradiva prema ISBD-u osobito je važan i sustav interpunkcije. Za razliku od arhivističkih standarda, ovaj standard propisuje točno određene interpunkcijske simbole koji prethode ili slijede nakon određenog opisnog elementa ili skupine. Uz interpunkciju propisani su i jezik te pismo opisa, ovisno o području opisa. ISBD je također organiziran prema poglavljima koja opisuju područja i elemente opisa, a numerirana su u svrhu citiranja. Numeraciju nije potrebno koristiti za označavanje elemenata. Poglavlja koja opisuju područja

opisa prikazuju cilj i svrhu tog područja, popis elementa koje uključuju, propisana interpunkcijska pravila za elemente područja uz primjere za njihovu primjenu te popis propisanih izvora podataka za područje. Poglavlja koja opisuju elemente uključuju naziv tog elementa, obavijest o njegovoj obveznosti, uvodnu napomenu s opisom elementa, pravila za oblikovanje elementa s primjerima, pravila o pisanju paralelnih i drugih oblika elementa s primjerima te pravila za preuzimanje podataka iz propisanih izvora s primjerima.

Prvo područje ISAD(G)-a, područje identifikacije, sadrži pet obveznih elemenata koji, uz element *Naziv stvaratelja*, čine osnovu za međunarodnu razmjenu obavijesti o arhivskom gradivu. Elementu *Identifikacijska oznaka(e)/Signatura* odgovaraju dva obvezna elementa iz ISBD-ove skupine 8. To su *Identifikator jedinice građe* i *Ključni naslov* koji se navodi za neomeđenu građu. Sva tri elementa donose podatke koji su nužni za jedinstvenu identifikaciju arhivskog, odnosno knjižničnog gradiva. Slijedećem ISAD(G) elementu *Naslov* odgovaraju tri elementa iz skupine 1 ISBD-a, a to su obvezni element *Glavni stvarni naslov* te *Usporedni stvarni naslov* i *Podnaslov*. ISAD(G) ne poznaje razliku između glavnog stvarnog naslova i usporednog naslova na drugim jezicima i/ili pismima, međutim sam element *Naslov* može uključivati izvorni naslov arhivskog gradiva ili sažeti nadomjesni naslov uz druge podatke o naslovu koji ga dodatno pojašnjavaju. Slijedeći element *Vrijeme nastanka gradiva* odnosi se na datum stvaranja arhivskog gradiva, kao i na datum primitka gradiva u tijeku poslovanja. Ovome odgovaraju uvijek obvezni element *Godina izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja* te *Godina tiskanja ili izrade* jedinice knjižnične građe iz skupine 4 ISBD-a. Za knjižničnu je građu također bitno i *Mjesto izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja* koje čini obvezan element, a kao takav nema ekvivalenta u ISAD(G)-u. Slijedeći element ISAD(G)-a *Razina opisa* koji je obvezan u ISAD(G)-u nema ekvivalenta između ISBD elemenata stoga što se na knjižnično gradivo, po njegovoj prirodi, ne može primijeniti princip višerazinskog opisa. Posljednji element identifikacije arhivskog gradiva je *Količina i nosač jedinice opisa*. Kako je cilj ovog elementa opisati fizičke i logičke jedinice gradiva, njihov opseg, količinu i veličinu, kao i sam medij koji nosi jedinicu, tako mu odgovaraju obvezni elementi nove skupine 0 ISBD-a. *Oblik sadržaja* sa svojim kvalifikatorom *Obilježje sadržaja*, određuje kako je sadržaj opisivane jedinice građe izražen, a element *Vrsta medija* opisuje nosač jedinice građe. Također, elementi *Opseg, Druge materijalne pojedinosti, Dimenzije* i *Podatak o popratnoj građi* iz skupine 5 ISBD-a, bitni su za opis fizičkih karakteristika opisivane jedinice, a obvezni elementi iz skupine 3 donose obavijesti koje se odnose na opis fizičkog i logičkog opsega posebnih vrsta knjižnične građe.

Drugo područje ISAD(G) norme je područje konteksta i sadrži jedan obvezni element, a to je *Naziv stvaratelja*. U ISBD-u mu odgovaraju obvezni element *Podaci o odgovornosti* iz skupine 1 te obvezni naziv *nakladnika, proizvođača i/ili raspačavatelja* i naziv *tiskara ili izrađivača* iz skupine 4. Svi ovi elementi imaju istu funkciju, a to je utvrditi ime osobe ili naziv organizacije koja je odgovorna za izradu intelektualnog sadržaja ili koja je na neki drugi način pridonijela nastanku i objavljivanju jedinice opisa.

Do sad uspoređeni elementi ISAD(G)-a i objedinjenog izdanja ISBD-a smatraju se bitnima za temeljni opis arhivskog gradiva, odnosno knjižnične građe. Također, omogućuju korisnicima da pronađu, identificiraju i odaberu jedinicu koja najbolje zadovoljava njihovu potrebu te da ju nabave i koriste. Što se tiče preostalih elemenata ISAD(G) norme, većina njih uglavnom ima ekvivalent barem u skupini napomena ISBD-a.

Od ostalih elemenata iz drugog područja ISAD(G)-a, elementi *Upravna povijest/biografski podaci* te *Povijest arhivskog fonda* dijelom odgovaraju određenim napomenama iz skupine 7 ISBD-a. To na primjer mogu biti *Napomene o podacima o odgovornosti*, *Bibliografska povijest jedinice građe* i *Napomene o izdavanju, proizvodnji, raspačavanju itd.* Element *Način preuzimanja ili predaje* nema ekvivalenta u opisu knjižnične građe.

Treće područje opisa prema ISAD(G) normi odnosi se na sadržaj arhivskog gradiva i njegov ustroj. S obzirom da element *Sadržaj* sažeto opisuje vrstu zapisa i njegov predmetni sadržaj, tako mu mogu odgovarati već spomenuti ISBD element *Oblik sadržaja* te *Napomene o sadržaju* koje uključuju popis sadržaja jedinice i drugih dodataka uz sadržaj, kao i *Napomene u kojima se navodi sažetak*, a odnose se na predmetni sadržaj opisivane jedinice. Ostali elementi navedenog područja opisa odnose se na neke od osnovnih arhivističkih postupaka nad gradivom, a koji su vezani uz prirodu arhivskog gradiva. To su elementi o *odabiranju, izlučivanju i rokovima čuvanja, planu sređivanja* te *dopunama i daljnjim preuzimanjima gradiva* te kao takvi oni nemaju svojeg ekvivalenta u opisu knjižnične građe prema ISBD-u.

Područje uvjeta dostupnosti i korištenja uključuje element *Uvjeti dostupnosti* koji utvrđuje zakonski okvir koji utječe na dostupnost arhivskog gradiva. Njegov ekvivalent u opisu knjižnične građe je element skupine 8 koji također nosi naziv *Uvjeti dostupnosti*, ali umjesto zakonskog okvira on utvrđuje podatke o cijeni ili druge podatke koji se mogu odnositi na dostupnost knjižnične građe. Također, ovdje odgovara i *Napomena o uporabi i korisnicima*, a sadrži podatke koji se tiču raznih ograničenja pri korištenju izvora. Elementu *Jezik/pismo u gradivu* djelomično odgovara ISBD-ova *Napomena o jeziku*, zato što se podatak o jeziku opisivane jedinice unosi samo u slučaju kada je njezin lingvistički sadržaj

bitan, a jezik sadržaja se ne može ustanoviti na temelju drugih elemenata opisa. Element *Tvarne značajke i tehnički uvjeti* opisuje podatke koji su bitni za čuvanje i korištenje arhivskog gradiva. Djelomično se podudara s ISBD-ovim elementom *Vrsta medija*, u onome dijelu koji se odnosi na podatke o opremi potrebnoj za prikaz i korištenje jedinice opisa. Također mu odgovaraju i napomene koje se odnose na elektroničke izvore. To su *Napomene o zahtjevima sustava* i *Napomene o načinu pristupa*. Ostali elementi ovog područja ISAD(G) norme, poimence *Uvjeti objavljivanja ili umnožavanja* te *Obavijesna pomagala* nemaju ekvivalenta koji se navode u opisu knjižnične građe prema objedinjenom izdanju ISBD-a.

Područje dopunskih izvora u ISAD(G) normi prikazuje opisivanu jedinicu gradiva u nekom odnosu s drugim gradivom, kao što su to njegov *izvornik*, *preslika*, *drugi dopunski izvori* te *bibliografija* radova o opisivanom gradivu ili radova nastalih korištenjem gradiva. Djelomično im odgovara ISBD-ova *Napomena o odnosima s drugim jedinicama građe*. Takva napomena sadržava obavijesti o drugim srodnim izvorima poput naslova izvornika iz kojeg je opisivana jedinica prevedena, naslova originalnog izvora kada je opisivana jedinica reprodukcija, naslova drugih izdanja koji se od opisivanog razlikuju u sadržaju i/ili jeziku, stvarnih naslova dodataka i/ili umetaka ako ih opisivana jedinica ima, stvarnog naslova glavnog izvora kojem je opisivani izvor dodatak i/ili umetak te podaci o drugim povezanim izvorima. Također, djelomično su ovdje bitni i obvezni element skupine 2 koji se odnosi na *Podatak o izdanju*, ali samo u onome dijelu koji donosi obavijest da je opisivana jedinica građe reprodukcija (npr. faksimilni pretisak, reprint ili sl.) te odgovarajuća *Napomena o izdanju i bibliografskoj povijesti jedinice građe*. S obzirom da se oba ova elementa zapravo odnose isključivo na opisivanu jedinicu knjižnične građe, i ne donose obavijesti o drugim povezanim izvorima, ne navode se kao ekvivalent ISAD(G) elementima ovog područja.

Šesto područje ISAD(G) norme odgovara ISBD-ovoj skupini 7: napomena. Razlika između ova dva standarda je u razrađenosti područja. ISAD(G) ima jedan element *Napomenu* koju široko definira kao svaku obavijest o opisivanom gradivu koja je potrebna i važna, a ne može se navesti niti u jednom drugom području opisa. Za razliku od toga ISBD identificira i točno definira 12 vrsta napomena (sa njihovim podelementima), od kojih 8 odgovara skupinama bibliografskog opisa. Ostale četiri vrste napomena donose obavijesti o sadržaju, o dijelu (broju, iteraciji ili sl.) koji čini osnovu za opis, o različitim fizičkim karakteristikama predložka koji se opisuje te druge napomene koje su važne korisnicima ili su karakteristične za određenu vrstu građe.

Posljednje područje ISAD(G) norme koje sadrži elemente sa obavijestima o izradi samog arhivističkog opisa nema ekvivalenata između elemenata ISBD standarda jer se podaci o izradi ne unose u opis knjižnične građe temeljen na ISBD-u.

Skupina 6 ISBD-a: *nakladnička cjelina i višedijelna omeđena građa*, donosi opisne podatke o većoj bibliografskoj jedinici kojoj opisivana jedinica građe može pripadati te kao takva nema ekvivalenata u područjima i elementima opisa arhivskog gradiva prema ISAD(G) normi.

Slijedeća tablica donosi usporedni prikaz elemenata ISAD(G) i ISBD standarda koji se podudaraju u potpunosti ili barem djelomično.

Tablica 1: Usporedni prikaz elemenata ISAD(G) i ISBD standarda

ISAD(G)	ISBD
3.1.1 Identifikacijska oznaka(e)/ Signatura	8.1 Identifikator jedinice građe 8.2 Ključni naslov (neomeđena građa)
3.1.2 Naslov	1.1 Glavni stvarni naslov 1.2 Usporedni stvarni naslov 1.3 Podnaslov
3.1.3 Vrijeme nastanka gradiva	4.3 Godina izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja 4.6 Godina tiskanja ili izrade
3.1.5 Količina i nosač jedinice opisa	0.1 Oblik sadržaja 0.2 Vrsta medija 3 Podaci specifični za vrstu građe 5.1 Opseg 5.2 Druge materijalne pojedinosti 5.3 Dimenzije 5.4 Podatak o popratnoj građi
3.2.1 Naziv stvaratelja	1.4 Podaci o odgovornosti 4.2 Nakladnik, proizvođač i/ili raspačavatelj 4.5 Tiskar ili izrađivač
3.2.2 Upravna povijest/ biografski podaci 3.2.3 Povijest arhivskog fonda	7.1.4 Napomene o podacima o odgovornosti 7.2.3 Bibliografska povijest jedinice građe 7.4 Napomene o izdavanju, proizvodnji, raspačavanju itd.
3.3.1 Sadržaj	0.1 Oblik sadržaja 7.7.2 Pregled sadržaja 7.7.3 Napomene o dodacima uz sadržaj 7.10.2 Napomene u kojima se navodi sažetak

3.4.1 Uvjeti dostupnosti	8.3 Uvjeti dostupnosti 7.10.3 Napomene o uporabi i korisnicima
3.4.3 Jezik/pismo u gradivu	7.1.2.2 Napomene o jeziku
3.4.4 Tvarne značajke i tehnički uvjeti	0.2 Vrsta medija 7.0 Napomene o obliku sadržaja i vrsti medija i napomene za posebne vrste građe
3.5.1 Postojanje i mjesto čuvanja izvornika 3.5.2 Postojanje i mjesto čuvanja preslika 3.5.3 Dopunski izvori	7.2.4.1 Prijevodi 7.2.4.2 Reprodukcije 7.2.4.3 Jedinice građe u različitim izdanjima 7.2.4.4 Jedinice građe s priložima, umecima itd. 7.2.4.5 Prilog ili umetak 7.2.4.6 Drugi odnosi
3.6.1 Napomena	7 Područje napomena

Što se tiče ISAAR(CPF)-a, kako je već spomenuto norma donosi pravila za opis stvaratelja arhivskog gradiva, te time čini važnu stavku u razumijevanju arhivskog gradiva i njegovom pristupu. Može se reći da bez opisa konteksta nastanka gradiva, opis samog arhivskog gradiva nije potpun. Vidljivo je da je ISAD(G) u Području konteksta povezan sa ISAAR(CPF)-om te su neki elementi konteksta nastanka gradiva već uspoređeni sa odgovarajućim elementima ISBD-a. Prvo područje u ISAAR(CPF)-u, odnosno Područje identifikacije, ima djelomične ekvivalente u elementima ISBD-a. Tako, na primjer, skupina 1 ISBD-a sadrži obvezan element *Podaci o odgovornosti*. Ovaj element odnosi se na naziv i funkciju stvaratelja opisivane jedinice građe, neovisno o tome radi li se o pojedincima ili korporativnom tijelu. Za razliku od toga, ISAAR(CPF)-ov element *Vrsta entiteta*, koji utvrđuje je li stvaratelj pravna, fizička osoba ili obitelj, čini bitnu sastavnicu u opisivanju arhivskog gradiva. Očita je također i razlika između ISBD-a i UNIMARC bibliografskog formata jer potonji u bloku podataka o odgovornosti predviđa različita polja za tri različite vrste odrednica koje razlikuje, a to su *osobno ime*, *naziv korporativnog tijela* i *obiteljsko ime*. S obzirom da ISAAR(CPF) donosi pravila za izradu normiranog zapisa te u ovom području opisa, osim *Vrste entiteta*, uključuje i elemente kao što su *Normirani oblici naziva*, *Usporedni oblici naziva*, *Normirani oblici naziva prema drugim pravilima* te *Drugi oblici naziva*, tako mu ISBD-ov element *Podaci o odgovornosti* odgovara samo djelomično. Ovaj element kataložnog opisa propisuje tko se sve može smatrati autorom nekog djela te određuje kako se oblikuje i od čega se može sastojati podatak o odgovornosti (npr. jedno ili više imena ili

naziva, uključujući i frazu koja ukazuje na ulogu u stvaranju i sl.). ISBD elementi *Nakladnik, proizvođač i/ili raspačavatelj* te *Tiskar ili izrađivač* također označuju osobe ili tijela koje su svojim aktivnostima pridonijele stvaranju ili objavljivanju knjižnične građe i donose pravila za oblikovanje takvih podataka. Skupina 7 sadrži već spomenutu *Napomenu o podacima o odgovornosti* koja djelomično pokriva cilj sličan onome koji imaju elementi ISAAR(CPF)-ovog područja identifikacije. Tako se na primjer, u ovom elementu bilježe napomene o varijantnim ili razvijenim oblicima imena osoba ili naziva kolektivnih tijela, napomene o pseudonimima i slične napomene koja se ne mogu unijeti u druge skupine opisa ISBD-a. Za ostala područja opisa ISAAR(CPF)-a, *Područje opisa* povijesti, uloge, konteksta i djelovanja stvaratelja, *Područje veza* s obavijestima o povezanim osobama i/ili obiteljima te *Područje kontrole* s obavijestima o izradi arhivističkog normiranog zapisa, ne postoji ekvivalent u područjima i elementima opisa knjižnične građe prema ISBD standardu. Ipak, može se spomenuti da elementima Područja kontrole, kako u ISAAR(CPF) tako i u ISAD(G) normi, odgovara dio polja UNIMARC formata koji tako bilježi obavijesti poput *Oznake zapisa sa stanjem* i *potpunosti zapisa* te *Opći podaci za obradu* sa datumom unosa u datoteku, jezikom katalogiziranja, *modificiranosti zapisa* i sl.

3.2. USPOREDBA EAD I UNIMARC FORMATA

EAD i UNIMARC služe za kodiranje opisa arhivskog gradiva ili knjižnične građe u strojno čitljivi oblik te se koriste u umreženom okruženju kao formati prijenosnici u svrhu razmjene obavijesti. Sličnost u ciljevima i svrsi ovih formata očituje se već i u samoj namjeri EAD-ovih projektanata da razviju arhivistički kodirani standard sličan MARC standardima koji olakšavaju pretraživanje i razmjenu podataka, a jednostavni su za održavanje. I EAD i UNIMARC propisuju točno određen broj označitelja sadržaja koji se mogu pridati opisu, pri čemu oznake (*tagove*) u EAD-u čine elementi i njihovi atributi, a u UNIMARC-u su to polja i njihovi indikatori te potpolja. Iako se EAD prvenstveno fokusira na strukturu sadržaja podataka, on ipak pruža i mehanizme koji podržavaju prikaz u različitim formatima. Za razliku od toga, isključiva je namjena UNIMARC-a donijeti propise o obliku i sadržaju podataka koji se razmjenjuju. Zanimljivo je napomenuti kako UNIMARC format prema definiciji određuje označitelje sadržaja za različite vrste građe, pri čemu se ovdje ubraja i arhivska građa u knjižnicama. Oba se formata baziraju se na odgovarajućim standardima za

opis. Tako se elementi bibliografskog opisa u UNIMARC-u prikazuju u skladu s propisima ISBD standarda, dok se elementi arhivističkog opisa u EAD-u prikazuju u skladu s pravilima ISAD(G) norme. Također, treba napomenuti da se EAD elementi mogu mapirati i prema drugim standardima strukture kao što je na primjer Dublin Core.

EAD format identificira i definira 146 elementa opisa i njihovih oznaka, od kojih je DTD-om propisano 8 obveznih. UNIMARC format identificira i definira 202 polja podataka od kojih je 11 obveznih. Osim polja podataka koja sadržavaju bibliografske podatke, sam bibliografski zapis izrađen prema pravilima UNIMARC-a mora se također sastojati i od *oznake zapisa* i *kazala* koje prethode poljima podataka. Što se tiče redoslijeda navođenja podataka, UNIMARC ne propisuje točan redoslijed kojim se bilježe polja i potpolja u zapisu. Iznimka su polja koja slijede odredbe ISBD-a. U tom slučaju podaci u poljima i potpoljima bilježe se redoslijedom koji određuju ISBD-ova područja i elementi opisa. UNIMARC također donosi i određene preporuke koje se tiču interpunkcije u onim potpoljima koja odgovaraju elementima ISBD standarda. Za razliku od UNIMARC-a, struktura EAD dokumenta određena je pravilima XML jezika na kojem se taj standard temelji. Tako su redoslijed i grupiranje elemenata u EAD zapisu definirani EAD DTD ili EAD Schema specifikacijom elemenata i pravilima o odnosima između elemenata, njihovom ugnježđivanju te modificiranju uz pomoć atributa.

Posljednja verzija EAD standarda za kodiranje obavijesnih pomagala u cijelosti je objavljena na njegovim službenim web stranicama koje održava *Kongresna knjižnica SAD-a*. Glavni dio standarda čini popis oznaka koji je organiziran u abecednom redoslijedu, zasebno prema nazivima oznaka te zasebno prema punom nazivu elemenata. Ovaj popis oznaka također se može preuzeti i u .pdf obliku. Svako poglavlje koje opisuje element sastoji se od sedam dijelova. Čine ih naziv oznake, puni naziv elementa, opis elementa, popis elemenata koje može ugnježđivati, popis elemenata u kojima može biti ugnježđen, popis atributa koji mu se mogu pripisati te primjer koji objašnjava njegovu upotrebu. UNIMARC bibliografski format sadrži isključivo popis polja podataka i njihovih indikatora te potpolja, uz primjere koji objašnjavaju njihovu upotrebu. Stoga je uz ovaj format objavljen i opširan priručnik za njegovu upotrebu. Osim opisa strukture samog bibliografskog formata priručnik donosi popis i opis polja podataka. Poglavlja koja opisuju polja podatka sastoje se od osam dijelova. To su naziv polja podatka koje se opisuje, definicija polja podatka, podatak o tome da li je polje obvezno i ponovljivo, popis indikatora kojima se sadržaj polja može dodatno specificirati, popis potpolja s njihovim opisima, napomene o sadržaju polja, popis srodnih polja i napomena o njihovoj upotrebi te na kraju primjeri koji ilustriraju upotrebu polja. Za razliku

od EAD-a, UNIMARC svoje elemente grupira u blokove koji se odnose na opisna područja. Kako bi usporedba ovih dvaju standarda bila pregledna, elementi EAD standarda uspoređeni su s UNIMARC poljima onim redosljedom koji odgovara blokovima opisa UNIMARC standarda.

Polja nultog bloka opisa u UNIMARC-u donose podatke potrebne za identifikaciju i bibliografskog zapisa i jedinice koja se u tom zapisu opisuje. Obvezno polje *001 Identifikator zapisa* jedinstveno označava bibliografski zapis, te se u odnosu na svoju svrhu može usporediti s <eadid> elementom. Taj element sadrži jedinstvenu oznaku EAD dokumenta. Polja nultog bloka koja navode standardne jedinstvene identifikacijske oznake jedinice koja se opisuje (kao što su to npr. *010 ISBN*, *011 ISSN*, *013 ISMN* i druge) odgovaraju elementu <unitid>. On označava opisivano gradivo. Primjećuje se da su u strukturi EAD-a ove dvije identifikacijske oznake razdvojene pa je tako <eadid> dio EAD-ovog zaglavlja, dok je <unitid> smještena unutar elementa arhivističkog opisa <archdesc>.

Prvi blok UNIMARC-a, područje kodiranih podataka sadrži 5 obveznih polja. Polje *100 Opći podaci za obradu* sadrži potpolja u koja se unose općenite informacije o zapisu. Djelomično mu odgovara EAD oznaka <profiledesc> sa ugniježđenim informacijama o kodiranju obavijesnog pomagala. Ekvivalent potpolju *\$a/0-7 Datum unosa u datoteku* je generička oznaka za datum <date>, a potpolju *\$a/22-24 Jezik katalogiziranja* oznaka za jezik kodiranog pomagala <langusage> i u njoj ugniježđeni element <language> s atributom *langcode*. *Opći podaci za obradu* sadrže i druga potpolja s bitnim informacijama o zapisu koje <profiledesc> ne uključuje ali im se ekvivalent može pronaći u drugim EAD oznakama. Tako potpoljima *\$a/25 Kôd za transliteraciju*, *\$a/26-29 Skup znakova* i *\$a/30-33 Dodatni skup znakova* odgovaraju atributi koji se pripisuju zaglavlju dokumenta <eadheader>, a specificiraju standarde za kodiranje znakova, dok potpolju *\$a/21 Kôd modificiranog zapisa* odgovara oznaka iz zaglavlja <revisiondesc>. S obzirom da navedeno potpolje daje samo osnovnu informaciju je li zapis modificiran ili ne, a <revisiondesc> pruža opsežniji opis modifikacija s više podataka, podudaranje ovih elemenata je samo djelomično. Slijedeće obvezno polje je *101 Jezik jedinice građe* čiji je ekvivalent oznaka <langmaterial>. Kako se ta oznaka ugniježđuje u arhivistički opis <archdesc> i ovdje se može primijetiti logičko razdvajanje podataka o samom zapisu i podataka o jedinici opisa unutar EAD strukture dokumenta. Sva ostala UNIMARC polja iz prvog bloka podataka odnose se na podatke o različitim bibliografskim aspektima i fizičkim karakteristikama jedinice koja se opisuje. S obzirom da se takvi podaci u ovom dijelu zapisa bilježe u kodiranom obliku, ne postoji njima odgovarajući EAD elementi.

Blok glavnog opisa u UNIMARC-u sadrži polja koja odgovaraju ISBD elementima katalognog opisa. Obvezno polje *200 Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti* imaju svoj ekvivalent u EAD elementima. Oznaka <unittitle> tako donosi naslov opisivanog arhivskog gradiva i odgovara potpolju *\$a Glavnog stvarnog naslova*. Polju *205 Izdanje* može odgovarati oznaka <edition> kada se takva bilježi unutar nadređene oznake <unittitle>. U ovakvom rasporedu oznaka može specificirati verziju objavljenog djela, međutim treba ju razlikovati od oznake <edition> kada se ona koristi u zaglavlju dokumenta jer u tom slučaju označava verziju kodiranog obavijesnog pomagala. Polja koja se odnose na *skupine posebne građe* kao što su kartografska građa, serijske publikacije, tiskane muzikalije i elektronička građa, imaju odgovarajući ekvivalent u oznaci <materialspect> jer takva bilježi podatke jedinstvene za određene vrste i oblike gradiva. Polje *210 Izdavanje, raspačavanje, itd.* može se usporediti s elementom <imprint> kada je on ugniježđen unutar elementa <unittitle> i kada sadrži oznaku <geogname> koja odgovara potpolju *\$a Mjesto izdavanja*, oznaku <publisher> koja odgovara potpolju *\$c Nakladnik i/ili raspačavatelj* i oznaku <date> koja odgovara potpolju *\$d Godina izdavanja*. Podatak o nadnevku izdavanja ne smije se zamijeniti s elementom <unitdate> jer takav označava nadnevak stvaranja, a ne objavljivanja jedinice opisa. Slijedeće polje UNIMARC-a je *215 Materijalni opis* koje se može usporediti s elementom <physdesc>. On uključuje oznake za fizički opis jedinice poput oblika građe <genreform>, opsega <extent>, dimenzija <dimensions> te drugih aspekata materijalnog opisa <physfacet>. Polje *225 Nakladnička cjelina* sa svojim potpoljima odgovara elementu za opis bibliografske serije <bibseries> kada se on ugniježđuje u element <unittitle>. Oznaka <bibseries> može sadržavati generičke elemente poput <title> i <num>. Kada se vrijednosti elementa <title> mijenjaju odgovarajućim atributima, tada mogu odgovarati potpoljima *\$a Skupni stvarni naslov*, *\$e Podnaslov nakladničke cjeline* te *\$f Podatke o odgovornosti za nakladničku cjelinu*. <num> se koristi za bilježenje brojčanih podataka i kao takav se može usporediti s *\$h Oznakom kola* ili *\$v Numeracijom u nakladničkoj cjelini*.

Blok 3-- UNIMARC-a pobliže određuje 34 polja za bilježenje napomena. Za razliku od toga, EAD predviđa samo jedan element, s oznakom <odd>, koji se koristi oprezno i to samo u slučajevima kada je bitno da se zabilježe određene opisne informacije, a sigurno je da se one ne mogu kategorizirati kao niti jedan drugi element opisa. Element <odd> u sebi može sadržavati i generičku oznaku za napomene <note> koju najčešće čini samo kratak komentar. Polje *300 Opća napomena*, kao i većina polja iz ovoga bloka, može se usporediti elementom <odd>. Od ostalih polja napomena izdvajaju se ona koja imaju odgovarajući par u EAD elementima. Polju *310 Napomena o uvezu i dostupnosti* djelomično odgovara element

<userrestrict>, čija je funkcija odrediti uvjete pod kojima se gradivo može koristiti. Polju 317 *Napomena o povijesti primjerka* odgovara element o bibliografiji i povijesti jedinice gradiva <bioghist>. Pri tome je funkcija EAD elementa mnogo šira nego ona koju ima UNIMARC napomena. Polje 321 *Napomena o kazalima/sažecima/bibliografskim bilješkama u drugim izvorima* ima ekvivalenta u elementu <bibliography>. Polju 330 *Kratki sadržaj ili sinopsis* odgovara element <scopecontent> koji sumira opseg i tematsku pokrivenost opisanog gradiva. Polju 332 *Preferirani navod opisane građe* odgovara element <prefercite> jer oboje korisnicima nude preporučeni oblik strukturirane reference na opisani materijal. Polju 316 *Napomena o opisivanom primjerku* i polju 337 *Napomena o zahtjevima računalnog sustava* odgovara element <phystech> koji donosi obavijesti o fizičkim karakteristikama i stanju opisivanog primjerka te o hardveru i softveru potrebnom za očuvanje i pristup gradivu.

Polja iz bloka 4-- imaju svrhu povezati opisivanu jedinicu s drugim bibliografskim jedinicama koje se s njom nalaze u određenoj vezi. Riječ je o vezama unutar nakladničke cjeline, vezama između jedinica serijske publikacije, različitih izdanja, razina ili o nekoj drugoj vrsti veze. Ne postoje veze i odnosi u EAD-u koji bi se mogli usporediti s ovakvim vezama između jedinica knjižnične građe. Ipak, mogu se spomenuti elementi kojima je svrha povezati opisivano arhivsko gradivo s drugim srodnim gradivom. To su <relatedmaterial> za informacije o gradivu koje je s opisivanim gradivom u vezi različitoj od one prema provenijenciji, zatim <separatedmaterial> za informacije o gradivu koje je fizički odvojeno od opisivane jedinice ali je s njom u vezi prema provenijenciji te <altformavail> za informacije o kopijama opisivanog gradiva u drugom obliku.

Blok srodnih naslova u UNIMARC-u definira 24 različita polja u kojima se bilježe svi dodatni naslovi opisivane jedinice. Kodirani opis arhivskog gradiva razlikuje samo <unittile> za naslov opisivane jedinice te generički element <title> za bilježenje svih formalnih naslova djela sadržanih u opisivanoj jedinici. Stoga ne postoje elementi EAD-a koji bi se mogli usporediti s poljima ovoga bloka. Ipak, treba napomenuti da kada se element <title> smješta unutar nadređene oznake <controlaccess>, tada služi kao pristupnica opisivanom gradivu na temelju njegova naslova i djelomično nosi ulogu kakvu imaju i polja iz bloka srodnih naslova.

Polja iz bloka 6-- definiraju podatke o jedinici knjižnične građe koji služe kao njene predmetne odrednice. Već spomenuta oznaka <controlaccess> u potpunosti odgovara poljima ovoga bloka. Osim elementa <subject> koji odgovara *tematskoj predmetnoj odrednici*, <controlaccess> ugnježđuje i <persname>, <corpname>, <famname>, <title>, <geogname> te <genreform>. Svakome od ovih elemenata, atributom *role* i njemu odgovarajućom

vrijednošću *subject*, može se precizirati uloga pa u tom slučaju oni odgovaraju poljima *osobne* i *korporativne predmetnice, obiteljskog imena, stvarnog naslova, zemljopisne predmetnice* te *oblika, žanra i/ili materijalnih obilježja kao predmetne odrednice*. Za polja u kojima se bilježe različiti sustavi klasifikacije korišteni pri sadržajnoj analizi jedinice građe, ne postoji odgovarajući element u EAD-u.

Blok 7-- sadrži polja s podacima koji se tiču odgovornosti za opisivanu jedinicu knjižnične građe. EAD oznaka <origination>, koja se koristi za opis entiteta odgovornog za stvaranje i prikupljanje arhivskog gradiva, ugnježđuje oznake <persname>, <corpname> i <famname>. One se podudaraju s UNIMARC poljima za *osobno ime, naziv korporativnog tijela* i *obiteljsko ime*. Razlika u opisu između ova dva formata je u tome što EAD poznaje jedino odgovornost za arhivsko gradivo kao takvu, te ne postoji distinkcija između primarne, sekundarne ili alternativne odgovornosti poput one u UNIMARC-u.

Blok 8-- sadrži obvezno polje *801* s podacima o ustanovi koja je opisala jedinicu knjižnične građe, transkribirala zapis, izmijenila ga ili razmijenila. Takvi podaci u EAD-u nemaju odgovarajući element za bilježenje. Približno tome spominju se elementi zaglavlja u kojima se navode podaci o osobama odgovornim za intelektualni sadržaj arhivskog obavijesnog pomagala. To su <author> s imenom osobe odgovorne za izradu opisa te <creation> s imenom osobe odgovorne za njegovo kodiranje. Također, element <publisher> u zaglavlju označava ustanovu koja je obavijesno pomagalo objavila. Od ostalih polja ovoga bloka, dva imaju svojeg ekvivalenta. S obzirom da se u polju *850 Ustanova koja posjeduje jedinicu građe* bilježi kôd ustanove, djelomično mu odgovara element <repository> i njemu ugnježđeni <corpname> sa imenom ustanove imatelja arhivskog gradiva. Polju *852 Lokacija i mjesna signatura* odgovaraju dva elementa EAD-a. To su već spomenuti <repository> te <physloc> s informacijama koje identificiraju mjesto pohrane opisivanog gradiva.

Slijedeća tablica donosi usporedni prikaz elemenata UNIMARC i EAD standarda koji se podudaraju u potpunosti ili barem djelomično.

Tablica 2: Usporedni prikaz elemenata UNIMARC i EAD standarda

UNIMARC	EAD
001 Identifikator zapisa	<eadid> EAD Identifier
010 ISBN 011 ISSN	<unitid> ID of the Unit

013 ISMN Polja od 01- do 073	
100 Opći podaci za obradu \$a/0-7 Datum unosa u datoteku \$a/22-24 Jezik katalogiziranja	<profiledesc> <date> Date <language> <language langcode> Language
101 Jezik jedinice građe	<langmaterial> Language of the Material
200 Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti \$a Glavni stvarni naslov	<unittitle> Title of the unit
205 Izdanje	<unittitle> <edition> Edition
206 Skupina posebne građe: kartografska građa – matematički podaci	<materialspec> Material Specific Details
207 Skupina posebne građe: serijske publikacije i druga neomeđena građa – numerički podaci	<materialspec> Material Specific Details
208 Skupina posebne građe: posebni podaci za tiskane muzikalije	<materialspec> Material Specific Details
210 Izdavanje, raspačavanje, itd. \$a Mjesto izdavanja i/ili raspačavanja \$c Nakladnik i/ili raspačavatelj \$d Godina izdavanja i/ili raspačavanja	<unittitle> <imprint> <geogname> Geographic Name <publisher> Publisher <date> Date
215 Materijalni opis \$a Posebna oznaka građe i opseg \$c Druge materijalne pojedinosti \$d Dimenzije	<physdesc> <extent> Extent <genreform> Genre/Physical Characteristic <physfacet> Physical Facet <dimensions> Dimensions
225 Nakladnička cjelina	<unittitle> <bibseries> Bibliographic series
230 Skupina posebne građe: svojstva elektroničke građe	<materialspec> Material Specific Details
300 Opća napomena	<odd> <note> Note
310 Napomena o uvezu i dostupnosti	<userrestrict> Conditions governing use
317 Napomena o povijesti primjerka	<bioghist> Biography or History
321 Napomena o kazalima/sažecima/ bibliografskim bilješkama u drugim izvorima	<bibliography> Bibliography
330 Kratki sadržaj ili sinopsis	<scopecontent> Scope and Content
332 Preferirani navod opisane građe	<prefercite> Preferred Citation

316 Napomena o opisivanom primjerku 337 Napomena o zahtjevima računalnog sustava	<phystech> Physical Characteristics and Technical Requirements
Ostala polja iz bloka 3--	<odd> Other Descriptive Data
Polja iz bloka 5--	<controlaccess> <title> Title
600 Osobna predmetna odrednica	<controlaccess> <persname role="subject">
601 Korporativna predmetna odrednica	<controlaccess> <corpname role="subject">
602 Obiteljsko ime kao predmetna odrednica	<controlaccess> <famname role="subject">
605 Stvarni naslov kao predmetna odrednica	<controlaccess> <title role="subject"> Title
606 Tematska predmetna odrednica	<controlaccess> <subject> Subject
607 Zemljopisna predmetna odrednica 617 <i>Hijerarhijsko strukturirani zemljopisni naziv kao predmetna odrednica</i> 620 <i>Pristupnica prema mjestu i datumu izdavanja, izvedbe itd.</i>	<controlaccess> <geogname role="subject"> Geographic name
608 Oblik, žanr i/ili materijalna obilježja kao predmetna odrednica	<controlaccess> <genreform> Genre/Physical Characteristics
700 Osobno ime – primarna odgovornost 701 Osobno ime – alternativna odgovornost 702 Osobno ime – sekundarna odgovornost	<origination> <persname> Personal name
710 Naziv korporativnog tijela – primarna odgovornost 711 Naziv korporativnog tijela – alternativna odgovornost 712 Naziv korporativnog tijela – sekundarna odgovornost	<origination> <corpname> Corporate name
720 Obiteljsko ime – primarna odgovornost 721 Obiteljsko ime – alternativna odgovornost 722 Obiteljsko ime – sekundarna odgovornost	<origination> <famname> Family name
850 Ustanova koja posjeduje jedinicu građe	<repository> <corpname> Corporate name
852 Lokacija i mjesna signatura	<repository> Repository <physloc> Physical Location

3.3. ZAKLJUČAK USPOREDBE

Provedena usporedba pokazuje da između arhivističkih i knjižničarskih standarda za opis gradiva odnosno građe, postoje mnoga zajednička obilježja i elementi podataka. Kako je cilj i jedne i druge vrste zapisa osigurati jednoznačnu identifikaciju opisivanog entiteta, njegovo razlikovanje od drugih entiteta, pronalaženje i odabiranje entiteta koji najviše odgovara informacijskoj potrebi te omogućiti međunarodnu razmjenu obavijesti o gradivu ili građi, tako se može reći da se područja opisa i elementi koji donose za to potrebne podatke poklapaju u uspoređivanim standardima. Ovdje su nabrojani bitni elementi koji imaju svojeg ekvivalenta u jednom ili drugom standardu, a čiji cilj je zadovoljiti prethodno navedene funkcije: jedinstvena identifikacijska oznaka jedinice koja se opisuje, naslov, nadnevcu koji se tiču stvaranja ili objavljivanja jedinice, podaci o entitetu odgovornom za stvaranje jedinice, fizički ili logički oblik te vrsta medija, drugi podaci materijalnog opisa, uvjeti dostupnosti, opseg i sadržaj, podaci potrebni za obradu kodiranog zapisa. Tablice s popisima svih elemenata koji se podudaraju, a koje su prikazane u prethodnim poglavljima najbolje ukazuju na navedene i sve ostale zajedničke elemente koje arhivistički i knjižničarski standardi imaju.

Ovdje se ne želi reći da bi jedan standard mogao zamijeniti drugi, niti da se bogatstvo informacija o arhivskom gradivu u potpunosti može prikazati korištenjem knjižničarskih standarda, ili obrnuto. Razlike su također primjetljive. Treba napomenuti da je u nekim parovima elemenata podudarnost samo djelomična, a primjetljiva je i razlika u razini detaljnosti. Tako elementi arhivističkog opisa najčešće imaju nešto širu funkciju nego elementi bibliografskog opisa. Ostale bitne razlike u uspoređenim standardima prvenstveno proizlaze iz razlike u osobinama samog arhivskog gradiva i knjižnične građe. Potrebno je istaknuti hijerarhijsku strukturu arhivskog gradiva koja igra bitnu ulogu u njegovu opisu. Fond i njegovi sastavni dijelovi uvjetuju činjenicu da u arhivističkom opisu postoje različite razine opisa koje imaju različite stupnjeve pojedinosti. Opis svake razine je važan, kao i prikaz ustroja arhivskog gradiva te odnosa između hijerarhijskih razina. Ovakvom aspektu opisa ne može se pronaći odgovarajući ekvivalent u bibliografskom opisu. Za razliku od toga, treba spomenuti karakteristiku knjižnične građe koja ju dovodi u vezu s drugim entitetima. Opisivani izvor može pripadati većoj bibliografskoj jedinici, odnosno nakladničkoj cjelini, može prethoditi nekoj publikaciji ili ju nastavljati, može biti različito izdanje ili prijevod ili slično povezano djelo. Elementi opisa koji pokrivaju ovo područje također nemaju pravoga ekvivalenta u arhivističkim standardima.

ZAKLJUČAK

Arhivi i knjižnice imaju jednaki cilj, a to je omogućiti korisnicima što jednostavniji pronalazak i dostupnost informacija. Kako bi se pružio jedinstveni pristup različitim vrstama izvora, i onim arhivskim i knjižničnim, neovisno o njihovoj lokaciji ili mjestu pohrane, potrebni su standardi koji omogućuju kooperativno pretraživanje i razmjenu zapisa, kako na lokalnoj tako i na međunarodnoj razini. Arhivistička je zajednica razvila dva međunarodna standarda koja se zajedno koriste u arhivističkom opisu. *ISAD(G)* norma donosi smjernice za izradu opisa arhivskog gradiva, a *ISAAR(CPF)* norma daje naputke za izradu opisa stvaratelja arhivskog gradiva. S druge strane, knjižničarska je zajednica donedavno koristila sedam različitih *ISBD* standarda specijaliziranih svaki za drugu vrstu građe. Napokon je donesena odluka o njihovom spajanju u jedno objedinjeno izdanje *ISBD-a* koje se tako danas koristi za izradu međunarodnog standardiziranog opisa svih vrsta knjižnične građe. Kako bi se obavijesti mogle razmjenjivati i u umreženom okruženju potrebno je bilo izraditi i standarde za kodiranje opisa. Kao strojno čitljivi format koji je temeljen na *ISAD(G)* normi razvijen je *EAD* standard za kodiranje arhivskih obavijesnih pomagala, dok *UNIMARC bibliografski format* omogućuje strojno čitljivi opis knjižnične građe prema *ISBD-u*.

Ovaj rad predstavlja općeniti pregled navedenih međunarodnih standarda, pri čemu je osobita pozornost posvećena opisu elemenata koje oni propisuju. Namjera je bila prikazati zajedničke dodirne točke u opisu arhivskog gradiva i knjižnične građe te je stoga provedena usporedba elemenata podataka između *ISAD(G)* i *ISAAR(CPF)* normi s objedinjenim *ISBD* standardom te usporedba elemenata *EAD* i *UNIMARC* formata. Provedena usporedba pokazala je da postoje brojne karakteristike i elementi podataka koji se međusobno poklapaju, a distinkcija koja je također očita najčešće proizlazi iz razlike u razini detaljnosti opisa, djelomičnoj podudarnosti, kao i iz osobina samog arhivskog gradiva i knjižnične građe.

Zaključak je rada ukazati na potrebu za daljnjom suradnjom između arhivističke i knjižničarske zajednice, kao i na potrebu za usklađivanjem opisnih standarda. Imajući na umu mogućnost zajedničkog stvaranja, održavanja i korištenja opisa, međunarodne razmjene podataka i interoperabilnosti, takva bi suradnja zasigurno bila ekonomski prihvatljiva, a za korisnike poželjna, ne zaboravljajući pri tome i specifičnosti opisa koje proizlaze iz različitosti prirode arhivskog gradiva i knjižnične građe.

LITERATURA

1. Barbarić, A. Skupina 0 ujednačenoga izdanja ISBD-a iz 2011. ili kako smo od opće oznake građe došli do oblika sadržaja i vrste medija. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković i Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 20-35.
2. Design principles for enhancements to EAD. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/eaddesgn.html>. (2.9.2014.).
3. Development of the Encoded Archival Description DTD. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/>. (2.9.2014.).
4. Document type definition. // Wikipedia : the free encyclopedia. Dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Document_type_definition. (4.9.2014.).
5. EAD elements by tag name. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: http://www.loc.gov/ead/tglib/element_index.html. (7.9.2014.).
6. EAD revision. // Society of American Archivists. Dostupno na: <http://www2.archivists.org/groups/technical-subcommittee-on-encoded-archival-description-ead/ead-revision>. (2.9.2014.).
7. EAD 2002 Schema. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/eadschema.html>. (3.12.2014.).
8. EAD tag library for version 1.0 : introduction. // EAD tag library for version 1.0. Dostupno na: <http://www.loc.gov/ead/tglib1998/tlintro.html>. (4.9.2014.).
9. Encoded Archival Description tag library version 2002. // prepared and maintained by the Encoded Archival Description Working Group of the Society of American Archivists and the Network Development and MARC Standard Office of the Library of Congress. The Society of American Archivists, 2002. Dostupno na: http://www2.archivists.org/sites/all/files/EAD2002TL_5-03-V2.pdf. (30.7.2014.).
10. Full ISBD Examples : supplement to the consolidated edition of the International Standard Bibliographic Description (ISBD) / compiled by the ISBD Examples Study

Group for the ISBD Review Group. Original ed. August 2011, rev. February 2013.

Dostupno na:

http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-examples_2011.pdf.

(17.9.2014.).

11. International Standard Bibliographic Description. 2014. // IFLA [i. e.] International Federation of Library Associations and Institutions. Dostupno na:

<http://www.ifla.org/publications/international-standard-bibliographic-description>.

(10.9.2014.).

12. ISAAR(CPF) : international archival authority record for corporate bodies, persons and families : final ICA approved version / prepared by the Ad Hoc Commission on Descriptive Standards, Paris, France, 15.-20. November 1995. Ottawa : International Council on Archives. 1996., str. 3. Dostupno na:

[http://www.icacds.org.uk/eng/ISAAR\(CPF\).pdf](http://www.icacds.org.uk/eng/ISAAR(CPF).pdf). (24.8.2014.).

13. ISAAR (CPF) : međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji / priredilo Povjerenstvo za norme opisa, prihvaćeno u Canberri, Australija, 27.-30. listopada 2003. 2. izd. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006.

14. ISAD(G) : general international standard archival description : final ICA approved version / adopted by the Ad Hoc Commission on Descriptive Standards, Stockholm, Sweden, 21-23 January 1993. Ottawa : International Council on Archives, 1994.

Dostupno na: <http://web.mclink.it/MD1431/sito/isaargrp/isad%28g%29e.html>.

(16.8.2014).

15. ISAD(G) : opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva / odobrilo Povjerenstvo za norme opisa arhivskoga gradiva, Stockholm, 19.-22. rujna 1999. 2. izd. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2001.

16. ISBD : International Standard Bibliographic Description / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated ed. Berlin ; Boston : De Gruyter Saur, 2011.

17. MARC standards. // Wikipedia : The Free Encyclopedia. Dostupno na:

http://en.wikipedia.org/wiki/MARC_standards. (22.9.2014.).

18. McGarry, D. Razvoj ujednačenoga međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa. // Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17. - 18. studenoga 2005. : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007.

19. Murtomaa, E. Could this be the beginning of a beautiful friendship : a comparison of the description and access to the object of interest between the libraries and archives. 2000. // IFLANET. Dostupno na:
<http://archive.ifla.org/IV/ifla66/papers/125-164e.htm>. (4.11.2014.).
20. Obavijesna pomagala. // ARHiNET : arhivski informacijski sustav. Dostupno na:
http://arhinet.arhiv.hr/_pages/SearchIndexPage.aspx?Id=21. (31.8.2014.).
21. Pravilnik o evidencijama u arhivima. // Narodne novine, 90(2002), čl. 22. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/309234.html>. (17.8.2014.).
22. Radovčić, M.; Barbarić, A. ISBD – od prošlosti k budućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013), str. 203-226.
23. Skender, D.; Willer, M. Rezultati uvođenja informacijske tehnologije u NSB. // Multinacionalna konferencija Tehnološki i društveni aspekti informacija i komunikacija „Informacijske tehnologija i komunikacija. Informacijske tehnologija i produktivnost u informacijskoj djelatnosti“. / urednici M: Kržak i J. Škvorc. Zagreb : IRCIHE, Referalni centar Sveučilišta u Zagrebu, 1985. Str. 137-140.
24. Šauperl, A.; Semlič-Rajh, Z. Opis stvaratelja i autora arhivske i knjižnične građe : razdvajanje ili suradnja. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković i Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 43-56.
25. Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. [Prema tiskanom izd. iz 1994.]. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm>. (9.9.2014.).
26. Tag library convention. // The Library of Congress : EAD : Encoded Archival Description : version 2002 official site. Dostupno na:
<http://www.loc.gov/ead/tglib/tlc.html>. (4.9.2014.).
27. UNIMARC : bibliografski format / [autorizirani prijevod IFLA [i. e.] International Federation of Library Associations and Institutions ; hrvatski prijevod formata iz 1999. osuvremenila Marijana Tomić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009.
28. UNIMARC bibliographic, 3rd edition : updates 2012. // IFLA [i. e.] International Federation of Library Associations and Institutions. Dostupno na:
<http://www.ifla.org/publications/unimarc-bibliographic-3rd-edition-updates-2012?og=33>. (7.10.2014.).

29. UNIMARC formats and related documents. // IFLA [i. e.] International Federation of Library Associations and Institutions. Dostupno na:
<http://www.ifla.org/publications/unimarc-formats-and-related-documentation>.
(22.9.2014.).
30. UNIMARC manual : bibliographic format / edited by Alan Hopkinson. 3rd ed. München : K. G. Saur, 2008. Dostupno i na:
https://eprints.mdx.ac.uk/2748/1/UNIMARC-2008-final2_18.07.08.doc. (2.10.2014.).
31. Verona, E. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1 : odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986.
32. Verona, E. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. // Informatologia Yugoslavica 8, 1/4(1976), 11. Dostupno na:
<http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/verona.htm>. (9.9.2014.).
33. Vitali, S. The development of international descriptive standards and the second edition of ISAD(G). // Canadian Journal of Information and Library Science = Revue canadienne des sciences de l'information et de bibliothéconomie 25, 4(2000), str. 19-27.
34. Willer, M. UNIMARC u teoriji i praksi. Rijeka : Naklada Benja, 1996.
35. XML Schema tutorial : introduction to XML Schema. // W3Schools. Dostupno na:
http://www.w3schools.com/schema/schema_intro.asp. (3.12.2014.).

DODACI

DODATAK A: PRIMJER OPISA PREMA ISAD(G) NORMI

Osobni arhivski fond: opis fonda, serije, predmeta i komada. Jezik opisa: hrvatski (Hrvatska)

RAZINA FONDA

3.1.1 Identifikacijska oznaka / signatura	HR HDA 836
3.1.2 Naslov	VODNIK BRANKO
3.1.3 Vrijeme nastanka gradiva	1740/1943.
3.1.4 Razina opisa	Fond
3.1.5 Količina i nosač	10 arhivskih kutija
3.2.1 Naziv stvaratelja	Branko Vodnik
3.2.2 Biografski podaci	Branko Vodnik rođen je u Varaždinu 26. veljače 1879. Krsnim imenom Aleksandar Drechsler nazivao se službeno do 1905, kada ime zamjenjuje imenom Branko odnosno do 1918, kada mijenja i prezime. Gimnaziju je završio u Varaždinu, a slavistiku studirao u Zagrebu, Pragu i Krakovu, gdje je 1903. i diplomirao. Doktorirao je u Zagrebu 1905. s temom o Petru Preradoviću. Radio je potom kao srednjoškolski profesor u Karlovcu, Osijeku i Zagrebu. Godine 1911. izabran je za privatnog, a 1919. Za honorarnog docenta na Zagrebačkom sveučilištu. Izvanrednim profesorom hrvatske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu postao je 1920. Istodobno je u razdoblju 1919-1922. predavao i na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu. Umirovljen je 1926. Umire iste godine (14. Lipnja) u Zagrebu. [...]
3.2.3 Povijest arhivskog fonda	Hrvatski državni arhiv u četiri je navrata otkupio pojedine dijelove ovoga fonda od tri različita privatna imatelja. Dio je gradiva prilikom sređivanja fonda izdvojen u zbirke [...] te u Knjižnicu Hrvatskoga državnog arhiva.
3.2.4 Način preuzimanja ili	Gradivo ovoga fonda preuzeto je u Hrvatski državni arhiv

predaje	otkupom u više navrata (akvizicije: 11/1966, 3/1967, 19/1974 i 25/1974). Prilikom sređivanja gradiva u ovaj je fond uklopljeno i gradivo iz fonda “Razne obitelji”, koje se odnosi na obitelji Kostial i Hold iz koji je potekla Felicita, supruga Branka Vodnika.
3.3.1 Sadržaj	<p>Dobro je sačuvana cjelina osobnih spisa B. Vodnika, poglavito dokumenata o školovanju, dekreta o njegovu kretanju u službi i spisa o Vodnikovim privatnim sudskim parnicama.</p> <p>Koncepti rukopisa i rukopisi o razdoblju starije dopreporodne književnosti od humanizma do racionalizma, a nešto manje iz vremena preporoda i moderne književnosti, daju dobar uvid u rad B. Vodnika na području hrvatske književnosti. [...]</p> <p>Izveštaji o radu Matice hrvatske, dopisi i novinski izresci (1913-1924) osvjetljuju i razdoblje u kojem je B Vodnik bio upravitelj Matice (1913-1917), a njegovi izdavački planovi, popisi knjiga i novinski izresci daju uvid i u njegovu samostalnu nakladničku djelatnost [...].</p> <p>Razni dopisi, predstavke studenata, bilješke sa sjednica Proforskog zbora i novinski isječci [...].</p> <p>Značajno mjesto u ovom fondu zauzima korespondencija (oko 350 pisama, poglavito Vodnikova s različitim osobama, ali i pisma istaknutih pojedinaca iz hrvatske prošlosti koja je Vodnik prikupio.</p>
3.3.2 Odabiranje, izlučivanje i rokovi čuvanja	Ukupna količina preuzetog gradiva ovog fonda je sačuvana. Odabiranja i izlučivanja nije bilo.
3.3.4. Plan sređivanja	<p>Pri sređivanju gradiva bili su uvaženi neki od kriterija sređivanja samoga stvaratelja (poglavito gradivo nastalo Vodnikovim radom na Višoj pedagoškoj školi u Filozofskom fakultetu te gradivo za <i>Čitanku za srednju školu</i> i <i>Povijest hrvatske knjiženosti</i>).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Serije: Osobni spisi Branka Vodnika, 1899-1936; ½ kut. 2. Prosvjetna, kulturna i politička djelatnost Vodnik Branka, 1894-1926; 2,5 kut. 3. Stručno-znanstveni i književni radovi Branka Vodnika, 1905-1926; 3 kut. 4. Korespondencija, 1899-1936; 1 kut.

5. Razni zapisi i bilješke Branka Vodnika; 1/5 kut.
6. Fotografije; 1/5 kut.
7. Izresci iz novina i časopisa; 1/5 kut.
8. Ostalo, 1866-1918; 1/5 kut.
9. Arhivsko gradivo obitelji Kostial i Hold, 1853-1943; 1/5 kut.
10. Duplikati rukopisnih i tiskanih materijala iz fonda Vodnik Branko, 1916-1926; 1 kut.
11. Razni klišeji za knjige koje je izdavao Branko Vodnik; 1 kut.
12. Gradivo uvršteno u postojeće zbirke Hrvatskog državnog arhiva, 1740-1940; 27 rukopisa, 21 stampat, 16 zemljopisnih karata i 7 nacrti, 29 grafika, 37 razglednica i 49 svezaka novina i časopisa

3.4.1 Uvjeti dostupnosti	Gradivo je dostupno sukladno <i>Pravilniku o korištenju arhivskoga gradiva</i> te <i>Pravilniku o radu čitaonice Hrvatskoga državnog arhiva</i> .
3.4.2 Uvjeti objavljivanja ili umnožavanja	Umnožavanje je dopušteno sukladno <i>Pravilniku o radu čitaonice Hrvatskoga državnog arhiva</i> te <i>Pravilnika o korištenju arhivskoga gradiva</i> .
3.4.3 Jezik / pismo u gradivu	Jezik: hrvatski Pismo: latinica
3.4.4 Tvarne značajke i tehnički uvjeti	Papir
3.4.5 Obavijesna pomagala	Prilikom sređivanja fonda izrađen je analitički inventar <i>Osobni fond Vodnik Branko</i> (autor Dovranić Ivan, Zagreb 1995).
3.5.3 Dopunski izvori	Rukopisna ostavština Branka Vodnika čuva se u tri ustanove: u HDA, u Zavodu za knjiženost i teatrologiju HAZU [...] te u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu [...].
3.5.4 Bibliografija	Miroslav Šicel, <i>Branko Vodnik (1879-1926)</i> , u: Pet stoljeća hrvatske književnosti, sv. 71. (Hrvatska moderna. Kritika i književna povijest), Zagreb 1975, str. 429-434.; Vodnik B., <i>Hrvatska čitanka za više razrede srednjih škola</i> , Zagreb 1916.; Vodnik B., <i>Povijest hrvatske književnosti</i> , Zagreb 1913.
3.6.1 Napomena	Obavijesno pomagalo (analitički inventar) izrađen je u programu za elektroničku obradu podataka ARMIDA.

Prigodom upisa podataka svaki je upis dobio svoj upisni broj, koji se u inventar nalazi uz desni rub stranice. Bitno je naglasiti da su brojevi koji su navedeni u kazalima pomagala upravo ti brojevi iz ARMIDE, a ne brojevi stranica inventara.

3.7.1 Napomena arhivista Opis izradila Melina Lučić, arhivist HDA

3.7.3 Nadnevak izrade opisa 29. rujna 2000.

RAZINA SERIJE

3.1.1 Identifikacijska oznaka HR HDA 836/3
/ signatura

3.1.2 Naslov STRUČNO-ZNANSTVENI I KNJIŽEVNI RADOVI
BRANKA VODNIKA

3.1.3 Vrijeme nastanka 1813-1926.
gradiva

3.1.4 Razina opisa Serija

3.1.5 Količina i nosač 3 arhivske kutije

3.3.1 Sadržaj Gradivo ove serije (poglavito koncepti rukopisa i rukopisi o razdoblju starije dopreporodne hrvatske književnosti od humanizma do racionalizma, a nešto manje iz vremena preporoda i moderne književnosti) daje dobar uvid u rad B. Vodnika na području hrvatske književnosti. U rukopisu su uglavnom i materijali koje je prikupio za objavljivanje II. i III. dijela *Povijesti hrvatske književnosti i humanizma do potkraj 18. stoljeća*, materijali za drugi dio srednjoškolske čitanke, niz autobiografija i biografija hrvatskih književnika i povijesnih ličnosti za Stanojevićevu *Narodnu enciklopediju srpsko-hrvatsko-slovenačku*, gradivo za objavljene i neobjavljene monografije, studije, članke i prikaze. Velik je broj tiskanih Vodnikovih tekstova i novinskih isječaka.

RAZINA PREDMETA

3.1.1 Identifikacijska oznaka HR HDA 836/3.2.3
/ signatura

3.1.2 Naslov AUTOBIOGRAFSKI ZAPISI dr. BRANKA VODNIKA

3.1.3 Vrijeme nastanka 1905-1926.

gradiva

3.1.4 Razina opisa	Predmet
3.1.5 Količina i nosač	1 svežnjic
3.3.1 Sadržaj	Fragmentarno sačuvan dnevnik s dojmovima iz javnoga, poglavito književnog života 1905-1906; osvrt na desetogodišnjicu svoga prvog predavanja iz književnosti na zagrebačkom Sveučilištu; novinski članak o 25. Godišnjici vlastitoga znanstvenog rada.

RAZINA KOMADA

3.1.1 Identifikacijska oznaka / signatura	HR HDA 836/3.2.3.3
3.1.2 Naslov	<i>MOJ JUBILEJ</i>
3.1.3 Vrijeme nastanka gradiva	1926.
3.1.4 Razina opisa	Komad
3.1.5 Količina i nosač	4 lista
3.3.1 Sadržaj	Novinski tekst Branka Vodnika o 25. Godišnjici vlastitoga znanstvenog i književnog rada (objavljen u <i>Jugoslavenskoj knjivi</i> , 10/1926, knj. I, br. 4). ¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ ISAD(G) : opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva. Nav. dj., str. 120-123.

DODATAK B: PRIMJER OPISA PREMA ISAAR(CPF) NORMI

Opis obitelji. Jezik: hrvatski (Hrvatska)

5.1. PODRUČJE IDENTIFIKACIJE

5.1.1 Vrsta entiteta	Obitelj
5.1.2 Normirani oblik naziva	Drašković, obitelj
5.1.5 Drugi oblici naziva	Draskowich de Trakostein Trakostein, Draskowich de

5.2. PODRUČJE OPISA

5.2.1 Vrijeme djelovanja	XV.-XXI. stoljeće
5.2.2 Povijest	Obitelj Drašković potječe iz Baške župe u Lici, gdje su Draškovići, kao članovi malog plemstva, imali u XV. stoljeću posjede oko sela Zažično Donje (Donje Pazarište) u blizini Gospića. [...]
5.2.3 Mjesta	Trakošćan, Božjakovina, Bisag, Bukovec
5.2.5 Funkcije, zanimanja, djelatnosti	Obitelj Drašković je velikaška obitelj koja je imala posjede u Hrvatskoj, Sloveniji i Mađarskoj. Pojedini su članovi obavljali značajne političke i druge funkcije: <i>banovi</i> : [...]; <i>vojne osobe</i> : [...]; <i>političari</i> : [...].

5.3. PODRUČJE VEZA

Prva veza

5.3.1 Naziv/oznaka povezanog entiteta	<i>Normirani oblik naziva</i>	Drašković, Juraj, 1525-1587.
	<i>Oznaka</i>	HR-HDA-23712
5.3.2 Vrsta veze		Obiteljska
5.3.3 Opis veze		Član obitelji
5.3.1 Nadnevcici veze		1770-1856

5.4. PODRUČJE KONTROLE

5.4.1 Oznaka normiranog zapisa		HR-HDA-23715
5.4.2 Oznaka ustanove	<i>Oznaka</i>	HDA
	<i>Naziv</i>	Hrvatski državni arhiv
5.4.3 Pravila ili konvencije		Međunarodno arhivsko vijeće. ISAAR(CPF) Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji, 2. Izd. (hrv. Prijevod), Zagreb 2006.
5.4.1 Status		U pripremi
5.4.5 Razina detaljnosti		Djelomični zapis
5.4.6 Nadnevcima nastanka, izmjena i brisanja		2005-11-14
5.4.7 Jezici i pisma		Hrvatski

6. POVEZIVANJE PRAVNIH OSOBA, FIZIČKIH OSOBA I OBITELJI S ARHIVSKIM GRADIVOM I DRUGIM IZVORIMA

Prvi povezani izvor

6.1. Oznaka i naziv povezanog izvora	<i>Naziv</i>	Obitelj Drašković
	<i>Oznaka</i>	HR-HDA-711
6.2. Vrsta povezanog izvora		Arhivski fond
6.3 Opis veze		Stvaratelj
6.4 Nadnevcima povezanog izvora i/ili veze		1249-1939. ¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ ISAAR (CPF) : međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji. Nav. dj., str. 78-79.)

DODATAK C: PRIMJER OPISA PREMA EAD STANDARDU

Minnesota Territorial Archives - Records of Territorial Governor Willis A. Gorman

```
<?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
<!DOCTYPE EAD PUBLIC "+//ISBN 1-931666-00-8//DTD ead.dtd (Encoded Archival
Description (EAD) Version 2002)//EN">
<ead>
  <eadheader countryencoding="iso3166-1" repositoryencoding="iso15511"
    langencoding="iso639-2b" relatedencoding="marc">
    <eadid countrycode="us" repositorycode="mnhi">terr06</eadid>
    <filedesc>
      <titlestmt>
        <titleproper>MINNESOTA TERRITORIAL ARCHIVES. Territorial Governor:
        </titleproper>
        <subtitle>An Inventory of Territorial Governor Willis A. Gorman</subtitle>
        <author>Finding aid prepared by Lydia Lucas.</author>
      </titlestmt>
    </filedesc>
    <profiledesc>
      <creation>Finding aid encoded by Lyda Morehouse,
      <date>July 17, 2002.</date></creation>
    </profiledesc>
  </eadheader>
  <archdesc level="series">
    <did id="a1">
      <head>OVERVIEW OF THE RECORDS</head>
      <repository label="Repository:">Minnesota Historical Society</repository>
      <origination label="Creator:">Agency:Minnesota. Governor (1853-1857 : Gorman).
      </origination>
      <unittitle label="Title:">Series Records of territorial governor Willis A. Gorman,
      </unittitle>
      <unitdate label="Date:">1852-1857.</unitdate>
      <abstract label="Abstract:">Subject files, correspondence, appointments, pardon
      records, reports from territorial officers, requests for return of fugitives, and
      miscellany.</abstract>
      <physdesc label="Quantity:">0.75 cu. ft. (23 folders in 2 partial boxes).</physdesc>
```

<physloc label="Location:">See Detailed Description section for box locations.

</physloc>

</did>

<bioghist>

<head id="a2">BIOGRAPHICAL SKETCH OF GOVERNOR WILLIS A. GORMAN</head>

<p>Willis Arnold Gorman was born in Kentucky on January 12, 1816. His early career was as a lawyer and state legislator (Democrat) in Indiana. During the Mexican War he raised and commanded an Indiana rifle battalion and an infantry regiment, and subsequently was elected to two terms in the U.S. Congress. President Franklin Pierce appointed him Governor of Minnesota in May 13, 1853, and he served in that office until 1857. He was subsequently a delegate to the state constitutional convention (1857) and was elected to the first state legislature (1858).</p>

<p>At the outset of the Civil War he commanded the First Minnesota Infantry Volunteers (April-October, 1861) until his promotion to brigadier general. Following his discharge from military service in 1864, he practiced law in St. Paul in partnership with Cushman K. Davis. In 1869 he was appointed St. Paul city attorney, and held that office until his death on May 20, 1876.</p>

<p>Sources: <emph render="italic">Minnesota Biographies</emph>, pp. 267-268; <emph render="italic">Minnesota in the Civil and Indian Wars</emph>, Vol. I, p. 14; William Watts Folwell, <emph render="italic">A History of Minnesota</emph> (St. Paul, rev. 1956), Vol. I, pp. 377-383; Theodore C. Blegen, <emph render="italic">Minnesota, A History of the State</emph> (1963), pp. 171, 240-242, 293.</p>

</bioghist>

<scopecontent>

<head id="a3">SCOPE AND CONTENTS OF THE RECORDS</head>

<p>Subject files and correspondence of territorial governor Gorman. A large proportion relate to territorial officers' appointments and commissions. Letters received and sent address the following topics: concerns of federal civilian agencies, military and Indian affairs in general, the 1855 treaty with the Winnebago Indians, land sales, the Minnesota and Northwestern Railroad Company, and other territorial affairs. Also present are a legislative diary (Jan. 27-March 6, 1857), pardon records, petitions regarding local government organization, reports from territorial officers, and requests from other states for return of fugitives.</p>

<p>Gorman's governorship spanned a period of both tangible and speculative growth in the state's infrastructure and economy, with numerous railroads, educational institutions, and corporations being chartered, new counties established, new towns incorporated, and several Indian treaties ratified. The surviving records contain only sketchy information on these developments, and do not appear to contain any significant documentation on an abortive 1857 scheme to remove the state capital from St. Paul to St. Peter.</p>

</scopecontent>

<arrangement>

<head id="a4">ARRANGEMENT OF THE RECORDS</head>

<p>Arranged alphabetically by topic; thereunder chronologically within each folder.</p>

</arrangement>

<controlaccess>

<head id="a7">INDEX TERMS</head>

<p> <emph render="italic">This collection is indexed under the following headings in the catalog of the Minnesota Historical Society. Researchers desiring materials about related topics, persons or places should search the catalog using these headings.

</emph></p>

<controlaccess>

<head>Topics:</head>

<subject>Civil-military relations--Minnesota.</subject>

<subject>Extraditions--Minnesota.</subject>

<subject>Federal government--Minnesota.</subject>

<subject>Indians of North America—Government relations--1789-1869.</subject>

<subject>Land titles--Minnesota--Registration and transfer.</subject>

<subject>Pardons--Minnesota.</subject>

<subject>Winnebago Indians--Treaties.</subject>

</controlaccess>[...]

</controlaccess>

<prefercite>

<head>Preferred Citation:</head>

<p><emph render="italic">[Indicate the cited volume and page or item and folder title here].</emph> Minnesota Territorial Archives. Records of territorial governor Willis Gorman. Minnesota Historical Society. State Archives.</p>

<p><emph render="italic">See the Chicago Manual of Style for additional examples.</emph></p>

</prefercite>

<acqinfo>

<head>Accession Information:</head>

<p>Accession number(s): none; 2001-46</p>

</acqinfo>

<processinfo>

<head>Processing Information:</head>

<p>PALS ID No.: 0800011304</p>

<p>RLIN ID No.: MNHV90-A1172</p>

</processinfo>

<dsc type="combined" id="fruin" audience="external">

<head id="a9">DETAILED DESCRIPTION OF THE RECORDS</head>

<p id="MHSLoc"> <emph render="italic">Note to Researchers: To request materials, please note both the location and box numbers shown below.</emph></p>

<c01>

<did>

<physloc>115.I.19.8F</physloc> <container>[1]</container>

<unittitle>Appointments: Commission of Deeds, </unittitle>

<unitdate>1853-1857. </unitdate>

<physdesc>1 folder.</physdesc>

</did>

<scopecontent>

<p>For each individual, may include any of the following: application, petition, recommendations, letter of resignation.</p>

</scopecontent>

</c01>[...]

<c01>

<did>

<unittitle>Requests for Return of Fugitives, </unittitle>

<unitdate>1854-1857. </unitdate>

<physdesc>2 folders. </physdesc>

</did>

<scopecontent>

<p>Both to and from various states.</p>

</scopecontent>

</c01>

</dsc>

</archdesc>

</ead>¹⁵⁶

---

¹⁵⁶ Encoded Archival Description tag library version 2002. Nav. dj., str. 296-304.

DODATAK D: PRIMJER OPISA PREMA OBJEDINJENOM ISBD STANDARDU

Primjer 1: knjiga

Skupina 0	Tekst (vizualni) : neposredovan
Skupina 1	Frida ili O boli / Slavenka Drakulić
Skupina 2	
Skupina 3	
Skupina 4	Zagreb : Profil International, 2007.
Skupina 5	150 str. ; 20 cm
Skupina 6	(Biblioteka Profil proza)
Skupina 7	
Skupina 8	ISBN 978-953-12-0549-8 (meki uvez) ¹⁵⁷

Primjer 2: serijska publikacija

Skupina 0	Tekst (vizualni) : neposredovan
Skupina 1	Edupoint : časopis o primjeni informacijskih tehnologija u obrazovanju / [glavna urednica Jasna Tingle]
Skupina 2	
Skupina 3	Br. 1 (2002/03)-
Skupina 4	Zagreb : CARNet, 2003. –
Skupina 5	br. : ilustr. u bojama ; 30 cm
Skupina 6	
Skupina 7	Godišnjak. – Izlazi i na internetu: Edupoint = ISSN 1333-5987
Skupina 8	ISSN 1334-2738 = Edupoint (Tisak) ¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ Full ISBD Examples : supplement to the consolidated edition of the International Standard Bibliographic Description (ISBD) / compiled by the ISBD Examples Study Group for the ISBD Review Group. Original ed. August 2011, rev. February 2013. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-examples_2011.pdf. (17.9.2014.).

¹⁵⁸ Isto.

Primjer 3: DVD

Slika (pokretna ; dvodimenzionalna) : video

Šuma Striborova / scenarij i režija Berislav Brajković ; prema djelu I. B. Mažuranić ;
pripovjedač

Božidar Alić. — Zagreb : Zagreb film, [2006?].

1 DVD-Video (18 min) : u bojama (PAL), sa zvukom ; 12 cm. — (Obrazovni videoprogram)
(Hrvatski jezik : književnost i jezik)¹⁵⁹

Primjer 4: tiskana karta

Skupina 0	Slika (kartografska ; nepokretna ; dvodimenzionalna ; vizualna) : neposredovana
Skupina 1	Geografska karta Republike Hrvatske : za 4. razred osnovne škole / kartografska izradba Maja Dožić, Barbara Mesner, Krunoslav Popović... [et. al.]
Skupina 2	10. izd.
Skupina 3	1:900 000
Skupina 4	Zagreb : Hrvatska školska kartografija : školska knjiga, 2006.
Skupina 5	1 zemljop. karta : u bojama ; 60 x 60 cm
Skupina 6	
Skupina 7	Na poledini karta županija Republike Hrvatske. – Fotografije gradova sjedišta županija
Skupina 8	ISBN 953-6023-44-X ¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ Isto.

¹⁶⁰ Isto.

DODATAK E: PRIMJER OPISA PREMA UNIMARC FORMATU

Primjer iz *Bibliographie nationale française – Livres*

RECORD LABEL	Character pos. 5	6	7	8	17	18
	Values	n	a	m	0	#
001	frBN001148436					
010	## \$bRel.\$d76,64 F					
020	## \$aFR\$b08009319					
021	## \$aFR\$bD.L. 80-01212					
100	## \$a19800404d1979#####m##y0frey0103#####ba					
101	0# \$afre					
102	## \$aFR					
105	## \$aa###zz 00 a					
106	## \$ar					
200	1# \$a≠NSB≠Les ≠NSE≠mains sales\$fJean-Paul Sartre\$gillustrations... de Tibor Csernus					
210	## \$aParis\$b5, rue Sébastien Bottin, 75007\$cBibliothèque des chefs-d'oeuvre\$a[Paris] \$cdiffusion Rombaldi\$d1979\$eimpr. en Espagne					
215	## \$a299 p.-[8] f. de pl. en coul.\$d24 cm					
225	2# \$aPrésence de la littérature					
410	#0 \$3frBN004096788\$tPrésence de la littérature\$x0245-4335\$v3					
675	## \$a82\$vÉd. 1967					
676	## \$a820					
700	#1 \$3frBN001331875\$aSartre\$bJean-Paul					
702	#1 \$3frBN00064443X\$aCsernus\$bTibor\$4440					
801	#3 \$aFR\$bBN\$c20010319\$gAFNOR ¹⁶¹					

¹⁶¹ UNIMARC manual : bibliographic format. Nav. dj., str. 740.

KAZALO TABLICA

Tablica 1: Usporedni prikaz elemenata ISAD(G) i ISBD standarda	59
Tablica 2: Usporedni prikaz elemenata UNIMARC i EAD standarda.....	66

SAŽETAK

PRIKAZ I USPOREDBA ARHIVISTIČKIH I KNJIŽNIČARSKIH STANDARDA ZA OPIS GRADIVA/GRAĐE

Opća međunarodna norma za opis arhivskog gradiva – ISAD(G) daje smjernice za izradu opisa arhivskog gradiva. Kako bi opis i razumijevanje gradiva bilo potpuno, uz ISAD(G) koristi se i *Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji – ISAAR(CPF)* koja donosi pravila za izradu opisa stvaratelja arhivskog gradiva. U izradi standardiziranog opisa knjižnične građe koristi se *Međunarodni standardni bibliografski opis – ISBD*. Njegovo posljednje objedinjeno izdanje nastalo je spajanjem tekstova dosadašnjih sedam specijaliziranih izdanja. Strojno čitljivi standardi *EAD* i *UNIMARC bibliografski format* služe za kodiranje opisa arhivskog gradiva, odnosno opisa knjižnične građe, a koriste se u svrhu razmjene obavijesti u umreženom okruženju.

U prvom dijelu rada prikazuje se razvoj navedenih standarda, njihove općenite karakteristike i struktura te pravila opisa koja oni propisuju. Opširnije se definiraju elementi opisa gradiva, odnosno građe od kojih se standardi sastoje. U drugom dijelu rada uspoređuju se sličnosti i razlike između navedenih standarda. Zasebno je prikazana usporedba ISAD(G) i ISAAR(CPF) standarda sa ISBD standardom, a zasebno usporedba formata za kodiranje EAD i UNIMARC.

Ključne riječi: standardi, ISAD(G), ISAAR(CPF), EAD, ISBD, UNIMARC, arhivistički opis, arhivistički normirani zapis, bibliografski opis, usporedba

SUMMARY

OVERVIEW AND COMPARISON OF ARCHIVAL AND BIBLIOGRAPHIC STANDARDS FOR THE DESCRIPTION OF MATERIALS/ITEMS

International Standard for Archival Description (General) – ISAD(G) provides guidelines for the preparation of the description of archival materials. And to make the description and understanding of the materials complete, it is to be used alongside of

International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families – ISAAR(CPF). *ISAAR(CPF)* defines the rules for creating descriptions of entities associated with the creation of archival materials. In the preparation of standardized descriptions for library items, *International Standard Bibliographic Description – ISBD* is used. Its latest consolidated edition is developed by merging the texts of the previous seven specialized ISBD standards. Machine-readable standards *EAD* and *UNIMARC bibliographic format* are used to encode the description of archival materials, or description of library materials, and their purpose is to exchange information in online environment.

The first part of this paper presents the development of those standards, their general features, structure and rules of description which they prescribe. The elements of the description of archival material, or library items, of which those standards comprise, are described in more detail. The second part of the paper compares the similarities and differences between given standards. The comparison of ISAD(G) and ISAAR(CPF) standards with ISBD standards is presented separately, and separately the comparison of encoding standards EAD and UNIMARC.

Key words: standards, ISAD(G), ISAAR(CPF), EAD, ISBD, UNIMARC, archival description, archival authority record, bibliographic description, comparison